

MICHAELIS Gyllenstålpe/
Jur: Uq; & Philos: Doctoris ac
Professoris Aboënsis,

PHILOSOPHIÆ
PRACTICÆ
Pars prior.

ETHICAM atq; OECONO-
MICAM continens:

Revisa & recusa Aboæ
1653.

•g(o)6•
8

Typ, Acad, apud Viduam P. Wald.

Ad Lectorem.

Almæ quæ via sit VIRTUTIS quidq;
beatos

Mortales faciat, tantula charta docet,
Tantula charta docet paucis quoq; pluri-
bus amplis

Disceptant quæ alij sæpè voluminibus.

Oeconomus prudens actu servabit in omni

Quid catus; En brevibus hic quoque,
Lector, habes.

Si satis haud voto, (quis enim sat fecerit
omni?)

Est factum usque tuo, consule, quæso,
boni.

Prælustris ac Generosissime
DOMINE,

D. ROBERTE DU-
GLASSIE,

S. & R: M: Regn:q; Sueciæ Archi-
stabularie, Generalis militiae Tribune
Major, & Senatus bellici Consilia-
rie dignissime;

Liber Baro in Kidby / hereditarie
Baro in Huiskinghimb / Domine in
Zerren & Höchstäter &c.

Domine ac Mecœnas propensissime;

Tanta quidem sunt tua in rem Sue-
canam merita, tantus virtutum,
quibus ad summa proiectus, splendor;
tantaq; tuorum majorum decora, que
renovare & exequare, ne dicam su-
perare, indies satagis; ut qui scri-
ptis eadem illustrare conetur, Soli meri-

diano lumen præferre videatur, I-
gnoscas tamen, prælustris ac Gene-
rosissime Domine, quod ingentium
in me haud immemor meritorum, boc-
ce gratitudinis monimentum, licet te-
nue, eretur, cætera cuius obvia
silentio veneratus, DUGLASSIO-
RU M stemma, levi, ut dicitur, bra-
chio attingam, Et præcipua ejusdem
lumina (pleniorem delineationem com-
modiori reservans occasiō) per li-
neam masculam obiter percurram.
Ea quippe est illustrissimi hujus Stemo-
matis gloria, ea antiquitas, ut pauca
jure æquiparanda inveniantur. Vi-
delicet cum TU, Illust: ac Genero-
sissime Domine, unà cum fratribus
Guilielmo, Archibaldo Et Ricardo
Duglassijs, in militia Suecicâ honestè
defunctis, genitorem agnoscas D.

Patri

Patricium Duglassium Lithostadiæ
in Lothianâ Commarchum, (matrem
Christinam Lesseliam, D. Andreæ Les-
selij Inverdinatæ in Teifâ Baronis ex
Annâ Brusia, conjugæ legitimâ, filiam)
Avum, proavum, abavum, atavum-
que paternos cognomines D.^{nos} Gui-
lielmos Duglassios, Vitinghemmiæ
Barones, Senatoriâ dignitate summisq;
quondam officijs in Scotiæ regno con-
spicuos. Ulterius ascendendo progre-
dienti, Atavi illius parens, D. Iacobus
Duglassius Mortonij Comes (qui ex
Anabellâ Stuartâ, Jacobi I: mi Scotiæ
Regis sorore legitimâ Mortonij comites
propagavit) avus D. Jacobus Duglass-
sius, cui etiam proavus cum abavo
cognomines, Dalketi Reguli occurrunt.
Quorum hic postremus avum mater-
num habuit D. Guilielmum Duglassium,

*circa annum Christi 1330. Rege Da-
vide Brusio, primū minorenni, posteā
etiam captivo, tantā constantiā, forti-
tudine & prudentiā, nutantem rem
Scoticam fulcidentem, ac adversus ex-
ternos hostes & improbos cives arma
stringentem, ut inter beroas illius
temporis primos censeatur. Patrem
autem habuit, idem D. Jacobus Du-
glassius, D. Joannem Duglassium
Caldercleræ Baronem, ut ipsum belli-
cā laude præclarum, ita etiam fratres
hujus bellicosissimi, Scotiæ & Angliæ
historicis cum laude notissimi existunt;
D. Archibaldus nimirum Gallovidiæ
Regulus, Regni Scotiæ pro Rege Da-
vide Brusio impubere Gubernator; &
D. Jacobus Duglassius, Duglassiæ Re-
gulus, Roberti Brusij, Regis omnium
bellicosissimi, laborum ac periculorum,
pro*

pro patriâ liberandâ, socius fidelissi-
mus. Quos genuit D. Jacobus Du-
glassius, Duglassiæ Regulus, velut
hunc D. Guilielmus, ipsumq; D. Hugo
Duglass: itidem Regulus Duglassiæ:
Et isthunc D. Guilielmus, legitimus
(prout quoque cæteri omnes nominati)
filius D. Archibaldi, nepos D. Joan-
nis, pronepos D. Guilielmi Duglassii;
Qui à Rege Milcolumbo, circa an-
num Cb: 1060. ad publica regni Co-
mitia titulo Reguli Duglassiæ primus est
exornatus. Idem hic D. Guilielmus
Dugl: à D. Scholtone Duglassiæ
gentis authore, qui ad annum Cb: 770.
re bene gestâ contra Donaldum Insu-
lanum, Duglassiam Regionem virtutis
præmium acceperat, longâ serie oriun-
dus fuit. Tam alta & illustria sunt il-
lustrissimæ hujus familiæ initia; tan-

(†)

tag

taq; antiquitas! Quot interea decora
E5 patriæ lumina, Regumq; colum-
na suppeditarit, quot illustrissimarum
domuum, etiam in Italia, per Scholto-
nis illius filium juniorem, Guilielmum
Duglasium, Caroli M. Imperatoris,
in bello Italico, fidissimum comitem,
nec non in Scotiâ, Comitum, Regulo-
rum, E5 Dominorum fons extiterit;
quantisque heroibus affinitatis jure in-
nexa, brevitas hic repetere vetat;
alias minimè silenda, Hæcce pauca non
ex vanis conjecturis aut futili relatio-
ne, sed antiquis Regni Scotiæ documen-
tis per ejusdem Cancellarium, regia
fide E5 magno sigillo confirmatâ atte-
statione excerpta sunt. Quòd omnia
hinc pagellis comprehendî nequiverint;
supplex veniam postulo. Hanc igitur,
Illustrissime Domine, profapiæ tuae
sum

summam antiquitatem & claritudinem
veneror, nec non sublimem in hoc
ce regno locum humilitèr gratulor, ex-
quisitam tuam eruditionem suspicio,
insignemque in me beneficentiam de-
missè exoscular. Quod hâc etiam in-
scriptione & præsentis opusculi dedica-
tione publicè contestatum volui.

Cunctipotens Deus Illust: m T: m
Generositatem, cum universâ Illust:
familia quâm diutissimè in columem
conservet; Ac inferam usq; posterita-
tem florere & vigere faciat. Ita vo-
veo; jugiterq; vovebo;

Illust: T: = Dominationi

^{ac}

Dab: Aboz prid:
cal: Ian: An: 1654.
Quem T. Illust,
Dom: felicem &
faustum exopto,

Generositati

ad officia perpetim
devinctus.

MICHAEL Gyllenstålpe.

I N

OPus eximum Disputationum Ethi-
carum, & Oeconomicarum,

VIRI

Nobilissimi, Excellentissimi & Clarissimi,
DN. MICHAEL WEXIONII
Gyllenstålpe / J. U. Doctoris, ejusdem-
que, Politices & Historiarum, Professo-
ris in hac Regia Academia celeberris-
mi: Magnifici Reectoris, p. t. Com-
patris & Amici plurimùm
honorandi.

HOC OPUS in lucem, PRODIT, quod
DESIDERATUM
A MULTIS: Mores, quis bonus Oeco-
nomus.

Exponit latè, doctè. Fructum feret indè
Assiduus lector, judice me, Eximum,
Exornans SPARTAM. FAMAMq; augere Ly-
Selectis verbis, ac docili calamo,
Per celebris Doctor pergens, & amice hono-
rande,

Rite tuum perpes nomen ad astra vehis.

L. Mq;

Æschillus Petræus Ep. Ab.

Auro plus rutilat virtus, plus Jaspite
splendet,
Nec tam præclaro Phosphorus igne
micat,
Aureus hic Liber est, & mero nectarē
stillat,
Virtutes mirā dexteritate docet.
Gratulor Authori, qui magno tanta la-
bore,
Scripsit, & æternūm prospera cuncta
precor.

Nobilissimo & Consultissimo Dn. Micha-
eli Gyllenstålpe/ J. U. D. Leg. Politi-
ces & Historiarum Professori celeber-
rimo, & p. t. Magnifico Rectori,
amicos suo intimo, Disputationes practi-
cas utilissimas publicanti, paucula hæc
apposuit

Georgius Alanus S. S. Theol.
Professor & Past. Abo-
ensis.

Nobi-

Nobilissimo, Consultiss. & Excellentissimo
VIRO,

DN. MICHAELI Gyllenstålpe/
WEXIONIO, Hæred. in Jakola &
Kärrenhem; PH. & U. J. D. eximio; LL.
& Ph. Pract. Professori celeberrimo,
nec non p. t. Rectori Magnifico; Ever
getæ ac Fautori ætatèm pl.
devenerando:

E unomie Doctor, lumen columenq; Lycei
Arctoi, Sveonum Numen quod plantat ad
Auram:

Divino Ingenio præluces Practicus orbi,
Eloquij & calami felix in tramite Recti (te.
Compellens fragiles homines; præfulgidus ar-
Fæcunda dextræ fætum patulum, usq; coronas
Luce nova; quo Virtutem sanctè redivivam
Esse juhes, instas pietatis percitus æstro,
Omnibus ut virtus altis infixa medullis
Spinosam exurat segetem sylvamq; malorum,
Delicium ô Patriæ vivas almæq; camænæ,
Nestoreos annos vireas virtute coruscus.
Affluat auspicijs benedictio larga quadrigis

Cæli-

Calitūs, & tandem cinctus diadematè vīta
Æternū rutilo, sic præmia carpe Iehovæ.

Limatum Virtutum εργασίον
denuò publicanti, animo puro
puto omina deb. Rev. E, accel-
taturus suæ Mag.º obstrictiss.

Arahamus Georg. Thauvonius,
phys. ac Botan. Professor.

Προσφωνησις

Ad

Illustissimam DUGLASSIORUM.

FAMILIAM

In dedicatione breviter delineatam

Fortia facta Ducum prælustris è stem-
mate DUGLAS, (celebres
Quéis armisq; togâ in patriâ super astra
Sunt facti, Historici Buchananus, Ionston &
inde

Complures memorant. Nunc insuper,
ecce, Gothorum

Sueco-

Suecorumque simul fuerint annalibus
ex hoc
Cantandi; Excelsum nomen, decus
hicq; manebunt.

Humilime venerationis ergò quam-
vis tenui & puerili avenâ adjecta
a

GABRIELE MICH: Gyllenstålpe.

AUREA quam meruit Virtus, Pater, Arsq; COLUMNNA
Grande decus nobis calcar & esse potest,
Ipse quidem Summum Columen stat Christus Iesus;
Attamen & nostræ es tute Columna domus.
Ergo vige longum nobis Musisq; superstes!
Chare Parenz, Scriptis pluribus atque bea.

Filiali observantiâ animitus vorit
NICOLAUS MICH. Gyllenstålpe.

Q uod tenella adhuc ætas & infantia prohibent, af-
fectus tamen & filialis reverentia mandat, meam lus-
bens congratulationem subiungerem. Interim gaudeo
charissimum Dominum Patrem huc usque vixisse, us-
eruditæ sua scripta denuò revisa in lucem emittere potu-
erit. Deum omnipotentem supplex rogans ut porrò stas-
minæ vitæ proroget, vires ac valetudinem confirmet,
quod plures ingenii fœtus, in reipub. literariæ emolu-
mentum patriæq; commodum edere valeat.

Ita voveo semperq; voveho Chariss. D. Patris
filiolus observantissimus

DANIEL MICH: Gyllenstålpe.

Γνώριμον ταυτῶν ἀρετῶν τρεπόντων
ἢ μόνον σεμνὴ διδαχὴ σε ἔιναι
ἄλλα καὶ τάρον **Gyllenstålpe** ἔργον
τέτο διδάσχει.

τρόπος τέτοιο συνδρατιώτας.

Τοι γε δινή μη τάσι σύμμαχούντος
ἐκπότως ήδη; ταῦθ' ὅσον Θέμισον
τέτοιο λαμβάνειν μετὰ χαρμονῆς γε.
συναγορένω.

Στρωτος μεγαλείω καὶ ἐνδοξωτάτω
τῷ κυρίῳ Μικαὴλ **Gyllenstålpe**.
τῶν νομῶν καὶ φιλ. διδασκαλῶ
μ. λ. μῆδε ἐθέλεσε ἄλλα ἔτες ἐδι-
νάμετο θεραπευτικὸς ἀπολέτε;

Claudius Agræus Stockholm: Svec.

Sonnet.

Place place à ces traits, ces couriers de la gloire
Du plus beau, du plus haut, & du plus docte esprit,
Que même Platon jamais au collège aprit,
Pour insérer son nom au temple de mémoire.
Cest œuvre a été long temps de plusieur souhaité :
Mais jamais si clair venu en lumière
Et en si peu compris telle ample matière

Que Monsieur Gyllenstålpe maintenant l^e ait aug-
menté

Un si belle escrit seul peut d' un vol courageux
Porter de son ouvrier le nom dans les cieulk
Ouy se pourra avec les anciens Philosophes
Se tacher d 'estriver leurs tres doctes escrits,
Qui ont son logement aux tres-sages esprits
Et sont tousiours les Plus excellentes estoffes.

Pour monstrar son tres-humble &
obeissante Service

F.

Jean J. Swaart.

Dum hæ materiæ sub disputationum
incudem tertium revocatæ,

RESPONDENTES
fuere.

Ergast: Virtut: D. Claudius Holste Aboe.
Fascic: controv. Ethic: M. Martinus Mil-
topœus Aboënsis

Oeconom: Part. 1. D. Claudius Agræus
Holmensis

Oeconom: Part. 2. D. Daniel Henrici
Hvittensis Fennus.

etiam aliquam sibi apparet non esse
B. 727 a.

I.

E P F A S T E P I O N V I R T U T U M .

Præfatio ad Lectorem..

Morum ac Virtutum doctrinam sub considerationis incudem revocare aggredior; Non defectu optimorum Authorum qui & nuper & olim hanc chordam accuratissime tractarunt: Nec nova, nedum meliora, adferre presumens. Quoniam tamen dissentium utilitas, non minus quam officij ratio, ejusmodi meditationes exigunt; Virtutum normam, clarissimorum Antecessorum vestigia sequutus, è divinis petam oraculis; Ex antiquitate & vita communi exempla. Neq; fortitudinis speculum tantummodo Alexandrum proponam, qui nonnunquam & temeritatis fuit, castitatis Cyruus, Socratem, Scipionem, Magnanimitatis Agesilaum, Augustum &c. Quin etiam quomodo in suis casulis opilioes, inter arandum agricole, in tenuitate suâ Scholares, regias istas virtutes non omnino negligere valeant, ostendere conabor. Et jucundum & utile dicens maximarum in minimis vestigia observare.

A

Omnis

Omnia in hunc finem, ut virtutes ipsis actionibus exprimere potius quam de iisdem subtiliter tantum disputare juventus affluecat. Ut enim disputax Theologia est mala theologia; dicenze Henrico Alstedio: Ita & practica philosophia. Animam proinde cum suis facultatibus, humanae marum actionum diversitatem, affectuum varietatem, copiosas atque discrepantes virtutum descriptiones cum subtilioribus Scholasticorum distinctionibus, sicco hic prateribo pede, vel levissime saltus attingam. Virtutum tyroni sufficere existimans, si quid virtus sit, in quibus consistat, quomodo colenda pernoscatur; Etiam si de omnibus praerequisitis & similibus, tamen gravioribus, quam levioribus, cum Aristotele aut Piccolomineo, alijsve in utramque partem ad unum differere nesciat. Brevitatem sector; Sed nimiam fortassis. Hanc tamen varia iniungunt; cum primis instituti ratio. Solent quippe, aromata vel aliud quippiana delicatius dividentes, exemplum poscentibus, non integrâ mensurâ, sed minutissimis portis unculis, unde mercis premium testiment, porrigitur. Pariter & ego hic parciō; Si mercx non displicerit, pleniori alias dolio exhibitus. Prout etiam in C OLL E G I O E T H I C O non nihil iam præstitum esse confido. Tuum interea, Lector optume, Judicium candum, si talis & ipse fueris, exspecto. Vale & fave.

Hominem ad duo potissimum conditum esse constat, cognoscendum videlicet sive contemplandum sciendumq; & agendum. Operari enim & hortum Paradisi custodire & colere, parergon tantum fuit. (Non secus atq; viator, cum alicubi parumper subsistit, occupatiunculâ aliquâ tempus fallit) Hude & in futurâ vitâ illas solummodo priores urgebimus, Creatorem sz. omnesq; omnino creaturas perfectè cognoscentes, & vitam penitus inculpatam ad honestatis normam transigentes. Ad quam perfeccissimam felicitatem duplice rursus trahite aspiramus: Verâ Dei agnitione; quam Fide ex verbo assequimur; & piâ vitâ; quæ illam consequitur. De his superior sapientia, hinc Theologia dicta, exacte tractat. Inferior sapientia, quod superiori inserviat, alias Philosophia appellata, eosdem habet fines: Cognitionem nimirum Entium; Creatori & creaturarum (per hanc enim in illam deducimur) &

actionum honestatem; Sine quâ omnis sc̄ientia nauci: per istam verò beatis mentibus assimilamur. Subtili istà rerum cognitione alijs relictâ, nostrum erit *de vitâ ad honestatis & rectae rationis normam instituendâ, pro re natâ, agere*: Quâ cassa nulla unquam politia, immò nec vita ullius privata, felix esse poterit. Quippè *honestas omnis felicis status fundamentum*. Et quicquid usquam ad hominis felicitatem conferre legitur, id omne *virtute paratur*. Vid: Colleg: Eth: Disp. 3. thes. 30.

VIRTUS hic nobis est *promptitudo in homine agendi secundum honestatis normam, quâ omnibus affectibus tale injungitur moderamen ut tranquillus & beatissimus, qui in hoc mundo haberipotest, status obtineatur*. conf. Coll: Eth: disp. 3 th 6. & seqq. Honesti regula Ethnicis fuit tantùm lumen rationis & scintillæ ex primævâ Dei imagine reliqua: Nobis Christianis virtutes etiam ad

Sacerorum literarum à missione exigenda. Ut autem actio humana ex virtute aut vitio denominari mereatur, Spontanea erit; non invita. Cœactus quippe vel per ignorantiam aliquid patrans, minus laudis aut præmij, minusve (*sæspectivè*) reprehensionis aut pœnæ reportare convevit. Libertas vero arbitrij, & quemvis suarum actionum dominum esse quod clucescat, consultatio seu deliberatio (quæ est diligens ratiocinatio de medijs per quæ ad finē in agendo pervenitur) & electio præmittenda venit. Hoc igitur actio ordine producitur: Cum aliquid agendum offertur; Intellectus seu Ratio bonum vel malum esse, honestum vel iahonestum intelligit, judicat & concludit: Voluntas (istæ enim duas sunt rationalis animæ facultates) appetit aut aversatur. Appetitus dehinc fensisitus, cuius motus affectus indigitamus, rationi præscribenti, utut initio in bonis actionibus non sine renixu, tandem obediunt & obsequuntur.

Affectus proinde non planè aver-
runcandi; Sed castigandi & corrigen-
di, quodq; indomitum resceandum & ex-
radicandum; Sic oculus, manus & pes,
qui offendiculo sunt, eruntur, amputan-
tur & abjiciuntur: Matt: 5. & 18. Mar: 9.
capp. Sit amor sine levitate & cœco impetu;
odium sine injustitiâ; desiderium cum mo-
deratione, fuga absq; stultitiâ, gaudium
cum gravitate & in Domino; tristitia abs
quæ confusione; Spes absq; præsumpti-
one; Desperatio sine pusillanimitate.
Timor absq; dissidentiâ; Audacia cum
prudentia; Ira cum justo zelo, non ex
invidia. Summatim; honestis tantum a-
ctionibus delectabimur; Turpes verò & inho-
nestas aversibimur. Ethoc est recte gau-
dere quibus gaudendum, contristari au-
tem & dolere quibus dolendum. Quip-
pè voluptate & dolore benè utens, bonus
est; male males. Ex quibus qui haurit
quantum decet, felix est. Ad quod con-
sequendum, non modò rectæ rationis di-
ctamen

Etamen in consilium adhibebitur; (honestia enim & turpia quæ sint, ipsa natura implantavit) Sed & infallibilis humana-
 rum actionum norma D E C A L O -
 G U S, jugiter ante oculos versabitur.
 Ex hoc fonte fluunt, (teste Eusebio ex Mo-
 saicis scriptis omnia bona in mundo phi-
 losophos & legumplatores accepisse in-
 quiente:) Et ad eundem commodè redu-
 cuntur omnes virtutes, sive simpliciter co-
 muni homini necessaria, quorum opposita vi-
 tia iram Dei provocant, prout Philip: Me-
 lanch. Epit: philos: moral: & cum eo D. Ion.
 M. Wexion. describit; sive non necessariae
 quales Urbanitas, Magnificentia &c. Sive
 dirigentes, & universales, utpote Prudentia
 & justitia universalis; Sive directæ & parti-
 culares nimirum cæteræ virtutes*. Hie
 igitur, ut Christianum decet, ex ipsius
 Dei tabulis, maximorum Theologorum
 atq; Philosophorum exemplo, virtutum
 gemulas eruan, & omnipotentis gratia
 suffultus, vitierum antidota depromam atq;

monstrabo. Quemadmodum prior Moysis Tabula D^Eum immediate respicit; posterior homines: Ita etiam virtutes inde manantes, *Pietas* & *Probitas*. Illa ut h. l. sumitur, *Virtus D^Eum religiosè, riteq^{ue} colendi, definitur.* Et ad omnia utilis est, promissiones habens præsentis vitæ &c futuræ. Hisq; potissimum tribus absolvitur; 1. *Notitiâ eminentiæ, bonitatis & justitiae divinæ;* Quarum ista observantiam, illa gratitudinem, hæc pœnarum metum, atque ita religiosum cultum excitat. 2. *Cultu Interno, in amore & timore seu reverentiâ consistente,* quem primum præceptū directè exigit; *Non habebis D^Eos alienos;* i. e. Verum D^EUM solum & verè coles. Et 3. *Cultu Externo, de quibus in posterioribus prioris tabulæ præceptis agitur.* Istæ virtus *PIETAS*, non modo ut prima

prima virtutum, sed & veluti *Dux* reliqua-
rum atq; fundamentum, ab omnibus sin-
cerè colenda, qui cœlesti benedictione
coronari & felices successus experiri gau-
dent atq; desiderant, idq; juxta S. S. Scri-
pturæ normam. Sit Rex; sit prin-
ceps; sit Clericus, sit laicus; sit nobi-
lis, sive ignobilis; sit Studiosus, sive
miles; sit mercator, sive agricola;
aulicus vel cliens; sit dives, sive men-
dicus; mas vel femina, nullum di-
scrimen habetur. D E U M, prout in
Sacro-Sancto verbo suo sese revelavit,
cognoscat, eumq; ad Decem verborum nor-
mam, quantum in hac infirmitate fieri
potest, colat. Cætera per meritum Sal-
vatoris, fide apprehendendum, obtine-
bit. Quod pleniū edocere Theologorum
care incunabit.

Duo cum primis de via seu via, pi-
etatis tramitem ritè calcare volenti,

percavenda sunt: 1. Illinc Supersticio; 2. Hinc Atheismus seu impietas. 1. Ista est nimis anxie cultus divini cura, quæ vel quidvis extra Dei mandatum, ad Sancti numinis cultum, comminiscitur; vel fidei articulos pertinetosē rimatur. Unde dubitationes, hæreses & fidei abnegatio exoriuntur. Taliter etiam peccant sortium, dierum, temporum, vanorumq; somniorum yani observatores: Utpotè & qui à certis cibis, certis diebus, abstinentio, vel statim temporibus, præter Sabbathum Domini aliaq; solenniora festa, feriendo, & alijs hujusmodi innumeris vanitatibus (quæ apud vulgus, non ita pridem, nimis frequentes) DEum colere & propitium habere satagunt. Verum idolatria id est, primo præcepto severè prohibita. Frustra quippe Deus hoc modo colitur. Esai. 29. Matth: 15. §. 9. Marc: 7. ¶. 7. 2. Hic est contemptus Dei ipsiusq; mandato-

datorum, non modò qui verbis & factis
exseritur, sed & qui in corde delitescit.
Ita Cyclops iste, apud Euripedem uni Deo-
rum maximo, ventri, se offerre; Cæte-
ros verò Deos ignorare profitetur. Et
Homericus pugil ignavorum esse ait divi-
nam opem implorare; Fortes vel absq;
eadem sincere. Sed quonam exitu?
miserè statimq; perire. Idololatæ
itaq; sunt quicunq; nimium sibi suisq; vi-
ribus, alijsve hominibus aut creaturis
confidunt, & ipsi Deo præferunt; siue
divitias, siue aliud quid magis ament.
Jerem: 17. ¶ 5. Psal: 145. ¶ 3.

*Remedia siue antidota contra su-
perstitionem, inter alia, haec sunt:*

Recip: 1. Cogita horrendum incredu-
litudinis peccatum; Et quod scrutator
majestatis opprimeatur à gloria.

2. Perpende ridiculam vanitatem su-
perstitionum, cruces, quæ scribantur &
erigantur.

erigantur, aliaq; signa meditantium. Quanta hæc sit stultitia, imò miseria, omnipotente neglecto, in hujusmodi frivolis spem & fiduciam suam collocare.

3. Perpetuam superstitionum anxi, etatem, trepidantium, ubi non est timor. Psal: 14. v. 5.

4. Mandata divina: Ad legem & testimonia Domini. Esa: 8. Gen: 35. Exod: 20. Levit: 26. Deut: 5. & 6. Jos: 23. Psal: 20. 1. Cor: 6. & 10. &c.

5. Exempla superstitionum miserabilem pereuntium; Quæ ex Hondorfij promptuario & aliundè passim petantur.

Contra Epicureismum & cyclopicam impietatem, sequentia profuntes communiunt.
Regip. 1. Jugis consideratio excellenz & majestatis divinæ; Siquidem excellentissima quæq; honore dignissima, cor non saxeum, ad serviendum & colendum commovebit.

2. Misericordia & bonitas creatoris, factoris, conservatoris, quandoquidem

ut quisq; optimè meritus, ita maximè amandus; ad eundem colendum & diligendum, vel ingratissimum euculum permoverit.

3. Severissima Dei justitia & fortissimæ ejusdem zelus, quo sui contemptores ulciscitur, vel audacissimos & adamantis, ab impietate absterruerit.

4. Nostra miseria & indigentia, Dei verò omniscientia & omnipotentia ad invocandum & gratias agendum impellent

5. Sciri mandata: D Eum tuum adorabis. Deut: 6. Invoca me. Psal: 50. v. 15. Petrite ergo. Matth: 7. v. 7. Joh: 16. v. 24. Nec non horribilia impiorum, temporibus & æternis cruciatibus mactatorum, exempla: lætissimiq; piorum exitus, impietatem ejicient, & pietatem ingenerabunt. Conf: Nov: 77.

Existhâc virtute, verè Cardinali, secundùm D. Jon: M. Wex: disp: Eth: 13. & David: Chytr: reg: vitæ, pag. 30.39. &c. ecus scaturigine fluunt ac derivantur, sicut

ex partibus totum.; 1. *Vera Dei no-*
tis, seu sapientia Theologica. 2. *Ve-*
rus & filialis timor erga D̄Eum. 3.
Dilectio sive charitas. 4. *Fides, quae*
est indubitata spes & certa fiducia di-
vinarum promissionum. 5. *patien-*
tia in adversis. Et 6. *Humilitas in*
prosperitate. Quamvis & hæ virtutes,
pro aliâ consideratione, alia etiam secun-
dæ Tabulæ præcepta respiciant.

Quemadmodum mentem & cor,
primum præceptum; ita hoc secun-
dum; *Non assumes nomen Domini*
Dei tui in vanum. i. e. *Oportunè &*
legitime divinum nomen in vocabis, su-
mēs & insurpabis, os atq; lingvam in-
format. Ad hoc itaq; ut sequens
præceptum refertur directè Cultus
Dei externus, in invocatione, conci-
one, & verbi auditu, confessione, gratia-
rumq;

rumq; actione consistens; ut à Divino
Numine, & in eodem nomine, opem &
auxilium imploremus, delictorum veni-
am & remissionem petamus, mala pœ-
nasq; deprecemur, pro acceptis beneficijs
gratias agamus, & per solum nomen Dei, ubi
necessitas postulat, verè & legitimè jure-
mus. Deut: 6, §. 13. Nam Matth: 5. Va-
na saltem & intempestiva juramenta in-
terdicuntur.

Contra hoc præceptum impingi-
tur 1. *Omittendo*; cum assumptio
& invocatio nominis divini legitima, su-
pine & malitiosè negligitur; gratiarum
actio, ejusdemq; S. S. Numinis concele-
bratio intermittitur, vel hypocriticè sal-
tem peragitur. 2. *Committendo*, dùm
nomen Dei vanè, ad res frivolas, aut sine
competenti devotione usurpatur, blasphe-
matur; dùm pejeratur; Vana vota nun-
cupantur; licetè facta non servantur,
vel aliena numina invocantur. Ne v.
hoc malum invalefacat; præservatio est:

Recip.

Recip: 1. Divinam comminationem: Deus non est habiturus insontes nominis sui prophанatores; sed eosdem severis, simè puniturus.

2. Promissiones largissimæ & certissimæ: Eos, scilicet, qui recte invocant, opem sensores, Matt: II. Joh: 14. Psal. 50.

3. Exempla luculentissima, tam antiqua quam recentia, quæ nomine divino abutentes puniri, contestantur. *Quin etiam Tibullus, Poëta quamvis ethnicus, recte cecinit:*

Ah miser! Etsi quis primè perjuria celat;
Sera tamen tacitis poena venit pedibus.

Veluti autem præceptum illud secundum *Privatum*; ita hoc subsequens tertium, *Publicam* divini nominis concelebrationem solenniter in Ecclesia fieri exigit. Doctores proinde & Auditores officij admonet; præcipueq; requirit:

1. Publicos congressus, ubi Sacra tractentur & exerceantur. 2. Docentium fidelitatem in exponendo verbo,

& ad-

Ex administrandis Sacramentis, vitaq;
exempli. 3. Mutuam etiam audio-
rum assiduitatem in eisdem excipiendu-
m. 4. Ministerij reverentiam. Et 5.
Eiusdem sustentationem, cultusq; divi-
ni, Ex eorum qui in scholis & acade-
miis eo diriguntur.

In hoc quoq; præceptum pecca-
tur; 1. Omissendo, Non sanctificando
Sabbathum, verbum Dei nec docendo
nec audiendo, nec legendo; Ministros,
doctores & Ecclesiæ inservientes nec a-
lendo nec respiciendo. 2. Committendo,
Sabbatum violando, prophanos labores
exercendo, ecclesiæ, Scholarum & Aca-
demiarum bona ad se pertrahendo. &c.
Recipiatur adversus pernicioſiſtiam
hanc pestem.

1. Severum Dei mandatum, de san-
ctificando Sabbatho, quod ſemper anig-
oculos habeatur; manu & ſero mafice-
tur ac ruminetur..

2. Horribilia exempla, ob Sabbathi prophanationem gravissimè punitorum. Num: 15. v. 35.

3. Meditare, adeoq; mirare Ethnico-rum non rarò & in tenebris versantium exempla, fictitiorum Deorum sacra, qui nemini prodesse possunt, summo studio incredibili devotione & ardore celebrantium. 4. Adde Exod: 16. v. 13. & seq item cap. 31. v. 13. & 14. Ezech: 20. v. 8. & 12. &c.

Sicuti prior tabula Dēum immediate respicit; ita posterior hominem statum ordinemq; politicum, qui est inter imperantes & obedientes: Magistratus & Subditos. Quia verò omnis regiminis & politiae fons est Oeconomia, in quā parentum & liberorum societas, post conjugum præcipue excellit: Quartum præceptum Parentes honorare mandat.

Totu

Tota quidem hæc Secunda Tabula
Justitiam commendat; cùm Universale
versalem, quæ obedientia est erga o-
mnes leges; omnesq; virtutes compre-
hendit: tūm particularēm.; Quæ,
vel res communes juxta geometricam
proportionem distribuit: id est, per-
sonas respicit, ut inæqualibus inæ-
qualia tribuantur: Vel Contractus
moderatur, & ad proportionem Arith-
meticam merces & precium, debitum
& solutionem, pœnas cum delictis justè
commensurat. Illud distributivam,
hoc Commutativam justitiam constituit.
Cum primis tamen, hoc ipso præcepto U-
niversalis justitia, juxta Melanchtonem
commendatur. Ut Gubernatores se-
cundūm omnes illis divinas & humanas
imperent; (distinctiones legum & juri-
um Politici ac Icti docent) inferiores ad

normam earundem, juris sz. naturalis & positivi, obedientiam præstere.

Ad particularem verò justitiam, quæ privato saltem respectu suum cuiq; tribuit; reliqua tria præcepta, quintum, Sextum & Septimum reduci possunt. Quanquam etiam sit Magistratus particularem justitiam, præmia & onera proportionaliter distribuendo, poenasq; justè rependendo, ut & in contras etibus & qualitatem servando, exercere.

Justitiam autem Magistratus colit,
 1. Aequalibus bella non inferendo, quamdiu in pace sine injuriâ vivere liceat. 2. Subditos ac inferiores defendendo, honores, dignitates aliaq; bona & mala (sic enim præmia atq; onera vocantur) pro ratâ distribuendo: poenasq; ad delictorū quantitatem & mensuram exactè exigendo; Salaria ministris justè pendendo; Et contractus licitos, monetam ac mensuras in æquilibrio conservando. Clerici, auditores

tores suos ore & vitâ monendo, turpiaq;
aversando lucra *justi* evadunt. *Milites*,
neminem inique laceſſendo, viciis cle-
mentiam præſtando, atq; ſtipendijs ac-
quiescendo. *Aulici*, fidem Principi cli-
entibus misericordiam tribuendo. *Scho-
lares* ac *STUdiosi*, præceptoribus obedien-
tiam atq; gratitudinem exhibendo. *A-
gricola*, D^O & Magistratui honorem, de-
cimas, vectigalia, ſubjeſti onem ac fideli-
tatem; *Conciuibus* æqualia pie redden-
do; *Contrahentes*, neminem fraudando
vel inuſtè circumſcribendo, *justitiam* fer-
vant: *Conjuges*, mutuam invicem bene-
volentiam; *Parentes*, liberis ſuſtentatio-
nem honestamq; educationem; *Hi illis*
obſervantiam & reciproca auxilia ac stu-
dia offerendo: *Servi Domini* obediendo;
ut hi illis recte præcipiendo & neceſſaria
procurando, *justitiae* litant. *Et ſic* dein-
eps. *Tum enim* *justa*, imò, pulchra &
irma vigebit *reſpublica*: prout ex ſpecia-
oribus, Deo fortunante, fuiū patebit.

Ad hoc itaq; quartum Præceptum rectè referri patet: 1. Φιλοσοργιαρ; que est pietas erga parentes, liberos, aliosq; sanguine junctos. 2. Sedulitatem, & vigilantiam in officio. 4. Gratitudinem erga quosvis bene meritos. 5. Reverentiam superiorum ac majorum. Et 6. demùm notandum, quatenus hoc præceptum de Honore agit, haud planè absurdè Magnanimitatem & Modestiam, quæ virtutes itidem honores respiciunt, huc reduci posse. Quia tamen, cum alijs Ethicis, ad sequentia reservamus.

Vitia istis Quarti Præcepti virtutibus opposita, sunt 1. Injustitia, sive in excessu, aut defectu, contra univer. salēm iustitiam, peccetur; sive nimis aut parum, contra particularē tribuatur. 2. Specialiter etiam in hoc præceptum impingunt Αἰσοργοι, debita suis

suis officia non exhibentes; Aut vice versa, nimio ac præpostero amore suos prosequentes: Quò & sibi & illis, *non secus ac simia proprie scatulis*, nocent.

3. Nec non *Magistratus* aut *parentum tyrannis*, sive nimius rigor; vel è contrà nimia indulgentia. 4.

Negligentia in demandato munere; Et huic opposita *πολυχρεγμοσύνη*, quâ vel multa *πάρεργα* & inutilia, vel aliena, neglectis proprijs ac necessarijs tractantur.. 5. *Ingratitudo* ab unâ; Et *adulatio* ab alterâ parte. Nec non

6. *Superciliosus* aliorum *contemptus* propriam infirmitatem non agnoscens: Et *Assentatio*, externis tantum signis reverentiam superioribus offerre simulans, corde v. denegans.

*Contra quos paroxysmos preservant
ac mununt.*

1. Promissiones & comminationes divinæ: Justus ut palma florebit. Psal: I. In tabernaculo Domini habitabit. Psal: 15. v. 2. Conf: Psal: 57. v. II. Et memoria justi in æternūm &c. Injusti autem ut pulvis & paleæ dissipabuntur. Cit: Psal: I. add: Psal: 37. v. 38.

2. Recip: Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris. Matth: 7. v. 12.

3. Longa & felix ætas parentum honoratoribus promissa. Nec non poenæ Choreh, Datan & Abiron. Num: 16. Absolonis, 2. Reg: 18. & similes.

4. Severitatem nimiam, vel brutorum etiam, suos amantium, exempla tollere debent. add: Esa: 49. v. 13. Luc: II, v. 12. &c.

5. Contra nimiam parentum indulgentiam, respice exemplum Eli tristissimum. 1. Reg: 2.

6. οὐογῆν in filijs acuunt exempla Catañæ orum juvēnum, qui relictis opibus parientes incendio illa si eriguerunt; ubi alij

alij unâ cum divitijs quas portârunt, igni
consumpti sunt. Virg: Atn.

7. Adde Ciconiae emblemata, confe-
ctos senio parentes alementis & ad pascua
deferentis. Apiumq; regem tuentium.

8. Contra desidiam; Cogita etiam
otium pulvinar Diaboli; & multorum
malorum causam atq; somitem fœcun-
dissimum esse. στολυπρογυγσωμην quo-
què quam plurimos perdidisse.

9. Adversus ingratitudinem notetur;
Terram nihil ingrato homine pondero-
sius gestare. Gratitudinem autem Deo
& hominibus gratam esse; & ad plus dan-
dum invitare. Conf: Prov: 17. Adula-
tores vero coruus peiores.

10. Vigilantiam & sedulitatem exem-
pla apum & formicæ provocant atq; con-
fortant. Prov: c. 6. add: c. 24. ad fin. &c.
Omniaq; bona laboribus venduntur..
Quod etiam mandata ac promissiones di-
vinæ confirmant.

11. Superbiæ expellendæ prosunt;

Dictum Apostoli: DEus superbis resistit; humilibus verò dat gratiam. 1. Pet: 5. v. 5.
Et propriæ infirmitatis recordatio.

Atq; ita quartam Præceptum quo-
modo superiores & inferiores sese invi-
cem gerere debeant ostendit: Nunc
Quintum, qualitè etiam pares insuper pa-
cificè cohabitare deceat, clare demonstrat;
gravi hâc prohibitione: Non OCCIDES.
Id est, uti Lutherus exponit; Primum,
quod vitam, aut corpus nullatenus lades; imò
ne offendes quidem: Sed eundem veluti tei-
psum diliges, pericula & nocitura avertens,
ipsi salutaria promovebis.

Huic præcepto succenturiatur impri-
mis & directè M A Nsuetudo, quæ iram
(quo affectu nullus humano generi pluris stetit;
ut Seneca loquitur.) cohabet, ne immerito
irascatur: Et si justa oboriatur irascendi
causa, ne citius vel tardius, plus vel minus,
longiori vel breviori tempore, aut alijs, quam
par est irascatur. In Magistratu hæc vir-
tus specialiter Clementia vocatur. Et
inter-

interdùm quidèm non sine vitio non irascimur; Ut potè si gloria Dei violetur, nostra nostrorum vè salus & existimatio periclitetur, injuriavè petulantè inferatur. Interim caveat Mansuetudinis studiosus ne sit exandescens & stomachosus, qui facile, cito & vehementer, etiam illis qui per imprudentiam aut jocose offendunt, irascatur; multò magis, ne ijs quibus reverentia debetur succenseat: prout etiam supra monituro fuit. Nec sit amarulentus & imp placabilis; ut delictorum, maximè leviorum erratorum, veniam poscentibus non parcat. Nec sanguis, ut, nisi vindicta sequutā, nunquam acquiescat. Ira quippe in sinu stulti quiescit. Ecclesiastē c. 7. v. 10. Hic quoq; notandum venit: Sicut privata vindicta, nisi inevitabilis necessitas eam injungat, semper est illicita. Deut: 32. v. 35. Ita publica, sive in hostes; quæ BELLUM dicitur, cùm Offensivum, & vindicativum, si quando lacerasti justâ de causâ hostium fines invadimus; Tum DEFENSIVUM,

que

quo invasores depellimus: Sive in Subditos exerceatur, quæ Pœna appellatur, & licita & necessaria est; ne nimia in malos indulgentia, aduersus bonos crudelitas evadat. Duo proinde etiam hie seculi vitandi veniunt; *Lentitudo, græcis Αὐγγησια, quæ nunquam, etiam cum oporteret, irasci permittit; Et Iracundia, græcis Οργηλότης; in irascendo modum excedens.* Quæ aut ἀνογχολια, excandescientia, aut πυκνογήτης, amaritudo; aut καλεπότης seu βαρυθυμία, saevitia dicitur.

Iracundiam expellunt & Mansuetudinem generant. 1. Consideratio imbecillitatis humanæ: ut enim alij, ita etiam nos ipsi labiles.

2. Illatas igitur injurias extenuemus potius quam exaggeremus: æquioresq; judices consulamus: Vel animum inde profus abducamus & aliorum conversamus.

3. Quintæ petitionis, in oratione dominicâ, ruminatio.

4. Di-

4. Distingvere discamus inter Res nostras & alienas: Res ipsas & opiniones de iisdem. Ex Epicteti Enchirid: cap: i. 8. 24. &c.

5. Gravissimi & periculosissimi morbi, ut potè apoplexia, morbus herculeus, seu caducus, podagra &c. ab excandescientia orientur.

6. Exempla piorum, Mosis, Davidis, ipsius Salvatoris: Et impiorum, Sauli, Nabalis &c.

7. Ac demum ultio divina perpendatur, quæ dirissimas iracundis poenæ comminatur. Matth: 5. v. 22. conf: Senec: lib. de ira.

Cum ista virtute vlt. Mansuetudine, ferè coincidunt, Misericordia, placabilitas, amicitiae & concordiae studium, quo offensiones privatæ propter publicam utilitatem condonantur.. Affines autem sunt Amicitia, quæ est mutua benevolentia officiorum communicationem virtutis causâ pariens: Fidelitas, quæ in secundis &c

& adversis constantiam servat: *Candor,*
 qui fucum, simulationem & suspicionem
 amolitur. Nec non *Humanitas*, quæ istis
 omnibus comitatem seu affabilitatem ve-
 lut condimentum adjungit.

Præterea cum hoc Quintum *Præceptum*
occidere vetat, vitam simul nostram & no-
 strorū tueri ac defendere mandat: (Ne-
 gatio enim affirmationem præsupponit)
Fortitudinem etiam involvit: Sine quâ ista
 peragi nequeunt: Definiturq; non in-
 comodè hoc modo: *Fortitudo est vir-
 tus moralis, quâ adversa quævis magno
 animo honestatis gratiâ perferimus, ne
 plus a quo metuamus, neu temerè nos
 periculis objiciamus.* Fortis itaq;
 est, quisquis *mala tristia*, quæ non sunt su-
 pra humanam conditionē, (*inter qua mors,*
precipue bellica, eminet) pro aris & focis
 intrepidè & prudentè adit: Et honesta-
 tis causâ constanter sustinet: Non vero
 qui seipsum occidit. Unde *Magistratu-*
ac stre-

ac strenuos milites, pro rege & grege laudabiliter pugnantes, primariò fortis esse patet. Potest tamen etiam quilibet inferioris conditionis homo fortitudinem exercere: utpotè, si latrones, bestiasve, maximè ex improviso in se & suos irruentes aut sanguinantes fortiter reprimat: Si ex incendio aliove periculo seos praesenti animal liberet: Imò etiam pauperculus conditionis sua hand pertasus, sive sit miles, sive Studiosus, mercator, aut rusticus, aliusve qui tenuitatem suam æquanimiter ferre potest. Ita verò malorum metus erit temperandus, ne aut furiosè in pericula roamus, & audaciâ peccetur: neve ignavia & timiditate retardati nihil laude dignum audemamus vel aggredimur: hastamq; mox abjiciamus & fugiamus'. R. Audaciam retundit:

1. Imbecillitatis humana consideratio,
 2. Periculi magnitudo ad calculum revocata,
 3. Minz verbi divini: Qui amat periculum peribit in eo.
 4. Audaculorum vel tristes vel ridiculi exitus. Foret enim verò Heroum æterna lumen; ut Iesu, Gideonis,
- Davis

Davidis, Alexandri M. Caroli M. ac nostratum; Gustavi primi & Secundi &c.

5. Adde exempla priscorum philosophorum, qui parvo contenti vixerunt.

Metum atq[ue] desperationem mitigat & quodantenus abigit, si non planè tollit:

1. Si recarderis mortem omnium molestiarum finem esse.

2. Mala & molestias hasce iis tantum molestas esse, qui easdem molestè ferunt.

3. Deem piis in omni adversitate succurrere, iugum levare, latamq[ue] catastrophen procurare.

Ex superioribus liquet Fortitudini patientiam meritò subjungi: Quæ rationi obediens docet in tolerandis injurijs, omnib[us]q[ue] aduersis: Et dolorem moderari ne opprimat, ledat, aut indecorum quicquam protrudat. Huc suo etiam modo referuntur Nemesis & zelus: quorum illa præcipue iram divinam superborum & malignorum ultricem denotat; hic ardensem impetum cum singulari heroicâ virtute conjunctum, quo gloria Dei justitia, pudicitia vel simile quid vindicatur. Eo Magistratus & Sacerdotes præstent excellere convenit. Vide exemplum Num: 25, 7. & seqq. Cportet autem verum zelum

zelum esse cum scientia; ne in cœcum furorem
 evadat. Veluti Quintum Praeceptum
 vitam corporisq; tutatur ac defendit: ita
 Sextum honestatem, thorum, castitatem &
 pudicitiam protegit atq; communis. Dum
 fornicatio, adulterium, omnisq; immun-
 ditia, (istis verbis, Non mœchaberis) severè
 prohibetur: Castitas vero pudicitia, & u-
 no verbo, Temperantia mandatur atq; in-
 jungitur. Temperantia philosophis defini-
 tur, Virtus moralis, quā modus servatur in de-
 siderio & fruitione honestarum voluptatum,
 maximè qua gustu & tactu percipiuntur: illi-
 citate a. ac in honesta prorsus vitantur. Tem-
 perantè igitur quisquis vivere amat, (o-
 mnes profectò amare debebunt;) Sobrietatem
 in potu servet; i.e.st, citra ebrietatem bi-
 bat: In cibo abstinentiam teneat, & citra
 saturitatem edat: Quorum utrumq; ser-
 vans frugalis dicitur... Venerem, eamq;
 solam modò licitam, modestè & modera-
 tè exerceat: Nec non in Colloquijs, gestis
 bus, basijs, contrectationibus, vestitu &c.
 decentiam servet, ut Castitas laudem

mercatur. Quæ Reges ornat; plebejos coronat. Hic magis metuendum & fugiendum intemperantiae, voracitatis sz. Embriositatis & lasciviae vitium, quam ἀραισηταις, i. e. insensationis seu stupiditatis, quo omnes omnino voluptates spernuntur. Nec verbis tantum, gestibus atq[ue] habitu; quinimò & obtutu sive aspectu impudicitia sese exserit: Unde istae cuncta ad modestia normam & virtutis præscriptum composita ac comparata esse convenit.

Antidota sive remedia intemperantiae alia violenta sunt; utpotè, cilicum, aqua frigida, nix, fames, flagra, laqueus: Quæ monachis, & ejus farinæ alijs, rationem non audientibus, (Psal: 32. v. 9. & seq.) relinquimus: alia Naturalia, quæ à peritis Medicis & naturalium rerum consultis petantur: Alia Moralia, ex quibus hæcce haud postrema sunt.

Recip. I. Oratio, Labor, & Jejunium.

2. Natura paucis contenta. Cui omne nimius iniuricum,

3. E Luxuria morbi corporis, debilitas, ingenii habetudo, paupertas & deniq[ue] mors ipsa pullulans.

4. Brutorum exempla, quæ etiam si summa vi adacta, edendo aut bibendo modum non excedentur.

5. Voluptas ista brevis & momentanea est: Quam ignominia & cruciatus perpetui sequuntur.

6. Quin vel in hoc seculo, luxuriosi isti, contempti, miseri & miserrimi evadunt, prout exempla Sardanapali, Heliogabali; Reg: Svec. Valdemari, Magni Smeek &c. evincunt.

7. Deus & sancti Angeli Spiritus sunt purissimi: Deus aboliē contra immundi & impurissimi. Ut recte Poëta:

Casta Deus mens est, casta vult mente vocari;

Et castas iussit pondus habere preces.

Sic vita, corpusq; sic honor ac decus proximi vindicatur: Ne verò in bona aliorum injustè in volem⁹, sed suum cuiq; tribuamus, Septimum præceptum severè mandat: Non FURTUM FACIES. Quo ipsa justitia, præsertim comutativa injungitur; ne quemquam in contractibus decipiam⁹, sed arithmeticā æ qualitatem obseruemus. Nimirūm ut merci precium correspondeat; neq; inusto titulo ditescamus, aut rem familiarem augeamus; Nedum furem survel apertè latrocinemur. Hic discenda venit ἀπόχεια seu sufficientia, i.e. medium tenere inter Ethnicam solitudinem, præsentiumq; rerum fastidium: Nec nō

inter studium rem honestè parandi, ne vel
per fas & nefas diteiscere cupiamus, vel ad
pigritiam prolabamur.

Huic præcepto *Liberalitas* quoq; con-
gruit, quæ itidem circa *divitias* occupatur;
Quarum appetitum in accipiendo & erogando
moderatur. Liberalis enim est, non qui
cuivis dat, is namq; *prodigus*; sed cui debet,
indigenti sz. ac digno: *quantum* decet, pro-
modulo facultatum & habitâ dignitatis u-
triusq; tam dantis qdām *accipientis* rati-
one: *Ubi*, ut honoris ergò danda publi-
cè, egestatis sublevandæ gratiâ clam do-
net: *Quando*, non tardè sed citò: *Quo-*
modo, hilari animo & solius vel præcipue
honestatis causâ dona confert. *Tenet*
quog; in accipiendo modum liberalis, ut ea tan-
tum quæ honestè accipi queunt, dona sumat:
Nec petax esse potest. *Liberalitatem* verò
exercere possunt ac debent omnes qui di-
vitij pollent, *auro, argento, hospitalitate, atque*
similibus: ijs autem destituti, operâ,
officijs, ministerio. *Avari* itaq; sunt, nō
tantum qui injustè fœnerando, aut alijs
per

per quævis illicita media divitias coacervant; quiquam nullum pauperibus vel amicis obulum largiuntur: Sed & qui operas suas nimis magnō æstimant; nihilque unquam gratis & honestatis causâ, sine præsenti recompensatione, molestiæ vel laborum sustinere sustinent. Dñe proinde & hic devia studiosè vitanda; Avaritia vñz. ac Prodigalitas. Unde omnium sunt turpissimi, qui simul, & sine discriminâ undecunque accipiunt, & debinc inconsideratè profundunt.

Quod si majores sumptus, præsertim publicè sint decorè faciendi, à magnitudine Magnificentia dici consuevit: Ut potè in Tempis, Academias, Nosocomia, Porticus, pontes, curias, palatia &c. privatorum ædes, horti, prædia, suppellex, vestitus Magnificentiam potius imitantur quam ostentant. Isthæc namque virtus magnatum propria est. Plebei, non nisi umbram quandam in nuptijs, & alijs quæ raro & fermè semel tantum in vita contingunt, exhibent. Verè magnificus fuit Salomon, Cyrus, Herodes M., Constantinus M. Carolus M. & noster

Gustavus M. Cujus vestigia, etiam in hoc
passu, laudatissimè premit **F I L I A** tanto
parente dignissima, Serenissima ac Potentissi-
ma Dña, Dn. **CHRISTINA**, D.G. Sve-
corum, Gothorum Wandalorumq; *Regina*. &c.
Domina atq; *Regina* nostra clementissi-
ma, Academiæ etiam hujus nostræ tectis
& parietibus luculentè attestantibus. Cir-
ca hanc virtutem *Sordes* & *Luxus*, nec non
imperitia decori percavenda sunt: Ne vel
sumptus necessarij magnis inceptis desint; vel
magna pecunia indecorè & inutiliter colloce-
tur. Ad hanc classem referendæ, non
modò, uti supra dictum, *Beneficentia*, *hospi-
talitas*, *parsimonia*, & *frugalitas*; verùm es-
tiam *sedulitas* in legitimâ vocatione hone-
stisq; laboribus, &c àvra gneua. *Magnus n.*
quaesitus est pietas cum animo suâ sorte contento;
qui plurimum ad felicitatem momenti ad-
fert. *Paucis: Iusta acquisitio* & *rectus di-
vitiarum usus* hoc præcepto injungitur. *Contra
avaritiam v.* & *iniquos lucrandi modos*.

Recip. I. Hoc ipsum Dei mandatum cum plurimis
scripturæ di&is parallelis, Matth: 6, I. Tim: 6, &c,

2. *Lu*

- 2 Luxuriae multæ; sed avaritiae omnia defunctæ.
- 3 Cogita omnes huius mundi opes, etiam preciosissimæ, fugaces ac momentaneas, imò lutum esse.
- 4 Ne male lucreris; mala lucra æqualia damnis.
- 5 Divinam benedictionem absq; molestia ditare.
- 6 Etiam iuste partas divitias magnis peccatis & multis malis sàpè occasionem præbere.

Contra prodigalitatem & intempestivam bonorum profusionem, abusum & luxum.

Recip. 1. Præceptum divinum; dona eiusdem cum gratiarum actione sumenda es. (paratio)

- 2 Sine sudore & difficultate divitias, ordinariè, raro
- 3 Prodigorum comes extrema paupertas & miseria.

*Divitias, possessionesq; proximi superiùs
Præceptū protegit; Existimationem verò
famam & honorem alterius; ne sermone,
gestibus vel actionibus eundem lèdamus
aut offendamus, 8.º vnum præceptū prohibet
hīc verbis: Non loqueris contra pro-
ximum tuum falsum testimonium. Hīc
velut omne mendacium & duplicitas sermo-
nū, aliud dicentis aliudq; sentientis, quo
quis circumveniatur, simulatio, fucus & so-
phisticatio prohibentur; Ita vicissim, vera-
citas, candor, simplicitas & perspicuitas injun-
guntur & commendantur: Veritas in eo*

mni doctrinā ac disciplinā, in iudiciis, in
moribus & sermonibus, in totā deniq; vi-
tā exigitur. *Perfidia, calumnia, obtrecta-
tio, convitium, vanitas, maledicentia, jactan-
tia & assentatio procul absint.* Contra
mendacium.

R. 1 Mendaces sunt filii Diaboli, sicut veraces Dei.
Joh: 8. (adhibetur.)

2 Mentiri solito, etiam cum verum dicit, fides non

3 Memor sis huius præcepti g.vi & ps: 5,7. & simil.

*Quemadmodum de alijs verum perbi-
bere testimonium hic jubemur; Ita & de
nobis ipsis non nisi vera sentire. Nec ni-
mis nos efferre, nec extenuare oportet.*

*Quò virtutes honoris appetitum ordinantes,
Modestia scilicet & Magnanimitas dirigunt.
Modestia strictè sic dicta, cupiditatem parvo-
rum & mediocrium honorum ad debitam me-
diocritatem revocat. Unde Modestus debi-
tos suæ virtuti honores modestè accipit,
de oblatis effusè non gaudet, de negatis
immodicè non dolet. Imò primos ac-
cubitus & præcedentias quærere Salvator
ipse prohibet. Luc: 14. v. 8 & seqq. Ut
autem turpè est ambitiosum esse, resq; ple-
na pe-*

na periculi cum aliorum contemptus esse
 insolenter efferre, atq; ita suum tueri locum,
 ut alijs injus^te detrahatur: Sic quoq; vicissim
 Deo, sibi & reip. injuria est, qui se omni ho-
 nori, & consequent^r oneri, plane subducit,
 debitoq; virtutis præmio seipsum spoliat;
 dona vitiosè occultat, malasq; de se suspicio-
 nes concitat. Quocirca hinc nimia ab-
 jectio & pusillanimitas, illinc ambitio vita-
 da. Magnanimitas docet magnos ho-
 nores recte appetere. Id est, decenter
 ambire, modestè acceptare & constantè tueri.
 Magnanimus preindè non à quovis, aut
 quomodolibet honorari desiderat; Sed
 magnos honores & à bonis tantum, claris & pro-
 batis viris oblatos, non cupidè ac sollicitè,
 sed ut virtutis suæ præmium moderato ani-
 mo acceptat. Divitias, si non contin-
 gunt, ut se inferiores, excelsò spernit ani-
 mo: Si adsint non effertur, in omni fortu-
 nā equabilis: apertè amat oditq;: Nihil mun-
 danum admiratur, Seipsum nec laudat nec ex-
 tenuat. Pauca aggreditur, sed magna & lau-
 dabilia. Ad beneficentiam pronus, injuria-

rum immemor est. Summa: Hæc virtus reliquarum quasi Fastigium & Corona existit: Nec nisi magnis Heroibus, ut Mosis, Iosua, Davidi, S. Erico, Gustavo I.^{mo}, Gustavo II.^{do} & similibus contigit. Hic Fastus ab unâ; Pusillanimitas etiam ab alterâ parte declinanda. Contra ambitionem & fastum; Recip.

1 Conditionis humanæ meditatio: ortu stercus & limus. Unde Arist: apud Stobæum serm: 98. Homo est imbecillitatis exemplum, temporis spolium, fortunæ lus sus, inconstantie image, invidie & calamitatis trutina: Reliquum pituita & bilis. Solon apud Herodot: οὐδὲν ἔστιν ἀνθρώπῳ συμφόρετο: Homo totus nihil est aliud quam calamitas.

- 2 Imaginæ Dei amissam esse, Diaboli reassumptam
- 3 DEum superbis resistere: humilibus gratiam dare.
- 4 Fortunæ inconstans; Qui hodiè robustus, in purpurâ & byssô; cras debilis in pulvere & sacco.
- 5 Horæ mortis incertitudo. Homo quippe bulla.
- 6 In vitâ miser est; post mortem vermisbus esca.
- 7 Exempla superbiorum miserrimè deletorum; u. Holofernis, Herodis, VVollensteinii &c.

Pusillanimitatē rursus & abjectionem expellunt.

- 1 Homo ad Dei imaginem creatus, aliquas eiusdem reliquias & integritatis scintillas retinuit.
- 2 Neminem DEus & natura omnino præteriit; Sed quilibet aliquid habet quo se soletur & erigat, Deoq; patriniq; sibiq; suisq; inservire poterit.

3 DEUS non abiecit & desperantibus, sed humilibus gratiam promittit.

Ad hanc classem referuntur etiam *Constantia*, quæ est perseverantia in veritate & justitia; *Gravitas*; *Docilitas* in doctrina de Deo alijsq; honestis artibus: *Eloquentia*, & *Taciturnitas*: Ut enim virtus est, vera, recta, Deo grata, hominibusq; salutaria ornatè dicere: Ita & moderatus linguae usus est optimus, & tutum silentij præmium. Siquidem nemini, salvâ pietate & virtute tacuisse nocet: *Noceat esse locutum*. Et demum hoc spectant *Comitas* sive *Affabilitas*, *Humanitas* & *Urbanitas*. *HUMANITAS* seu *COMITAS*, est grata morum suavitatis, quâ in scriâ conversatione alios potius delectamus, (salvâ tamen honestate;) quam offendimus. Quam ipsam suavitatem *URBANITAS*, in jocosa conversatio ne verbis gestibusq; admiscet, ut sermo sit cum sale conditus. Ulrobiq; autem cendum, ne ibi adulazione vel morositate; hic scurrilitate vel rusticitate peccetur.. *Affabilitas* tamen, quatenus occultius nocet, morosi-

tat

tate *deterior* *habetur.* Morositatem verò quā quis planè ab omni honestâ conversatione abhorret, vel in congressibus alios semper reprehendit, corrigere possumus;

Rec. 1. Hominis naturam non ad solitudinem, sed cohabitationem ac honestam conversationem cretam.

2. Pericula solitudinis in quæ & sancti sèpè inciderunt.

3. Deum & sanctos Angelos pīs congressibus delectari.

4. Quām turpè, immò & sèpè exitiōsum sit omnibus exolum se reddere, omnes improbando, cogita.

5. Humanitas, Comitas, & Urbanitas, è contra, cunctis gratos, acceptos & amabiles reddunt.

Adulationem ac Scurrilitatem imo & rusticatatem expurgant;

1. Recordatio turpitudinis. Adulatores enim cunctis exosi; Scurræ contempui sunt.

2. Merdax iecus sèpè verbera adeoq; cædes provocat.

3. Dictum Apostoli; sermo obscenus non audiatur esse vestra: Sit autem sale conditus. Ephes: 5. v. 4.

Nonum ac decimum Decalogi Præceptum, non tantūm mentiri, fallere, maledicere, in bona proximi involare, turpes amores, cædes &c. prohibent; Sed omnem insuper cupiditatem & inclinationem ad peccatum vetant; sive ea in aetum erumpat, sive in originali labe sita, tur: qualem puritatem ac integritatem Homo ab initio, ante lapsum, benignitate creatoris ostentavit. Quæ cum humanis viribus, in hac corruptione, præstari neutquam possit, justitiae tunica, per meritum mediatoris, hic mutuò sumenda & applicada (quod Ethnici ignorarunt) donec in futurâ beatitudine ad priorem rursus integritatem aspiremus, & in bono planè ac plenè confirmemur.. Sed priusquam pharmacopœum & officinam claudamus panaceas sive universales quasdam medicinas, contra quodvis peccati & vitiorum venenum valentes aperiemus & propinabimus. Ut potè; i. Recolatur horrenda Dei patris indignatio & ira adversus peccata.

2 Acerbissima Christi passio & vulnera, Hinc Bernh.

Serm:

Serm: 62. sup: Cantic: Quid tām est efficax ad curanda conscientiæ vulnera, quām vulnerum Christi sedula meditatio. (versatio frequentetur.

3 Omnis peccandi occasio vitetur, & bonorum cons.
 4 Continua mortis meditatio. Syr: 7. v. ult. Eccl: 13.
 5 Noli peccare: Deus cordium scrutator videt: Angelus assistit arbiter; mors minatur: Diabolus accusat: conscientia mordet: Infernus dilatat rictum.

Plura antidota atq; remedia, tūm generalia tūm specialia, frequens sacrarum literarū lectio & meditatio, nec non bonitatis, iustitiae & omnipotētiae divinæ, humanæ v. infirmitatis & indigentiae recordatio, piæc; conciones facile suppeditabunt.

Atq; ita vidimus Ethicas virtutes absolute spectatas. Vidimus Deum respicientes; vidimus virtutes proximum concernentes; Vidimus virtutes nos ipsos spectantes; Metū, cupiditatem, iram cohibentes; lingvam, gestus, totamq; vitam dirigentes; adeò ut ad perfectum virtutum chorus nihil deesse videatur. Verecundiam, pœnitentiam, emulationem, indignationem, misericordiam, quod concernit, quatenus virtutibus aggregari possunt, earum passim mentio supra injecta; partim etiam

alijs

alijs aliàs Affectus laudabiles audiunt. Cōtinentia a. & Tolerantia, quòd perfecti nondum sint habitus, qui cum voluptate exercentur, semivirtutes salutantur. Signum etenim perfectæ virtutis & acquisiti habitus est, si quis absq; difficultate & ægritudine virtuosis actionib; indulget atq; exinde perfectam voluptatem capit; Qui v. benè agendo contristatur & molestiam sentit, de perfecto & completo virtutis habitu sibi nondum meritò gratulari potest. Obedientia, instar justitiae universalis, omnes omnium virtutum angulos pervagatur; & à virtute solâ ratione differt, vid: picc. gr: 3. c. 10.

Præterea cum virtus, quoad gradus, in imperfectam & perfectam: Et hæc rursus in mediocrem & excellentem seu eximiam dividatur, Ethici haud im meritò Virtutis Heroica mentionem faciunt: Quæ nihil est aliud, quam perfectissima virtus, & excellētia quædam atq; splendor virtutis omnib; hominibus non contingens, quòd peculiarem Dei concursum requirat. Unde etiam divina passim vocatur. Qualis fuit fortitudi

do Jo.

do Iosuæ, Gideonis, Samsonis: Castitas Josephi &c. Ejusmodi virtuti opponitur **F***&* **R**itas, quæ est vitium seu furor & libido peccandi detestabilis; quocunq; tandem modo fiat. Ut, turpitudo Sardanapali, Helio-gabali: Crudelitas Herodis, Neronis, Christi-erni Sangvinarij &c. à qualibus omnipotēs nos custodiat! Atq; hæc fuit succincta **Virtutum** rudi Minervæ, delineatio, & intra Decalogi pomeria compactio; Quare ductum si omnes sequerentur, non modò beata, sed & beatissima resp. futura esset. Ubi nimirūm Rex, immortalis Dei & naturæ legibus obsequeretur: Magistratus principi, privati Magistratibus, liberi parentibus, servi domainis & deniq; cives mutuâ benevolentâ inter se coniuagerentur. Sicut ex Bodino Reinking. scribit. De quorum omnium & singulorum officiis in sequentibus & speciali parte, plura, bōno cum DEO, videbimus. Faxit omnipotens æternus D E U S, nos hosce virtutum gradus ita in hac imbecillitate calcare, ac per eosdem eniti; ut ad omnimodam tandem, & æternam beatitudinem aspiremus & assurgamus! Amen.

C O R O L L A R I U M.

Pbilosophiæ est, uti & cetera entia,
ita quoq; **Virtutes** considerare.

Ergasterij Virtutum

F I N I S.

CONTROVERSIARUM
ETHICARUM;

Proœmium.

IN rigidiorē virtutis contemplationem intentis, cum non modò ad *παρεγενετέντος docendi genus*, quod virtuosas suadet actiones imperatq; attendendum; verū etiam ad *Δογμάτων*, quod virtus tem intīmūs rimatur, ubinē respectandum sit; (Illud quippe bonos ac virtuosos esse mandat; hoc quid bonum, quid virtus? accuratiū explanat) utramq; nobis euram incumbere animadvertiscas. Ut enim non sufficit scire quid virtus sit; sed parare eam oportet ac vitā exprimere. Ita nec actio recta erit, dicente Senecā, Epist: 95. nisi recta fuerit voluntas; ab hac enim est actio. Rursum voluntas non erit recta, nisi habitus animi rectus fuerit: ab hoc n. est voluntas. Habitūs porto animi non erit in optimo, nisi totius vita leges perceperit, & quia de quoq; iudicandum sit, exegerit, nisi res ad verū redeget. &c. *Proin dē cum Paræneses, Poëta, hi-*
storia & ipsa nobis S. Scriptura suppeditet at-

50. *Fasciculus Controver-*

bundè; nec planè contemnenda etiam Epictetus, Seneca & alij ejus subsellij plures monita propinent: Indolem autem virtutum Peripatetici dogmaticè, haud vulgari dexteritate exponant. (cui utriq; docendi generi Chrysostomus eum seu exemplare, antiquo Philosopho Græco, Theophrasto Erebo familiare, inservit: quod verbis alias docetur ac moneatur, re ipsâ & exemplis confirmans; quibus mortales magis ut plurimum commouentur. Et hæc omnia in Virtutum Ergasterio, quan-
zâ fieri potuit brevitate simul & perspicuitate prosequuti sumus; Controversias tamen pocco, quod dicitur, pede præterivimus: Insigniores igitur & in virtutum studio currentibus faciem aliquam præferentes hic delibare fert animus. Idq; duabus sectionibus; quarum prior generaliora, preambuli loco, præmittit; posterior domesticas hic quæstiones attingit: Distinctionibus utrobiq; non vt reis, inutilibus & nugatorijs, verum ex roiplâ solidog; fundamento de promptis negocium expediemus. Ad-
sit S.S. TRIAS & susa secundet!

Sectio I.

SECTIO I. PROOEMIALIS,
Præcognita continens.

I. Membrum de Philosophiâ in genere, utriusq; collatione, & practicâ in specie.

Quæst: 1. An detur, præter S. Theosophiam, alia divinarum humanarumq; rerum cognitio? A. Dist: 1. Inter cognitionem divinitus revelatam (absint præstigia diabolæ) & naturaliter acquisitam. 2. Inter notitiam spiritualiter & aeternum salvantem, atq; corporaliter, id est, politice & temporaliter beantem. Illa Theologia, hæc Philosophia audit.

Q. 2. Estne idem notitia & cognitio cum scientiâ; cognoscere & scire? Dist: Scire philosophice, est exactissime per causas & ex fundamento cognoscere; quodq; hæc sit ejus rei causa, nec idcirco aliter se habere queat. Cognoscere autem est ex aliorum relatu, per conjecturas, ex signis & indicijs quibusdam. vel

quomodolibet scire. Unde *Scientia*,
 propriè, est certa ac firma rei ne effariæ
 & æternæ per causam cognitio seu notitia;
Hac verò qualisq[ue]cunq[ue], scientia; Dùm
 r[ati]o[n]e & *experißione* termini sumuntur.
 At àenim non raro sine discrimine hæc
 voces usurpantur.

Q. 3. *Philosophia*, quæ est animi
 perfectio, (accidentalis non essentialis)
 quanta naturali mentis nostræ conatu obtineri
 potest; civitatem commode in *Theo-*
reticam (*contemplativam*) & *Practicam* (*acti-*
vam)? **Aff.** 1. Cùm propter Subjectum,
 animum humanum, qui non modò co-
 gnoscit, sed & appetit; intellectu telicet
 ac voluntate instructus. 2. Tùm ratione
 objectivæ rerum necessariarū (quæ & ideo di-
 vine dicuntur) ex naturalibus causis perpe-
 tuo fluxu uniformiter prodeuntium;
 Quale cœlum, elementa, lapides, et illa,
 herbae, arbores, animalia, horumq[ue]
 omnia in natura &c. Et contingentium
 (humanae dicuntur) qua pro nostro arbi-

trio varie mutantur, instituantur & peraguntur; ut Temperantia, Liberalitas, Fortitudo, Iustitia, Oeconomia, Regimen, belum &c. 3. In uitu finis, qui ibi veri contemplatio; hic honesta actio. Hinc Philosophia theoretica nihil aliud est, quam Sapientia veri; & practica, prudenteria boni, sive honesti. Detinaturq; tota Philosophia, habitus sapientiae & prudentiae constans. 4. Respectu deniq; i. orborum animi; Ignorantiae, quaestio, & malitiae, quaestio hic tollitur, aut certe immunoitur.

Q. 4. *Actio* & *Effectio*, *agere* & facere (*ποστρεν καὶ ποιεῖν*), suntne unum & idem? N. D. Vulgariter & in communis sermone idem fere significant. vlt. Sveti & ḡora. At in philosophia differunt: ubi *Actio* circa honesta vel inhonestia occupatur, & ex animi proposito aestimatur. *Effectio* operibus artificiaibus tribuitur, quae ex artis subtilitate & eveniu quoconque affectu & proposito parata sit, diuicitur. sic p̄t̄ errare perfectiois

54. Falsiculus Controver-

videtur & excusabile: ibi deterrimum.

Q. 5. Num Activa Philosophia res
Est in partem communem & propriam
distribuitur? Aff. Illa Ethica & Mo-
ralis Philosophia dicitur: Hæc in Oeco-
nomicam & Politicam subdividitur. O-
piniones autem ac singulæ 1. Beatitudinem,
eadem quippe singulorum & civitatis fa-
licitas, Arist: 7. polit. 2. 2. Hominis, ad
quem omnia, in rotâ philosophiæ practicâ
referuntur; in Ethicâ generaliter; in spe-
cialioribus, politicâ & œconomicâ appli-
cativè. 3. Per virtutem intenduntur: Le-
ges enim nihil sunt nisi virtutes armatae
poenit. 5. Ethic. c. 1. & 2.

Q. 6. Comprehenditne Ethica Po-
liticam? vel vice versa? Aff. D. Prout
latius vel strictius voces hæc sumantur, ut
trumq; non sine ratione asseri potest vid.
Heid: l. 1. Phil. moral. part. 1. pag. 13. Horn: l.
3. cap. 2. §. 4.

Q. 7. Nonne etiam in morali Phi-
loso-

Iosophii speculatio seu cognitio & contemplatio requiritur? A. Dist. Inter contemplationem seu theoriam primariam, quae in seipso sicutur, solius veritatis desiderio suscepta, quae ad actionem per se non dirigitur; ut cognitio stellarum, Elementorum &c. Et secundario dictam, quae unicè & sua natura ad actionem refertur, qualis est contemplatio virtutis, actionum humanarum civitatis &c.

Q. 8. Ultra Philosophiae pars præstantior, dignior & utilior? Dist. Theoretica ratione nobilioris & præstantiori objecti, propterq; demonstrationum certitudinem excellit. Regininis autem respectu & usus Præctica nobilior & excellentior est. Hæc enim istam dirigit, & quatenus ei in Repub. locus esse debeat, ostendit. Nam vel in peccatum quemq; imo & in ipsos diabulos cadit; Hæc qui caret, nec vir bonus, nec bonus civis existere potest. Quia instruti veram demum philosophi-

am profitentur: cùm nihil sit aliud in genere philosophari, quām virtutem factis exprimeatur. Ut Themistius ait. Vid. Besol. Dissert: philos. praeogn. polit: complectentem.

Q. 9. Estne ἡ contemplativa Philosophia futuro politico necessaria?

Diss. Etiam in hic Enniani illius, apud Gellium, Neoptolemi illud locum habet; Qui degustandum ex philosophiā censet, non in eam ingurg tandem. Institutio tamen speculativa, quod de multis utilibus questionibus agat, judicium formet, animum à rebus corporeis abducat, & argumenta passim ad virtutem invitantia suppedinet; suam ex parte necessitatem habet, uti vocant expedientie, id est, utilitatem. Non simplicem & absolutam necessitatem.

Q. 10. An virtutum Praecepta ex Ethnicorum etiam libris mutuari fas sit? **Af.** Quatenus scilicet cum verbo Dei non pugnant, & aliquam menti lucem affe-

afferunt. Nam & h̄c sunt enā ptin o
lumine accensum, fontem om̄nis boni
fontem agnoscit. Neq; aurum p̄ssi-
dens, ideo arg. mentum abjicit. Neq; The-
ologiae laus, Philosophia vituperium est.
Quidni igitur, ut h̄ereticorum, ita & pas-
ganorum ingeniosa inventa, in Dei glo-
riam, nostrumq; sublidium, cautē usorpa-
re liceat? Quedam etiam legenda, non ut
tercentur, sed ut repudientur Dist. 37. cap. 9.
legimus. § 11. conf. Hor. philos: mor: lib. 2.c. 2.

Q. II. Rectene Ethica & Politica per
prudentiam, ut genus, definitur? siff.
Si accuratus loquendum. Sin ope-
lariter, perscientiam, sapientiam, artem,
deteriob; nihil prohibet. Vid. Heider.

Q. 12. Quānam hic methodo su-
tendū? Q: an vis ad eō magnū nō ingrat
incommodum sive prius de virtutibus, ut
causis & partibus, postea de Felicitate,
ut toto & effectu: Sive prius de Beatitudi-
ne, ut causa finali, postea de virtutibus, ut

medijs ad tineri obtainendum, agamus.
Nō træ tamē cognitioni hic ordo, (ut iste processu naturæ) congruentior vide-
tur.. Non tē ūs ac iter facturus, scopum
prīmō p̄p̄p̄hit; deinceps, qua cūndum
sit circumspicit.

Q. 13. Estne adolescens vel juvenis
idoneus Ethices discipulus? **Aff.** Secunda-
rius licet non primarius. Nec tām ætas,
quām educatio & affectuum castigatio
respicienda.. Quin & quod jam exacte
non valet; oīm actione pleniū exprimere
dabitur.. Adeoq; instar cœnæ
Platonicæ in futurum hæc institutio juva-
bit. **Conf:** Cic: Tusc: quæst: lib. 5 p m. 266.

Q. 14. Cui Ethica utiliss, virtutibus
imbuendo an imbuto? **R.** utrig: Imbu-
endo ob directionem in acquirendo vir-
tutis habitus: Imbuto propter continua-
tionem; & ut actionum honestas perpe-
tuetur. **Vid:** Dithm: Syst: Eth.

Q. 15. Quodnam Ethices subjectum?
Resp. In quo, est intellectus hominis pra-
cticus

Eticus. Circa quod est appetitus cum rationalis, tum irrationalis virtutis vel facienda; & ad honestatem redigendam. Adequatum & totale est homo civilitate beatus, quatenus nimirum in illius actiones optata rectitudo inducitur.

Q. 16. Quænam Ethics partes?

Dupliciter enim imprimis secati solent. 1. In ἐπερηφρολογίαν, de felicitate seu beatitudine agentem. Et ἀριθμολογίαν, si e virtutum doctrinam, dispescitur. 2. In tres partes; Primam, de Fine, Summo Bono; Secundam, de virtutum subjecto, anīmā eiusque facultatibus, objecto, appetitu & affectibus, nec non efficiente, actionibus humanis earumque differentijs. Tertiam de iplijs medijs ad beatitudinem ducentibus, nimirum Virtutibus. Utraque divisione non adeò incommoda; hoc et hæc distinctione. in ἀριθμολογias tamen communiori parte, etiam de virtutum causis, mate, iā & effice ente agi consuevit. Sed nunc ad secundam membrum de fine transcamus.

amus'; Idq; brevissime, cum antiquorum ista delitaventia, vel ipsa statim mentione errorem prodant. Neq; enim nobis, ut priscis Philosophis, cum tot vanis variarum opinionum propugnatoribus est digladiandum.

II. MEMBRUM.

De Felicitate, quæ hujus disciplinæ scopus & meta est.

Q. 1. *An detur Beatitudo?* *Affir.*
 Cūm enim alium alio feliciorem atq; beatiorē dicamus; & meritō, quoniam esse videamus; certūm est a iisque re-
 stē felicem appellari. Nam Comparati-
 vus positivum, rēcipiunt; utut hic in-
 terdūm illo plus involvat ac significet.
Adde, quod natura, ord. maria Dei poten-
 tia, felicitatis appetitum homini implan-
 taverit; qui i cīrcō in totā specie, vanus
 & frustraneus esse nequit.

Q. 2. *Estne omnium eadem de felici-
 tate sententia?* *N.* Quamvis enim de
 nomi-

nomine ferme conveniant; Diversa ta-
men hominum conditiones & fluctua di-
versa, magnam hic op nionum diversi-
tatem gignunt. Quippe militantes, vi-
ctorem existere; Studentes, eruditum eva-
dere; Politici honorari; Avari & pauperes,
ditescere; Nausfragium facientes, terre in-
columnes reddi; aegrotantes sanari (ut nunc
phanaticas opiniones taceant) prudentes
autem virtutis non impeditum exerciti-
um summa felicitatis loco habent.

Q. 3. Anne omnes bonum appetant?
Aff. Dist. 1. Appetitus vel est innatus seu
naturalis, qui semper tibi bonum appetit;
Vel elicitus, rei objecte cognitione p̄-
supponens: Quae cum sepe aberres, ille
quod non nunquam falli necessaria habet.
 2. Inter revera bonum & apparens; quo-
rum alterutrum semper intenditur... 3.
 Bonum aliud est simpliciter; Aliud aliqui
& secundum quid: Sic etiam minus ut alio in
boni rationem induit, & sub hoc colore
expeditur..

Q. 4. *Quotuplex Bonum?* Quod
hujus loci (Nam gratia seu ratione rituale altio-
gis est considerationis) *Naturale*, in tria
dispescitur genera: 1. *Animi bona, virtus
es & inde profectas actiones cum voluptate
concomitante.* 2. *Corporis, qualia
sanitas, robur, pulchritudo, sensuum vis-
gor, bona indoles &c.* 3. *Bona fortune,*
ut divitiae, honor, Nobilitas, gloria, eu-
xuria, & similia.

Q. 5. *E quodnam est supremum illud
bonorum, in quo summa hominis felici-
tas merito collocanda?* Theologicè est
fructus Dei, quod alibi monstratur. Phi-
losophicè & civiliter est virtutum non impedi-
ta actio. Ut enim in merito miser, immo
misericordius habetur, qui flagitijs contum-
cipatos & iti scilicet conspurcatus est, ut ut alius
naturalibus vel fortunæ affluat bonis: ita
in felicissimus, qui vitiis abstinet, in virtu-
osis actionibus sumam querens obla-
cationem.

Quest. 6

Q. 6. Quoniam D E U S hominem
in rerum omnium instructissimum penus
introduxerit, & divitijs ab initio abundare
voluerit: Anne igitur divitem esse
summa felicitas dici possit? Minime.
Quamvis enim, si de animi divitijs ac datib;
bus quæstio intelligatur, absurdum non sit;
de fortuitis tamen, sive naturâ consitent, ut
pecora, agri: sive lege, ut numi, jus, he-
reditas: sive arte, ut a difica, suppellex, &c
nullo iure hæc summa bona esse affirmari
poterit. Sunt enim 1. Fluxa, caduca &
momentanea. 2. Sæpè injuste (sem-
per ferme anxie) queruntur: majore cu-
râ metuq; servantur. 3. Non per se,
sed usus tantum gratia expetuntur.
Quem si nullum præstent, nullius sunt mo-
menti. Unde Philo interrogatus, quid
essent divitia? Respondit: Thesaurus
malorum, calamitatis viaticum, improbitatis
suppeditatio. Summum autem bonum non
esse utile & expetendum nunquam potest.

Quæst. 7.

Q. 7. Sed ad honorem videtur D E.
U s hominem fixis; velut impij ac
damnandi rasa ignominiae dicuntur
Ergone in honore summa felicitas collo-
candas? Neg. D. i. De honore aeterno,
beatorum coronae immarcessibili hic non
est sermo; sed mundo & temporali.
Ubi 2. dist: Honor alius est internus, qui
etiam meriti & fundamentalis dicitur; vir-
tuosam actionem non alter ac umbra
corpus concomitans. Qui quidem sum-
ma felicitas non est (est enim propter vir-
tutem) attamen in viduum ejusdem
consequens. Alius Externus est, honor si-
gni, qui ab alijs, ut signum virtutis in ho-
norato agnitus, exhibetur: in quo Beati-
tudo consistere nequit: cum inconstans
sit, ab aliorum nutu pendens: hono-
ritatis magis quam honorati: (active n.
illius est, passivè tantum huius) que in S.
Bonum minime quadrant. utpotè bo-
num constans & non alienum. Alij se
disting.

hic distinguntur: Honor tripliciter sumitur; 1. Materialiter seu fundamentaliter pro honoris merito. id est, virtute honorata. Jam antea honor meriti seu interestus dictus; de quo illud Puer;

Virtus repulsa nescia sordida;

Intaminatis fulget honoribus;

Nec sumit aut ponit securas

Arbitrio popularis aure;

2. Formaliter seu antecedenter, pro actu honorandi, qui honorantis est. 3. Consequenter, ut signum est ac testimonium virtutis in honorato. Qui ad utrumque res fertur, honorantem & honoratum. Ille tribuit, hic recipit. Huic tribuitur, ille impetratur. Cetera, de his idem iudicium.

Q 8. Estne in voluptate, quam omnes amant, sicut dolores cuncti fugiunt, maxima felicitas & beatitudo? N. D. Si animi voluptatem, quam honesta & non impedita virtutis actio parit, ut quibusdam videntur Eudoxus & Epicurus statuisse, intelligamus, haud toto quidem cœlo aberrat opinio. Burgers: id: phil: mer: c. 3 § 12. & 13. ex Diog: Laert. Non est tamen voluptas ipsa Beatitudo, sed ejusdem consequens signum. Sin Corporis voluptates, intactu & ingluvie sitas, cum brutis communes, intendas; pecudum istud bo-

num, non hominum est: Quorum bonum proprium, ab ea parte quā sola homines sumus, animo scilicet, ejusq; immam felicitatem nunc venamus. Porro corpora ista voluptates, momentaneae sunt, & perdunt magis quam felices redundunt.

Q. 9. Ergone divitiae, honores, pulchritudo, sanitas, robur, voluptas, ē honorum censu excludenda? N. Etiam si summum bonum in nullo horum constat: sunt tamen simpliciter & in se ipsa bona, secus quam Stoici docuerunt. Aliud enim bonum est κέρδος, i. est. summum; ut virtus, etenim felicitatis constituens; aliud επιτήνομός, veluti voluptas felicitatem consequens: aliud ὑπελεκτὸς, ad integratem faciens, & felicitatem illustrarem reddens; Qualia sunt corporis & fortis bona. Bonum quippe augent, & malum minuant; Nec animi bona, sine illis omnibus commode acquiruntur; unde ea etiam bona esse concluditur. Illa vero

verò Stoicorum; Sapienti non minùs
benè esse, cum in Phalaridis tauro torre-
tur aut Nicocreontis mortario ferreis
tunditur pītillis, quām ubi otiose in rotis
philosophatur.; μεγαλοφρίζεται tan-
tum & μεγαλοφρίζεται iunt. Quaq; ore
profitentur, vitā refellunt.

Q. 10. *Anne in contemplatione sumo-
num Bonum consistat?* D. Quod si eterni
Entis contemplationem innucas, & theologicè
hæc sumantur, haud absurdā erit affirma-
tio. Cum autem in hæc vitā valde im-
perfecta sit ista speculatio, & hic loci non
tam contemplativum quām activum bonum
indagemus, actiones vñz hominis ad beas-
tam vitam civilem informandas suscipi-
mus: De sublimi isto felicitatis gradu,
ad quem philosophia non pertinet, ex
professō non agitur. Sed virtus & honesta
ac justa actio pro summo felicitatis apice
habetur, sive singulos sive universos ho-
mines consideremus. Omnem tamen hic contempla-
tionem, ut ex superioribus patet, non excludimus.

Q. II. Num in mortaleis Beatitudo sive
S. B. in hac vitâ cedat? Aff. Capax est
homo Summi Boni moralis si non absolute
summi, at saltem relatae, & in suo genere;
Si non quo ad singula individua; attamen
quâ speciem humanam. Ubi, si non rati-
one existentia, at saltem ratione essentia
inveniri potest.

SECTIO II. De VIRTUTE.

I. MEMBRUM,
De Virtute in Genero.

Q. I. Quænam virtutis causa? Finis
est beata & felix vita. Efficiens univer-
salis, D E U S: Particularis interna est proba-
ndoles. Externa remotior, est doctrina
ac disciplina. Propinquior, assuetudo &
ipsæ actiones, seu frequens exercitum.
Materia in quâ, est anima humana (ex quâ
in accidentibus, uti & forma proprie, non
datur) circa quam, sunt affectus regendi &
emendandi. Formæ, analogice, sive differ-
rentiae

rentia, est medium tenere inter duo extre-
ma vitiola. Ubi meum intellige positi-
onis, alias proportionis seu perfectionis, non me-
ra negationis, quoad actus: Nec partici-
pationis, quatenus extrema sunt vitiola.
Non medium rei (nisi in justitia comuni-
tativa) sed personae, quod cum recta rati-
ne congruit.

Q. 2. Inestne homini virtus à naturā?
Dist. Tr pliciter aliquid naturale, vel
 naturā inesse dicitur. 1. Quod natu-
 rali convenit inclinationi. 2. Quod po-
 tentia & quo ad semina quædam inest. 3.
 Quod secundum esse completum, actu &
 formaliter inhæret. Prioribus modis
Virtus naturalis dici potest. Non enim
 præter, contra vel supra, sed secundum
 naturam est. Ultimo autem modo na-
 turalis, vel à naturā, non est. Is namq;
 studio & exercitatione superadditur.
Natura inchoat: Doctrina & institutio
 dirigit; Astuefactio perficit. Educari-
 oni igitur quam doctrinæ plus tribuendum esse, h. uđ
 abs se concluditur,

Q. 3. Suntne omnes actiones aut bonae aut mala? **Aff.** Si enim eas prout in singularibus exercentur consideres, nulla dabitur actio humanae indifferentis, quæ ratione finis, cum rectâ ratione vel consentientis, vel dissentientis, non sit vel bona vel mala. Frustranea, quia oculosa, non nō mala. **Sin verò in specie aut generaliter intelligantur, actiones indifferentes dari possunt.** Ut moveri stare, ambulari, edere, bibere, &c.

Q. 4. An omnis virtus moralis circa voluptatem & dolorem occupetur? **Resp.** Non ut circa propriam materiam: id enim Temperantiae & Fortitudinis est. Sed ut juxta id quod actionem quamvis circa propriam materiam contineatur.

Q. 5. Estne actio à solo fine estimanda? Non totaliter sed partialiter. Nam ex intentione, id est, fine, objecto, simul & medijs actio disjudicanda venit: Si modò reverâ & non apparenter tantum ponderatur. Omnia proinde delicta paria non esse concluduntur. Variatis quippe circa

cumstantijs, peccata planè eadem esse nequeunt.

Q. 6. *Daturne actio simplicitè mala?*
 Dist. Considerantur omnes actiones,
 1. Vei in genere naturæ quatenus entia sunt;
 quæ ratione, tanquam bona, divinitus etiam sustentantur. 2. Vei in genere moris, quatenus libere fiunt, & in bonum malum vè finem libere diriguntur. Et catenùs bonam mā à speciem induunt.

Q. 7. *Suntne hominis actiones liberae?*
 Aff. *Libertas* opponitur, 1. *Servituti*, inst: de jur: pers. Vei subjectioni, ut liber populus. 2. *Coactioni*, quomodo etiam bruta & res naturales liberè agunt. 3. *Necessitati*, quà ad utrumq; opositorum indifferentē se aliquid habet, dūm velle & nolle, agere & non agere potest. Quæ hujus præsertim loci eit. *Necessitatē* v. excludimus *absolutam* & *antecedentem*; non *hypotheticam* & *consequenter*, dūm actiones liberas constanter asserimus. Quales nūc essent, omnis consultatio & delibera-

tio, omnes leges, immo omne peccatum actuale ab homine tolleretur ac evanesceret; Atqui absurdum est consequens: E. & antecedens. (*Conf. artic: 18. August: Confess:*) quae singula, abiq; libertate, nulla sunt. Ut vero *Intellectus* radicaliter, ita voluntas omnino formaliter libertate gaudet. *Hornej.* lib. 2. Eth. c. 5. n. 5 & 9.

Q. 8. An voluntas cogi possit? Neg.
 1. De coactione propriè dicta; quod de morali & impropriâ concedi potest. 2. De actibus elicitis, qui ab ipsa voluntate immediate eliciuntur (alas interne & absoluæ) ut amare, desiderare, si sermo fuerit; utiq; libera semper est, & cogi nunquam potest. Sin de imperatis loquamur, qui ad voluntatis imperium à ceteris potentissimis membrisq; exterioribus exseruntur. Hos externâ vi vel impediri vel cogi posse, unde actiones invitæ existunt, haud diffitendum.

Q. 9. De quibus rebus est consultatio, & quarum electio? Resp. 1. Non Finis, qui initas

instar principij est; quem si pliciter volumus & appetimus. Sed meorum, quibus finis obtineri potest. 2. Non de prateritis, impossibilibus aut fortutis: Sed de futuris, quae à nobis fieri, vel obtineri posse sperantur. Et vel ab initio necessarias, vel casuales causas non habent.

Q. 10. Estne ex duobus malis minus eligendum? Aff. de malis tristibus & molestis (alias penæ.) Neg. de turpibus, ab absolute in honestis, seu malis culpe, quæ non quam eligenda sunt. Neq; enim quæ tua natura turpia & illicita, ulla circumstantia (nisi Deus ipse manderet) honesta & licita evadunt.

Q. 11. Quotuplex invitum? R. Duxplex. 1. V. I per vim, seu externam coactionem. 2. Vel per ignorantiam, cum haec sponte non accessita, actioni primò occasionem praebet.

Q. 12. Quid mixta actio? R. Cum partim coacti, seu contra voluntatem nostram, partim volentes, ut scilicet maius malum evitetur, vel majus bonum obtineatur.

neatur, duros quicquam subimus, quod alias, implicite & optione data, non esse
mus ad insluri.

Q. 13. Quoniam haec commodius, ad spon-
taneasne unius invitas referenda? **R.** Cum
actiones morales se undam circumstan-
tias potius quam essentiam estimandas
sint, mixtae actiones magis spontaneas
habendas erunt. Et qui honestatis gra-
tia molestiam capit, laudandus: Qui ve-
ro inde oculum quid abiq; magna & hone-
stà mercede admittit, vituperandus.

Q. 14. Omnisne ignorantia excusat? **N.**
Alia enim est juris, universalis, affectata sive
supina, unde nulla excusatio. Alia facti
particularis, non affectata, quæ excusatio-
nem meretur: si non à toto, attamen à
santo; Maxime ubi poenitentiam habe-
comitantem.

Q. 15. Nonne affectus temperamentum
semper sequuntur? **N.** Licet enim pro-
clivitas quedam & inclinatio, magis
ad hosce quam illos affectus tempera-
mentum

mento ascribi possunt: sicut gemma ad virtutem conferunt indirecte & ex causis, humores in homine dispensando, ita tamen curâ, institutione & affectuactione facile immutatur.

Q. 16. An voluntas ab affectibus, vel hi ab illa regantur? Dist. Hi per indirectum impellunt, illa directe, imperio mixto non simplici. Vid: Dithm: Syst. Eth. disp. 4 p. 59. ex colleg: Conimb. & Eustach: Eth. 2. part. Tr. 1: qu. 3.

Q. 17. Quid & quot sunt affectus? De affectibus Ethico agendum, non ut tollantur, sed ut regantur in scientia, sed practice. Ex physiologia aliquad presupponendum. Este videlicet affectus, sensitivi appetitus motiones, cum non naturali corporis mutatione ab objecto bono, male, à phantasiâ proposito & estimato, ad illud consequendum, hoc vitandum. Numero autem undecim: Quorum omnium fontes sunt amor in concupiscibili: Odium in irascibili facultate. Ex quibus tum implices,

plices, illinc desiderium & latitia; hinc fuga & tristitia; tum mixti live compositi affectus, spes, desperatio, audacia, metus & ira deducuntur. Remote etiam hinc pullulant, & hoc res feruantur pudor, zelus, nemesis, invidia &c, qui partim affectus laudabiles vel illaudabiles vocantur. Suo etiam modo virtutibus vel vitiis accensentur.

Q. 18. Estne in hominis potestate affectus regere? **Aff.** Quamvis enim affectus naturales sint, & hominibus saepè etiam invitis oboriantur: Est tamen in hominum libertate eosdem approbare vel improbari; rationis freno coercere vel habendas ipsas laxares; si modo rationis dictamen & divinam rectiōnem planè non respuant aut exceptiantur.

Q. 19. Quotuplex est virtus? De acquisitionis, non insulis, nedom concreatis hic sermo est. Alia intellectualis, imprisiè virtus dicta; alia moralis, propriè. Alia perfecta, alia imperfecta & semivirtus. Alia vulgaris, alia Heroica. Alia dirigens, alia directa. Alio cardinalis, alia minus cardinalis & directa.

Q. 20.

Q. 20. Estne Ethici etiam de virtutibus dianoeticis seu speculativis, id est, intellectu-
libus agere? *N.* *Dist.* Primario enim, ut
sunt habitus intellectus theorici, ad specu-
lativam potius Philosophiam pertinent.
Secundariè tamen quatenus *theoria* etiam
ad felicitatem facit, & praxin juvat; Ade-
oq; cum prudentia hic consideretur; haud
absurdè ceteri simul intellectuales habitus
incidenter attinguntur. *Vid:* *Jon:* M.
Wex: *phil:civ disp* 8. th. 12.

Q. 21. Estne prudentia virtus intelle-
ctualis an moralis? *Dist.* Ratione subjecti
& perfectionis est habitus intellectus: re-
spectu finis & directionis, omnes siquidem
Ethicas virtutes oculi adinitar regit, mo-
ralis est.

II. MEMBRUM.

De Virtutibus in specie, ad i. De-
calogi tabulam relatis.

Q. 1. An de Pietate in Ethicis agen-
dum? *Aff.* Sive pro φιλοσογγίᾳ, cultu
& amore propinquis debito; sive pro
europa

terrestris, divini nominis cultu accipiatur, de quo hic loci sermo. Nam 1. Et ea, & quidem maximè, ad beatitudinem facit. 2. Et in affectibus, qui virtutum sunt materia, amore scilicet ac timore, moderanda consistit. 3. Et ad reliquos etiam affectus compescens conductus. 4. Et denique hinc patet quoniam longe, vel potius quam non longe, nostris viribus hic progredi valeamus.

Q. 2. *Este homo ex naturali lumine prout etatis capax?* Aff. Dist. Erit, si qualecumque religiosum Numinis cultum intelligamus, quod Ethnorum exempla evincunt. Communis quippe virtutis notio Deum esse, ubivis gentium se exercitat. Quod religionis studium tam vehementer, ut quamvis homo aegre se alijs submittat: citius tamen lapidem aut lignum colat quam sine omni religione sit. Conf. Colleg: Eth. disp. 4. th. 6 & seqq. Non est naturaliter capax, si de vera & salvifica pietate qualiter informetur. 1. Cor. 2. 14.

Q. 3.

Q. 3. Danturne planè à deo, i.e. DEum omnino nescientes? N. Dist. Nimis rūm de ignorantia puræ negationis Rom: 1 & 2. Aff: de ignorantia pravæ dispositionis. Psalm. 14.

Q. 4. Estne licitum jurare? Aff. Dist. Flagitante scilicet necessitate, in re licita, honesta & possibili: Non verò ex levitate; in quotidiano sermone, aut per creaturas & falsa numina.

Q. 5. An externus etiam cultus DEO placeat? Aff. Sicut interno fuerit conjunctus. Alias enim non clamorem sed amorem; Non sacrificium sed misericordiam i Deo placere faci do ent. Quod tamen comparato ensu non simpliciter intelligendum. Adhibentur vero exteri ritus, non quod DEUS hisce indigeat: sed ut nos iisdem excitemur, nostramq; gratitudinem & obedientiam declarauis.

III. M E M B R U M,

De Virtutibus quartum Præceptum spectantibus.

Q. 1. An justitia universalis sit Ethica confe-

go. **Fasciculus Controver-**

considerationis? *Affr.* Hic non de fidei
justitiā, aliàs Evangelicā: Conf. P. Thol:
art: mirab: lib: 39 c. 2. & 4 Sed de à
qua in hominum inter se societate cerni-
tur, sermo est: qua omnes complectitur
virtutes, quatenus ad commune bonum
ordinantur & ad alios sese diffundunt.

*Q. 2. Nùm in nudâ talione consistat ju-
stitia? N. Disf.* Neq; enim vel commu-
tativa vel distributiva in simplici talione
consistere potest: ut planè dēm semper
reddatur. Sed tamen in proportionata
talione sita est, qua æqualiter correspon-
deat. Justitia quippe respectum personarum, indivi-
dū scilicet, non conditionis, excludit. Exod: 21. v. 23.
Deut. 19, v. ult. Et Levit. 21. v. 9. &c.

Q. 3. Volenti an fieri possit injuria? N.
Planè sc: atq; omnino volenti: (reg: 27.
6. to Decretal:) ut omnes perspiciat circum-
stanti s, & in sua libertate sit relictus, in-
juria fieri nequit. At ex parte sub certa
conditione, vel aliàs nolenti volenti, ut si
dicitur, injuria fieri potest.

Q. 4.

Q. 4. An inter domesticos justitia sit locus?

Aff. Ubi enim jus invenitur, ibi justitia & injustitia locus esse potest. Habemus alii & iura, quæ ipsorum coniugum inter se, parentum & liberorum, dominorum & servorum societate dirigunt. E,

Q. 5. An pene secundum Geometricam proportionem, an Arithmeticam infligendæ? R. Communis opinio Geometricam, quæ est numerorum proportionarium ratio; ut 2, ad 4. ita 8, ad 16. Verior sententia Arithmeticam exigit: quæ est æqualis numerorum inter se differentia; ut 2, 4, 6, 8, 10, 12.

Vel, 3, 6, 9, 12, 15, &c. vid. Hornej: lib. 3. c. 13. n. 7, & seq. Nec adeo absurdè hic Burgersdicius, dicta ad institutionem communitativam pertinente, an, quatenus prædicta secundum arithmeticam proportionem satisficeret. Ad distributivam, quatenus reip. cui nocuerunt, secundum geometricam proportionem satisfaciendum.

IV. Membrum, de Virtutibus ex quinto Decalogi præcepto fluentibus.

Q. 1. Estne Mansuetudo virtus? Aff. Diff. Sumitur 1. vel prout, juxta primam impositionem, bestijs tribuitur, quæ manui assuetæ sunt. 2. Vel pro declinante à medio defectu, quo quis nimis ad ignoscendum produs

est. 3. Vel tandem pro debitâ mediocritate
in irascendo & vindicando, quâ hic intelligim⁹.

Q. 2. Quamcunq; igitur injuriam perferre
concedet? **A.** Quædam n. injuriaæ atroces
sunt; quædam leviores: sive majores & mis-
sores. Quædam publicæ, quædam private; sive
officiales & personales. Haec magno a-
nimis ferendæ ac contemnendæ; illæ per viam iuris vin-
dicandæ. Libiq; tamen magna cum moderatione, pru-
denter & Christianæ charitatis temperamento. Atq; uti
publica vindicta est permitta; ita privata ordinariè
semper prohibita.

Q. 3. Utrum deterius vitium, lentitudo an
iracundia? **R.** Iracundiam pejorem est; cù
ut pote quâ sepiùs & graviùs peccetur;
humanaq; societas magis lœdatur.

Q. 4. Estne Fortitudo virtus Ethica? **Aff.**
Non quatenus sumitur pro robore corporis;
Sed animi fortitudine. Et quidem hoc lo-
comotiva pro constantia ad actiones quas-
libet obeundas; sic enim eujuslibet virtus-
tis communis est conditio: Quam specialiter,
pro animi constantia in suscipiendo periculis
& perferendis laboribus.

Q. 5. An omnis qui pericula animose aggrediatur,

ditur, verè sit fortis? N. Qui enim 1. ob
privatum gloriam. 2. Propter vincendi si-
ducism, ab experimento, quod prius vice-
rint, conceptam. 3. Iracundiam perciri.
4. Ex nudâ spâ victoriz & prædat. 5. Ex
ignorantia periculi, ardua aggreditur. Non
sunt verè fortes, sed qui solum, vel præci-
pue, honestatis causa, pericula adeunt &
adversa sustinent. Quippe fortitudo
non minùs in ferendo, quam feriendo conspicitur.

Q. 6. Suntne omnia mala & adversa huic
virtuti proposita? N. Nam 1. non malatur-
pia, seu in honesta, qua nullatenus unquam
aggredi oportet; sed tristia tantum. 2.
Neq; hæc omnia; sed quæ humanas vires
non exsuperant; veluti terremotus, prodigia,
inundationes, incendia &c. Qualia eum
humanam conditionem transcendent, merito hic seques-
tancur. Ea enim qui non metuunt, skipites ac stolidi
potius quam fortes dicendi.

Q. 7. Caditne fortitudo in omnes homines?
A. Si 1. potentiam, non actum intelligas. 2.
Fortitudo, alia publica, alia privata. Illa
eiusus bellica, aut urbana sive togata. Haec

Philosophica vel Economica. In quem non una, altera tanten species; vel interdum in unum plures simul cadere possunt. Et, ut Poeta canit,

Fortius est qui se, quam qui fortissima vincit.

Natura; nec virtus altius ire potest.

Fortem igitur imburas & similia sequuntur mitem tolerando se quisquis ostendere potest.

Q. 8. Mortuos deftere, an contra officium fortis? D. Ajj. de locu immoderato. N: de moderato & Christiano quem in obitu amicorum pietas exigit. Lachrymas enim condolentia aut charitate, vel penitentia, etiam forti viro fundere haud probrosum. Boni quippe viri facile lachrymantur.

Q. 9. Viro forti, an subinde fugiendum? A. Ubi se: publica salus, utilitas & honestas, periculo se obsecere non svadent. Nam vir fugiens denuò pugnabit. Et loco sedere, dummodo rursus instes, fortitudinis quam umidat: (cum tacito) existimandū At ubi religio perficit periclitatur, vel resp. in discribam adducitur, levi violenter & infamia acceleratur; standum ac mos scandum potius quam fugiendum.

V. Embryum de Virtutibus ad sextum Decalogi tracteptum relatīs'.

Q. 1. *Versaturne Temperantia etiam circa dolenda seu molestiam?* **Aff. O.** Temperantia circa dolorem occupatur privative; ita ut voluntate defluit i propterea non dilecamus: *Fortitudo autem positivè, nimirum ut molestiam & dolorem ex praesentibus malis fortiter teramus.*

Q. 2. *Versaturne Temperantia circa omnes voluptates?* **N.** Non circa animi voluptates moderandas, quæ quo maiore eò meliores: sed corporis. Nec circa has omnes a qualiter; per accidens enim circa voluptates visus, & auditus; secundariò circa olfactus: per se & primariò circa gustus & tactus voluptates est occupata. In his tamen adhuc magis, cujus voluptates sunt diuturniores; hoc fruente, illo tantum dijudicante. Nec horum sensuum cunctas frangat; nam & tactus, voluptates, aliæ liberales, quæ ex calcatione, frictione, orientatione, pliuntur: aliæ serviles & beluae; ut patet quæ ex potu, cibo & venere percipiuntur. Additum tamen contra temperantiam peccari, circa voluntatum cupiditates naturales, & toti speciei communes;

86. Fasciculus Controver.

Ut alimenti quietis, Veneris: quam adventitias, peculiares & proprias; ut Thaidis consuetudine, vini, cerev fix, deliciarum ingurgitatione, &c.

Q. 3. Quot sunt temperantiae species? **Duo.**
Alij frugalitatem & castitatem: alijsobrietatem & castitatem ponunt. Hanc verò in **virginalent,** **vidualem** & **conjugalem** subdividuntur. Quam postremam ut potè libidinum flammis minus obnoxiam, purioram esse, ex I. Corinthis: c. 7. concludi potest.

Q. 4. An in ciborum delectu temperantia consistat? **N.** **Dicit:** inter V. T. tempora, & hæc nostra; ubi delectus ejusmodi per Christi adventum est abrogatus. **M. iith:** v. 11. **Et I. Cor** 10. v. 26. **Coll.** 2. v. 16. **Vid:** **Colleg:** Eth: disp: 7. th. 20. & 30.

Q. 5. Licetne poculis indulgere & inebriari? **N.** **Dicit:** 1. inter Ebriositatem, quæ est peruersa sese inebriandi consuetudo semper illicita, nec usquam excusanda: Et simplicem ebrietatem, cum quis unico actu, præter institutum, spem & voluntatem, potu obruitur; quæ in foro soli excusari & excusare solet. **Dicit:** 2. inter poculum Necessitatis, quod semper licitum. Hilaritatis, quod etià concessum; modò non sit, 1. Numis frequens. 2. Tempore incons-

grus

gruo sumptum. 3. Sed, ut laborum condimentum.
 4. Abiq; luxu. Et 5, Habitâ ratione facultatum. Sus-
 perfluitatis verô seu voluptatis poculum semper illicitum.
 Et, propter varia incommoda, divinitus atq; humanius
 prohibitum est.

VII. Membrum Septimi Præcepti virtutes respiciens.

Q. 1. An omnis illicita acquisitionis sit furtum?
 Aff. Licet aliud proprium nomen inveniat;
 ad hanc tamen generalem classem merito
 refertur.

Q. 2. An liberalitas in dando tantam consti-
 stat? N. D. Primariò quidem in dando
 versatur liberalitas, utpote 1. in actione.
 2. honestiori. 3. difficiliori. Et 4. bea-
 tiori. Act: 20. ¶. 35. Secundariò tamen
 etiam in accipiendo; ut amplius dare
 possit: Et dans accipientes damnare non
 videatur.

Q. 3. Num liberalitas ex doni magnitudine
 metienda? Neg. Non enim tam id quod
 datur, quam dantis animus est respicien-
 dus. Marc. 12. Et Luc. 21.

Q. 4. An validis etiam mendicantibus dan-
 dum? Aff. D. Nisi liquidò constet ejus-
 modi

modi esse, qui eleemosynis abutuntur, et aliqui furantur, & in impios usus convergent. A iis, satius est indignis, piâ tamen intentione, in nomine J E S U dare, quam dignos ob suspicionem praterire. Quem enī non pavisti, accidisti. Causa Jus Can. dist. 42. c. 2.

Q. 5. Utet tolerabilius, prodigos an avaros?

R. Prodigus. 1. Quod alijs profit ac bene faciat. 2. Et eatenus cum virtute, scilicet liberalitate congruat. 3. Tandemq. ad meliorem frugem, vel deficientibus medijs, vel a crescente ætate, facilius revocari potest. Avarus autem insanabilis est. Quantò magis anni et numi, tanto magis habendi desiderium augescit. Et avaritia omnium malorum radix existit.

Q. 6. An liberales facile ditescant? Negat Arist. 4. Eth. c. 1. Affirmat verbum Dei. Lue. 6. Date & dabitur vobis. Prov. 6. Benedicatio Domini divites facit. Et similia.

Q. 7. Potestne aliquis ex alieno liberalis esse?

Non scilicet primariō potest tamen secundariō; quatenus ex propriis impensa fortassis refarcire tenetur. Vel alias liberam dispensandi potest ea emi habere.

Q. 8.

Q. 8. Ditiorem compilans ut pauperiorum det,
vel in sacros usus confeat, an furcum committat?

Aff. 1. Ubi cuncti enim proximo dolore
& iniuste dannum datur, ibi leuum ad-
mittitur. 2. Non sunt facienda mala, ut
eveniant bona. Rom. 3. v. 8.

VII. Membrum de Virtutibus Octavum Præceptum concernentibus.

Q. 1. An veritas sit considerationis Ethicae?

Aff. D. Veritas est triplex; Rei facti & ser-
monis. Prima in omniente reperitur, &
in primâ Philosophia considerari solet. Se-
cunda & tertia hic consideratur; cum in
vita & actionib; ac gestib; menti congru-
entib; cum scriptis & ore non fallentur.

Q. 2. Versaturne Ethica circa omnem ser-
monis veritatem? N. Dist: inter Logicam
veritatem, qua pronunciar uti res est: Et
Ethicam, quæ cum mente & intentio e
proferenti congruit. Illi falsum, hoc e
mendacium opponitur. Unde πραγμάτος
Verum dicentem simul posse mentiri. Nemini
potest se fallere, cum iam verum proferat: vel
veritatem.

versa: mentiens potest dicere verum. At qui vir bonus
præstat ne mentiatur; vir prudens ne falso dicat.

Q. 3. *An omne mendacium vitiosum?* **A.** *f.*
Distingvunt communiter mendacium in
jocosum, quod ad delectandum; *Officiosum*,
quod ad juvandum se vel alios'; & *pernicio-
sum*, quod ad nocendum refertur.
Et & mendacium, quod ex sola mentiendi libidine, sine
alii effectu intentione proficitur. Verum priora,
Jocosum & *officiosum*, aut mendacia propriè non sunt;
aut ab omni peccato & vito planè immunia dici neque-
unt. Quod enim per se & suā naturā malum est, nuls
ius effectu ratione bonum fieri potest. Et leviora pec-
cata, etiam peccata sunt.

Q. 4. *An fabulae, apologi, parabolæ aut tro-
pi sint mendacia?* **Neg.** Ibi enim neq; est
animus fallendi, sine quo nullum mendaci-
um; neq; voluntas dicendi falso; nec fab-
sitas quidem, sed figurata solummodo vo-
cum & orationis significatio.

Q. 5. *Anne cum quibusvis hominibus con-
versandum?* **Neg.** Dist: i. inter conver-
sationem politicam, quæ etiam cum Turcis,
Ethnicis & hereticis, commercando &
negociando esse potest; Et restrictam, vin-
culog̃ juramenti obligatam, quæ adeò libera,
gene-

generalis & illimitata esse non debet. 2. Ecclesiasticam externam, in audiendo simul verbum, quæ tamen promiscue rata non est; Et internam in cœmuni cultu & fidei professione: quod jugum eum infidelibus minimeducendum. 3. Economicam,

& 4. Ethicam, qua utraq; hominum pionium, proborum ac virtutum optanda & eligenda erit.

Q. 6. Utrum dissimulatio arrogantiâ tolerabilior? **A.** Nam 1. magis cum veracitate congruit. 2. Civilis societati minus incommodat. 3. Minusq; conversationi obest.

Q. 7. Licetne jocari? **Aff.** Dist: inter jocum liberalem & illiberalem: Hic prohibetur; Eph: s. v. 4. ille neutquam.

Q. 8. Estne laus querenda, & honor appetendus? **Aff D.** Sunt enim laus & honor res bona; à DEO mandata; natura congruentes; politia utiles. At qui non vult consequens, non vult etiâ antecedens; E. qui laudem & honorem planè rejicit, virtutem simul damnat. Dist: iamnen inter moderatum & ordinatum honoris appetitum; atq; præpostum & inordinatum. Hunc, quia ambitio, superbia

bis & præsumptio est, damnamus: illum modestia magnanimitatis nomine commendamus.

Q. 9. Estne magnanimitas peculiaris virtus?
Aff. Sumitur illa 1. pro communis cuiusvis virtutis affectione, cum perturbationes animose vncuntur. 2. t. ro Fortitudine, Cic. 1. offic. & 3. Pro moderate magnorum honorum studio; quod specialem virtutem constituit.

Q. 10. Pugnatne magnanimitas cum Christiana charitate? N. Licet eom videantur contraria quoad actum externum, non opponuntur tamen quoad actum internum: ut namq; humanitas non est puillanimitas; ita nec magnanimitas superbia est. Quippe & hic, prout in alijs virtutibus, aurea mediocritas est servanda. Adde; magnanimus, non in persona, sed virtus contemnit.

Q. 11. An amicitia sit virtus? Dist. Sequestramus hic naturalem amicitiam, seu mutuum inter res physicas amorem: & intelligentiam civilem; Eamq; non illicitam, quæ perditis medijs & finibus conciliatur: sed laiciam & veteram, quæ juxta triplex objectum

alia

alia utilis, alia jucunda, alia strictè honesta, &
alias perfecta, (ut illæ imperfectæ) dicitur.
Haec quatenus 1. Inter externa bona connumeratur;
2. Virtutis fructus. 3. Affectus quidam est. 4. Pauci-
tissi nos concernit. Et 5; in aliorum, ex parte, est pos-
testatus; propriæ virtus non est. Quatenus vero 1. non
modo ad felicitatem requiritur; Verum
etiam laudabilem in affectu corrigendo
mediocritatem servat; 2. In virtute bonis tan-
tum reperitur; 3. Et quod summum est,
in verbbo Dei severè mandatur; virtus
tem omnino dici nil prohibetur.

VIII. Membrum ad 9. & 10. Präce- ptum De alijs relatum.

Q. 1. Anne etiam Philosophi inordinatae
concupiscentiam peccatum esse neverint atque
damnariint? A. Dist. De eâ scilicet concupiscen-
tiâ, quæ ad conatum progreditur, nullum
est dubium. Cic: Pro Sylla: Regium est ita vivere ut
non modo nemini, sed ne cupiditati ulli servias. Quin
& idem Cic: lib, i, off: Animum tranquillum omni per-
turbatione carere debere ait. Et 3, off: Virum bonum
non modo non facere, sed ne cogitare, quod prædicare
non audeat. Dicitur tamen hæc externa ob-
edientia, quo ad successum; Et quod spiri-
tuale.

qualem ac novum hominem non efformet.
It Theologi docent. Vid. Rom. 7.v. 22.

Q. 2. Exigunt ergo haec præcepta adhuc majorēm & pleniorem obedientiam? Omni nō. Hic namq. non modò actualis concupiscentia rationem etiam prævertens; Verūm ipsa quoq; originalis labes, etsi in actum non dederat quod Ethnicis planè ab conditum fuit, prohibetur. Atq; hinc duo diuersa hie præcepta, secus quam docent alii, constituerunt eis Theologi pluribus demonstrant. Vide inter alios Chemnit.

Q. 3. Anne ergo omnis in istis præceptis concupiscentia & desiderium prohibentur? Neg. D.

1. Non estur ut antea concupiscentiam vel desiderium in genere naturæ, non esse malum quid, sed in genere moris, propter ad natum in orale vitium.
2. Concupiscentia alia sancta, alia naturalis, alia mala & in ordine, uti è iacro textu Chemn: in loc: commun: fuse declarat.

I X. Membrum & Ultimum; de Virtutum gradibus.

Q. 1. Tolerantia & Continentia suntne vir-

tutes? D. Arist: quod harum actus ex grise
tudinem aliquam habere videantur, semi-
virtutes facit: Quia tamen Theologicè ve-
ræ sunt virtutes.

Q. 2. Annon plures imperfectæ virtutes?
Tot sunt imperfectæ, quæ perfectæ, si sit cùm
pro dispositione & inchoato habitu, qui diffi-
cilitatem adhuc non superavit, sumantur.

Q. 3. Differtne heroica virtus specie à reli-
quo? Neg. Non enim specie, sed gradibus
varia. Nam magis & minus speciem non varia.

Q. 4. Danturne in omni virtute heroës? A.
In quacunq; n. virtute quæs peculiari Nu-
minis afflatus excellit; in illo potest heros
appellari.

Q. 5. Caditne virtus heroica infæmineum
sexum? Aff. Tacit. l. 6 ann: Multæ mul-
ieres virilibus curis fæminarum vitia exue-
runt. Quod exempla Sacra & civilia con-
firmant. Et pleno fulgore in S: R. M:te
Reginâ nostrâ Clementissimâ coruscat.
Cujus iubas, ô utinam diu septentrionem
illuminet atq; exhibaret! Amen.

Siclo

1. **D**atur summum malum, sc: *vitiis*.
2. **F**actum per ardorem amoris, ira-
cundiae aut ebris etatem, est voluntarium.
Principium quippe actionis in agentis potestate est.
3. **A**ffectus Stoicis exorbitantias & per-
turbationes, nobis commotiones natu-
rales significantur.
4. **M**orales habitus, *virtutes ac vicia*, non
cogunt. Bene igitur & male etiam acquisitione habitu-
libere agitur.
5. **V**irtus quoad genericam naturam est
una; quoad objecta specifica multiplex.
6. Ad 4, *virtutes cardinales* reliquæ redu-
ci possunt. Licet non omnes adeo commode &
recte. *(vixum, est viciose)*
7. Non omnis in sercordia, ut Stoicis.
8. **A**emulario seu *πλωσίᾳ*, cum invidia
conjuncta, cordida & vitiola est; Quia
verò citra invidiam, alijs concessa, ho-
neste expetimus, & licitis medijs adipisci
conatur, licita & laudabilis est.
9. Incontinentis sciens peccat; si non in
ipso actu, attamen ante & post. Scientiamq; habet,
quamvis eiusdem praxis & usus desideretur.

F I N I S.

Synopsis

OECONOMICÆ, PRÆLUDIUM.

Quoniam *cunctipotens*, omnia ad usum aliquem hominis, hunc ipsum verò ad cohabitandum, creatoremque concelebrandum, creaverit; minime dubium esse potest, ea quæ necessitudini & societati humanæ nullatenus inserviunt, veluti nauci & inutilia deprehendi. *Tholoz: lib. 19. de rep.* Quantò autem magis *sociali vita* quæque accommodata fuerint, tantò nobiliora, præstantiora, & frugifera magis, eadem judicanda erunt. Nam propter quod unumquodque tale est, illud magis tale; ut Logici loquuntur. Si itaque ex *usu in societate humana rei dignitas & eminentia metienda*; *Societatem certè ipsam, rem inestimabilem esse oportet*, dummodò aliis omnibus aestimationem addat. Et eam cum primis *Societatem, quæ omnis ortæ Societatis principium & fundamentum*; qualis dome-

stica merito habetur. Conf: Cic: lib. I. de off. Ex quâ, utpote non modò simplici & privatâ, sed & naturæ congruentissimâ, mixtæ omnes, publicæ atque civiles originem trahunt. Qualescunque igitur ista, scilicet *œconomia*, liberos suppeditat; tales hæ, nimirum *civitas* & *respublica*, cives, magistratus & subditos habituræ ac experturæ. Naturalium rerum consulti primæ concoctionis vitia in secundâ vel tertiat ægerrimè emendari adstruunt: Quod de erratis in harum *societatum* ordinatio-ne admissis haud minus verum esse experientia confirmat. Ne proinde in tanti momenti negocio, nobis ipsis aliisq; & publicæ desimus utilitati, primam hanc *societatum*, quæ *œconomica* dicitur, paullò altius expendamus. Hic in limine

Questio sese offert: Anne hecce monita in ipsis *Politicalis* commodius quam hic seorsim tractentur? Respond: Quæ reipub: statum & Magistratus, quâ talis, officium primò respiciunt, etiam in personis *œconomicis politico* curæ sunt: Quæ verò privatam

vatam familiæ administrationem concernunt, hue propriè & directè spectant. Cumque virtutes in Philosophiæ activæ generaliori parte, *Ethicâ*, explicatæ, in *Oeconomica* & *Politica*, ceu partibus specialioribus, certo vitæ ordini applicentur, sæpè contingit, ut eadem, pro aliâ atque aliâ applicatione, citra confusionis & ταυτολογιας vitium tractari possint, quod in progressu pleniùs apparebit. Quotquot vel iam locum aliquem in familiâ tenent, vel aliquando habituri, conatibus faveant! Ichova omnipotens, Oeconomiarum Stator & Author, vires suggestat & ausa secundet! Priusquam autem ad rem ipsam propius accedam, præcognita quædam breviter desibabo.

I. De *Etymologiâ* & homonymia
vocis *œconomia*, quæ græca est; ab ὁρ-
χει, i. e. domus & ρόμει, lex: Quod
cilibet personæ domesticæ legem faciendorum
præscribat: vel ἀπὸ τῆς ρεμεῖν, distribuen-
do; quod cuique suum officium tribuat &
assignet. Accipitur autem *i.* Materias
litèr, pro ipsâ domo siye familiâ, i. e. re-

bus & personis œconomiam constituentibus: ut, magna sive ampla œconomia. 2. Formaliter, pro ipsâ administratione, vel domum benè administrandi ratione sumitur. Quo sensu veteres dixerunt; *Honesta ad opes via, nec cuiquam molesta, est bona œconomia.* Adam Contzen: pol. lib. 8, cap. 9. 3. Concretivè, quatenus utrumque, & personas ac res substratas, & modum ritè administrandi complectitur. 4. Reperitur & nonnunquam œconomia apud oratores aliosque scriptores pro dispositione orationis vel scripti; Cie. I. de Orat: & ad Attic: lib. 6. Ep. 1. Quintil: l. 3. c. 3. & lib. 1. c. 8. Sic dicitur œconomia totius operis. Ut clariss: Wesemb, Iuris Romani œconomiam conscripsit. Et apud Architectos, pro ædificii partium distributione. Vitruv, lib. 1. cap. 2. Adeoque Theologi doctrinam de incarnatione & merito Christi œconomiam vocant. Sed priores acceptiones ad institutum faciunt; præsertim secunda. Hæ postremæ metaphoricæ & impropriæ sunt.

II. Derivatio & æquivocatio *Familiae*: Quæ cum æconomia, in primâ significatis, idem sæpiissimè notat, & hie non raro incidit; vox ab antiquo *famul*, etymon habet, quod servum denotat, ut *famulari servire*: Veteres quippe in famulis seu servis potiores divitias majoremque familiæ partem habuere. Inveniuntur autem *familia* usitatè 1. Pro *re familiari* sive totâ possessione: Sic l. 12. tab. inquit; *Agnatus proximus familiam habeto*. l. 195. ff. de verb. sign. Et Terent: *Decem dierum vix erit mihi familia*. 2. Pro hereditate: unde *familiam herciscere*, est hereditatem dividere. ff. *famil: hercisc:* 3. Pro *stemmate*, stirpe seu cognatione ut illustri, nobili vel ignobili aliquem familiâ oriundum dicimus. Et in patria nostrâ, hoc tempore *Comitum* familias 17. *Baronum* 35. *Secundæ Classis* illustres, 19. Et *Tertiæ Classis*, ultra 550. familias numerari. 4. Strictius & magis propriè; pro hominum quotidiana societate, ad propagandum &

conservandum speciem individuā. Quæ significatio huc præcipue pertinet.

III. Notatio & ambiguitas vocis *Domus*; quæ à Græco Δομήν; id est ædificare deducitur: idemque interdum quod œconomia significat. Unde *domum* h. est œconomiam administrandam suscipere quis dicitur. Sunt autem & ejus significata plura; nam 1. Ipsum denotat ædificium, in quo habitat: utpote cum domus lapidea, lignea, lateritia; cœlestis, terrestris &c. nuncupatur. 2. Usurpatur (veluti familia) pro agnatione vel progenie. Ita ex hac vel illâ *domo* id est familiâ, quis genus dicit, sive originem habet. 3. *Specialius*, ipsas personas domesticas, quotidiana conversatione fruentes'. *Mat. 10. v. 12.* Et, cœdidit ipse (Regulus) & domus eius tota. *ioh. 4. v. 53.* 4. Quod huic loco accommodatissimum, pro ipsis personis, sive hominibus, & rebus domesticis societatem spectantibus accipitur: Non secus ac *Œconomia*, in prima acceptione. Atque ita hisce terminis *Œconomia*, *Familiæ*

Familia, Domus, indifferentē sæpè utendum.

IV. Quibus ita prælibatis, Oeconomica definiri potest, prudentia domus, familiæ sive Oeconomiae constituendæ, administrandæ, ut in eâdem felicitè vivatur. Efficiens causa familiarum prima & universalis est DEUS, qui societatem conjugalem primò instituit; primoque homini ad suę imaginem creato, sine morâ fœminam, ut fidelem sociam, vitæ solatum & adiutorium ipsi simile adjunxit; Gen. 2. v. 22. Suâque benedictione utrumque prolificos fecit: Et universas creaturas ministros constituit. Particularis & proxima causa sunt homines, naturali impulsu & urgente necessitate cohabitationem inuentes. Magistratus est Politica causa, dum collapsas familias restaurat, novasve privilegiis auget, ornat, tuetur. Publicè quippe interest, honestas Familias florere & multiplicari. In quod etiam Augustum elabore rasse Tacitus non tacet. Satisque esse hominum adiectione, quam pecuniarum copiâ imperium ampliare, Imp. Hadrianus haud immerito respondit

L. Cum ratio, ff. de bon: damn: Eadem autem quæ familiam constituunt, constitutam conservant atque tuentur. *Materia* sive *objectum*, *internum* sunt affectus, desideria & cupiditates domesticorum: *Externum* primarium seu principale, sunt persona œconomicæ; Secundarium & minus principale, res ad sustentationem & conservationem familiæ necessariæ. *Forma*, est ipsa ordinata, recta, honesta, bona, prudens & utilis horum objectorum institutio, dispositio & administratio. *Finis internus*, cum formâ coincidens, definitione includitur: *Externus ultimus* est gloria DEI; *Intermedius*, hominis procreatio, & procreatorum sustentatio: *proximus*, ut rectus sit familiæ status, ubi honestè, sibi aliisque utiliter, jucundè & honorificè vivatur. *Politicus finis*, quem Magistratus primariò urget, est civium multiplicatio & ad virtutes, honestasque artes matura institutio.

V. Oeconomia alia est perfecta, cui ad integratatem nihil deest; Alia imperfecta,

ubi pars aliqua perfectæ œconomiaæ de-
sideratur, vel alius insignis defectus oe-
currit: Qualis est cœlibum, viduorum
vel viduarū; item steriles thorū, vel pau-
perum, famulis aut opibus destitutorum.
Est & in familiis τωλεορεξια. quædam
cavenda, cum plures tribus se ingerunt
societas: unde facilimè confusio, multitu-
dinis proles, consequitur. Præsens au-
tem ad præfectam œconomiam discursus
primariò dirigitur.

VI. Obiecti mutabilitas & quod ad
individua subinde descendendum, magnâ
banc Philosophiae partem difficultate involvit.
Ut ut igitur prudenter Familiæ constituuntur & admis-
trentrur, immotam tamen durationem ac continuam
felicitatem vix est ut quisquam sibi promittat.
Testantur id sacrae, testantur prophane hi-
storiæ; testantur extera, testantur dome-
stica exempla. Ita nihil in humanis firmum,
nihil perpetuum. Cui Familiarum muta-
tioni Deus vel ideo annuere videtur, ne
in his terris thesaurizemus. *Leges interim*
ac *regulas*, ut plurimum quadrantes, qui-

bus firmior, jucundior, durabilior, atque honestior œconomia reddatur, haber i posse sc̄apſe commonstrare conabor.. Distinguendum namq; inter præceptorum & rerum necessitatem; Hæc, ut & actiones variant; ista non item. Contentum igitur h̄ic esse oportet eā ð̄negiB̄ēiæ, quam natura rei & substrata materiæ admittit. Arist. 1. Nichom: c. 3. Idem quod antea invocatum, Numen æternum conatib; benignè adsit! Ut autem omnia uno obtutu & in ideâ quasi œculis subiiciantur, sit h̄ec brevis totius œconomicæ delitatio.

OECONOMICA est Generalis vel *specialis*. Generalis, de cuiuslibet familiæ constitutione & administratione. Constituitur perfecta familia, è personis earumque triplici societate. 1. *Conjugali* mariti & uxoris. 2. *Paternâ*, parentum & liberorum. 3. *Herili*, Domini & servi.

Nec non *Rebus*, partim se moventibus, ut equo, bove, caprâ &c. partim mobilibus, naturalibus, ut frumento, sale, ferro, argento, carne &c. & artificialibus, nempe curru, falce, lecto, secuti &c partim immobilibus; itidem naturalibus, ut fundus, ager, sylva, lacus, vel artificialibus, ut Penu, culina, molendinum &c.

Administratur rectè Familia ex istis constituta, imò augetur & amplificatur, si singulæ personæ, Pater materq; familias, Filij filiæ, servi, ancillæ, suis non desint muneribus. De quibus in seqq: videbimus Specialis Oeconomica, hujus vel illius, Regis, Baronis, patriotæ Succi, Fenni, militis, mercatoris, agricolæ, &c. domunctionem dirigit. Quoniam verò in praxi eadem penè officia in administratione, quæ in constitutione familiæ requiruntur, in progressu ista follicitè non distinguuntur: Quippe qui unum novit, novit & alterum. Necessaria interim utrobique, passim insculcabuntur. Quæ haec tenus præmonenda duxi, atque tamquam tractatulum hunc ad tres partes revocem.

- I. *De personis atque earum officiis*
- II. *De rebus earumq; acquisitione, usu & administratione.*
- III. *De variis Oeconomiae speciebus.*

P A R S I.

De Personis domesticis earumque officiis.

Quandoquidem *familias* ex personis & rebus constituti jam in confessio est; prius de illis & majori curâ dissipiciendum: Quod frustrâ rerum quæratatur apparatus si personæ malè informatæ eundem mox dilapident. *Keck: Synop. Oecon. c. 2.* Postea etiam de hisce, pro re natâ, agetur. Personæ sive homines ad inchoationem familiæ cum primis tres requiruntur; prout ex ipso oeconomia fine colligitur, qui præsertim duplex: *hominis procreatio & procreati sustentatio.* Ad propagationem duæ omnino *Mas & Fæmina*, quæ generatis liberis parentes sunt, necessarii sunt. Delirat itaque VVerdenhag: qui in statu integratatis homines sine commixione per solum mare multiplicari potuisse afferit. *pol: Syn: lib. 2. c. 14. Q. 23.* Ad sustentationem *famulus* sive *servus*, unus ad minimum, si non plures, aut quod vices subeat, habebitur. *Liberi*, tanquam *fructus conjugij* consequntur.

Istæ familiarum personæ aut imperant & præsunt; aut parent sive obediunt & imperata

perata facere tenentur. Aristot: 7. Eudem c. 5. & Eth. c. 7. item 10. & 11. Eth. I. 8. &c. econ. 1. & 1. Pol. c. 4. Imperant 1. *Conjuges* sive *Maritus* & *uxor* *communicatis consiliis* (quod in *Politiis* & *Aristocratiâ* fieri consuevit) reliquis omnibus. 2. *Parens libe-*
ris imperio *verè regio*, ubi *prudentia* & *be-*
nevolentia in uno eminent. 3. *Dominus*
servis, quod régimen *absolutum domi-*
natum redole, ideoque *majorem*, ut *plu-*
rimum duritiem sapit.

Conjugium, quod est *indissolubili maris* & *fæmina conjunctio*, *prolis* & *solatij causâ*, quamvis Ethnici quidam reprehende-
 rint ac detestati sint; saniores tamen ut-
 pote *Socrates*, *Plato*, *Arist.*: *Seneca*, *Plutarc*:
 & alii plurimi fecerunt, reverenterque
 habuerunt. In quantum autem sacra
 idem pagina commendet (*Hebr*: 13. *τι-*
μος ὁ γαμος εν πᾶσι est (*adde Lev. 21. v. 13.*
Ioh. 2. v. 2. 1. Cor. 7. v. 2.) inter Christianos & literatos, multis inculcare super-
 vacaneum videtur. Cunctis proinde de con-
 jugio inenndo cogitandum, qui maturam assequuti se-
 zatem, defectu aliquo & impedimento non laborant,
 quod

quod prohibere possit; aut de peculiari continentiae domino merito gratulari nequeunt. Alias enim ipsi naturae adversantur, laudabili omnium gentium consuetudini refragantur, &c., quod nefandum, inquit Guaz: immortalitate sese sponte privant, liberis operam non dando: patriam insuper civibus, cœlumque incolis, quantum in se est, defraudant. Vana quippe & absurdula est Pontificiorum cantilena: *Conjugium terram, sed cælibatus cœlum implet.* Ecquis enim in cœlum subvolat, qui terras nunquam incoluit? Et demum, quod hoc forum proximè spectat, Agamis isti rei suæ familiari pessimè consulunt: Unde morbis aut aliis infortuniis afflicti, suam stultitiam serò, (ut ut serò) ac frustra deplorant.

Cum itaque extra conjugium incommodè, nec in thoro infelici, cum malâ aut neptâ conjugie commode vivatur; Sponsalia meditantibus diligenti cumpromis præparatione, prudenti consideratione, ardenterque ad Deum precibus opus erit. Et i. quidem certum vita genus eligatur in quo seque suamq; familiam honestè alere ac sustentare possit.

possit. 2. Iterum Deus (à quo uxor prudens, Prov.19.v.14.) sedulo *invocandus* venit: 3. *Genus* futuræ conjugis spectandum. Suec: dicunt: *Then som lägger sigh bland Perlor han gömes vthi Skrjñ:*
Then som blandar sigh i agnar / han vpåes aff Swijñ. *Dos enim magna est parentum virtus & probitas.* *Mali autem corvi malum solet esse ovam.* Et licet perpetuum hoc non sit; magnorum quippe parentum degeneres sæpè sunt liberi: & vice versa. Periculum tamen facere, periculo non caret. Hinc rursus nostrates proverbialiter aiant:
Dotteren tråder gerna i Moderns Skoor:
 id est; Matris ut plurimum vestigia filia premat.
Non tamen ita generis nobilitas affectanda,
 ut pro affinibus dominos acceras. inquit Erasmus.
 4. Licet quoque formam spectare cùm non modò sit *ingens* Dei donum, sed etiam muta quædam commendatio & boni ominis nota: ut è contrà deformitas turpis atque ominosa habetur. Pulchra enim anima congruens sibi domicilium communiter querit. Hinc *Platonici pul-*

christitudinem instar *circuli* esse statuerunt
cujus *centrum bonitas*. Et velut circulus
sine centro esse nequit; ita nec pulchri-
tudo absque bonitate. Incompositio
corporis inæqualitatem mentis arguit,
ait *Gratianus*. Et cuius facies deformis,
vix bonos mores habet, inquit *Rhasis*.
Et *Lacedemonij* Regem suum *Archidae-*
mum pecuniâ multârunt, quod pusillam
uxorem duxisset: Ac proinde non *Ba-*
sileas, Reges, sed *Basiliæ*, seu regis
los ipsis relinquere cogitasset. *Plutarch*. I-
dem & sanctissimi viri observârunt. Ita
credentium Pater *Abrahamus* pulcherri-
mam *Saram* elegit: *Patriarcha* quoque
Isaacus *Rebeccam* formosissimam amavit:
Et *Jacobus* *Rachelem* venustiorem maluit.
Nec obstat, quod forma sit bonum fragile. Similiter
enim & valetudo, cæteraque omnia caduca: Quæ tamen
ideo haud planè contemnenda aut negligenda sunt,
Neque semper formæ cum pudicitia lis est ut Poëta ce-
cinit. Quod verò forma aliquos perdidisse legatur;
Id non ipsi per se, sed formosorum vitiis & malitiæ, quæ
cum ipsa per accidens cohærent, adscribendum. Hoc
igitur bono etiam modestè fruatur, qui
potest;

potest; nihil propterea divinæ voluntati vel honestati contrariabitur. Forma tamen sola minimè respicienda: Nam *felix ea nigredo, quæ mentis candorem coniunctum habet.* Unde *Olympias Alexandri M. mater, aulicum sola formâ inductum, non habito morum respectu, uxorem ducentem sic increpavit: O stulte, qui solis oculis uxorem duxisti!* Athen. l. 13. c. 32. s. Ante omnia igitur *educatio, quæ altera natura dicitur, & mores inspiciendi: Nimirum, ut adsint pietas, pudicitia, verecundia & laboris assuetudo.* Quæ in foemini explorare haud adeò in proclivi est; utpote quæ ad simulandum ac dissimulandum promptæ inveniuntur. Vulgus dicere solet: *Ingen weet hwadþ som ár i Sácken / förr ón han blifver vplöft.* *Aurium* itaque, ut inquit *Plautus, judicio opus est.* Et quid *vera fama ferat, attendendum.* (*Ea vero optima habenda, de quâ parcissimus foris sermo auditur*) unde veteres, aurium magis quam oculorum *judicio vel digitis, uxorem ducendam*

esse docuerunt. E diuturniori insuper conversatione (*periculosem* enim est cum ignotâ in thalamum properare) aliquid liquebit, & *sorex sese inditio prodet*. Multaque ex obtutu, num sit verecundus lascivus? Nam *impudicus oculus, impudici cordis nuntius*; Ex sermone si liberior, vestitu & incessu; num superbiam & fastum modestiamve, humilitatem, aliasq; virtutes exprimant, colligere licet. Nota etiam qualiu[m] conversatione utatur. Quoniam, *Noscitur ex sociâ, quæ non cognoscitur ex se.*

6. Est & *Ætatis* habenda ratio, cum primis ut sit proportionata æqualitas. Nec enim decet ut 12. 14. vel 15. annorum addolescens, mulierem 30. aut 40. annorum ducat, vel vice versa. Id quippe & Oeconomicè damnosum, quatenus inæqualitas affectu[m], ex inæquali ætate, illo juvenili hilaritate ad jocos, hâc senili morositate ad iracundiam propensâ, rixas ac turbas excitat: Notum ex Astrolog: Veneris & saturni certamen; idem hâc iuveni num senumque inceptorum) aliaque dat in com-

moda : Et insuper publico officit ; quod ita *civium multiplicatio impediatur* : Dum alter coniugum paucos post annos , altero adhuc prolifico , sterilis & effætus redditur . Certam tamen & statam conjugio ætatem , præcisè determinare in proclivi non est . Aliud namque *Soloni visum* , juxta notabiles mutationes humano corpori singulis septem annis accidentes , quintum septenarium , videlicet trigesimum quintum annum masculis definienti ; Aliud *Platoni* , trigesimum ; aliud *Lycurgo* , trigesimum septimum ; aliud *Justiniano* , decimum quartum ætatis annum viris præscribenti . Fœmellis *Plato* vigesimū , *Aristote* : decimum octavū , *Lycurg* : decimum septimum ; *Hesiodus* decimum quintum *Iust* : l. 4. ff de rit: nupt. duodecimū nupturis añum consti- tuerunt . Quod maluit imperator quam corporis inspectionem , minus honestam , frequentari . Quamvis insuper malitiam non nunquam supplere ætatem , in jure cas non : asseratur ; c. de illis , q. Decr : Greg : de despōns : impub. Apud nostrates & Ger-

manos sera olim juvenum venus robustiores liberos procreavit. Aptissimum nunc uxorem ducendi tempus inter vigesimum & sexagesimum annum videtur. (septuagenarij tamen etiam prolifici inventiuntur) *Fæminis* à decimo octavo ad quinquagesimum, commoda nubendi ætas, modò inter contrahentes sit proportio, habetur. *Est autem futuro Oecos nomo cavendum, ne nimis diu nuptias differat:* Atq; ita jam sponsus, mox decrepitus, uxorculam liberosque tenellos, absque solatio, deserere cogatur. Necessaria igitur & maturâ præparatione adhibita, tritum illud notetur:

Surgere manè, piam maturè ambire puellam;
Horum non potuit pænituisse pium.

Ad quæstionem, *An virgo potius quam vidua ducenda?* Respond: illam communiter præferri (Guaz: de civil. conversat: Levit. cap. 21.v. 14.) Quia moribus mariti faciliùs assuefecit. Hæc sæpè prioris mariti encomia, in successoris ignominiam occinit. Privignorumque incommoda metuenda,

da. Viduæ tamen, benè moratæ, sus-
pellectili instructæ, & jam administratio-
ni familiæ assuetæ, nonnunquam utili-
tèr atque felicitèr sociantur. Ut autem
conjugium sæpè iterare, incontinentiæ
videtur: ita viduis, præsertim juvencu-
lis, connubium repetere, vel S. Paulo ju-
dice. 1.cor.7. v.9. quā urū consultiūs est 7.
Valetudo etiam futuræ conjugis inspicien-
da: Ne morbis, maximè contagiosis, infi-
ciat aut contristet. Neque enim semel du-
ctam, propter morbos aut imbecillita-
tem repudiare fas est. 8. *Dos*, et si prima-
riò non quærenda; juxta prov. *Gilla*
efter *Dygd*: dægeligheet och *Godz* bedrager
mången *Man*. Et *Themistocles* maluit
filie virum indigentem pecuniâ, quâm pecu-
niam viro egentem dari. Planè tamen non
negligenda. Nam, ut haud abs re cani-
tur:

Vita hominū Oceanus; Reginapecunia nauta;
Navigat infelix qui caret hujus ope.

Ita & Eleazarus Isaacum à divitiis
commendavit. Genes. 24. v. 35. At ca-

vendum, Ne dotis volens fieri dominus, uxoris fiat servus, ut Plutarch. ait. Et ex Pittaci monito, æqualis æquali tutissimè jungitur. 9. Generis autem bonorum atque ætatis, si non æqualitas, proportionata nihilominus æquabilitas sectanda: cumpromis morum, complexionis atque religionis convenientia. Notum enim;

Quam malè inæquales veniant ad aratra ju-
Si qua voles aptè nubere, nube pari. (venci;

10. Nec sanguinis ratio susque deq; haben-
da. Exod: 18. cum incestæ nuptiæ, tra-
gicos exitus habere soleant. 11. Maximè
verò esse entiale nuptiarum requisitum
est plenus consensus partium contrahen-
tium, parentum & quorum interest l. 30.
ff. de. Reg. jur. Qui in sponsalibus usitatè
declarari consuevit. Sunt quippe men-
tio ac re promissio futurarum nuptiarum. Ubi
datis acceptisque arrhis, in eorum, quo-
rum pars est, præsentia contrahentes se-
cundum leges junguntur. Gisst. B. L. L.
c. 1. & St. L. eod. Ordinant: Ecclesiast.

f. 51. Ipsarum denique nuptiarum ritus,
more patrio, moderatis sumptibus insti-
tuantur, c. 8. Giff. B. L. L. & c. 7. St. L.
eod. Ne quod in honorem neonympho-
rum vergere deberet, ad ipsorum & co-
gnatorum perniciem tendat. De variis
variorum populorum solennitatibus nu-
ptialibus, videsis Guevar. in Horolog:
P: pum, & L' Academ: francoise, chap. 46.
aliosque. Quanquam autem *essentialis*
conjugii forma, in consensu, velut dictum,
amore & affectione conjugali, indissolu-
bili conjugatione & bonorum com-
municatione consistat; *promulgatio vero*
ritus & festivitas nuptialis, tantummodo
accidentalis sit. Propter *euangelia* ta-
men, more ecclesiæ, juxta patriæ statu-
ta, planè non negligenda sed servanda
fuerit. *Scyphum maritalem ac matrona-*
lem, (Danneimans och Hyrstruskäl) invi-
cem propinare; Nobilibus sponsis ha-
stam mucrone argenteo, sericis vela-
mentis variorum colorum circumne-
xam ejaculari, hic in Fennigia, ut &

in Suecia & Gothiâ antiquitûs usitatum est. Utrobique etiam Sponsus Sponsæ, donum matutinale, ut vocatur (Morgens gäfwo) promittit. Idque respectu conditionis & facultatum. Gifft: B. L. L. c. 9. ¶ 10. & St. L. cap. 9, eod tit. In Verendiâ, Smolandiæ tractu, dum conjugale poculum præbabitur, pulvillus coram sponso collocandus profertur. Unde maritus Hyendes gifft, dici consuevit. Hyende enim pulvinar cui insidetur, significat. Et aliæ aliis ceremoniæ Atque hæc de præparatoriis ad coniugium, ipsisque nuptiarum solennitatibus.

Officia conjugum utriusque communia, hæc fermè præcipua sunt: 1. *Se invicem reciprocè amare ac honorare*: Fundemque affectum etiam in soerum socrum, affines, privignos, si qui sint, ac liberos declarare. 2. *Castitatem servare*; quæ ex intemerato conjugis amore fluit; domumque ornat & stabilit. 3. *Desbiti naturalis solutio*; ut amor declaretur, & illicita uictio depellatur, 1. Cor. 7. v. 3.

Mode-

Moderatio tamen & h̄ic servanda; Ne intempestivâ venere, mediis procreandi sobolem abutantur, variosque morbos ac debilitates & ipsam mortē accelerent. Conf: Boter, polit: illust: lib. 2. cap. 8. Et Levin: Lemn. de occult: Nat: mirac: c. 8. l. 1. 4. *Pati-entia & tollerantia conjugis n̄avos tegere, tolerare, excusare ac decentē emenda-re.* Quippe, os quodcunque contigit, illud rodendum. vid. Prov. 10. v. 12. §. *Concor-diam amare, quā parvæ res crescunt, velut magna etiam discordiâ dilabuntur: ut ait Salust: in bell: iugurt. Quā facit itidem Ecclesiastici, c. 25. & Prov. 21. 6. Rem domesticam, pro ra-tâ, fideliter curare & administrare. 7. Pro se invicem, totaque familiâ orare, vota nuncupare & pias preces fundere. 8. Tandemque in extremis consolari & eri-gere.*

Specialia Mariti officia hæc sunt
 1. *Præcipuam se familiæ partem memi-nerit; ideoque & perfectiori virtute, quām cæteros in domo indigere. Is nam-que & sibi ipsi lex erit, & reliquis omnibus*

H 5 pietas

pietatis, castitatis, mansuetudinis, prudentiae,
diligentiaeq; exemplum præbebit. 2. Uxo-
rem favore ac summâ benevolentia comple-
tatur, ut ipsa se ante omnes diligiani-
advertisat. Tum enim non redamare
non poterit. Nullâ ipsam injuriâ affici-
at, & nec ipse ab eâ afficitur. Operam
det ab initio conjugii, eam sibi addictam,
obsequentem ac reverentem habere.
Ut monet Arist. 'I. Oeconom. cap. 4. In secreto
castiget, in propatulò honoret. 3. Alimenta
suppeditet: Nimirum quæ ad victum &
amicum decentemque ornatum requi-
runtur, pro facultate, haud deneget. Nec
enim superfluite, nec egestate uxor ad
turpia instiganda. Cum non minus in-
digentiâ quam abundantia mulieres sæ-
pè impudicæ reddantur. Guaz.: de civ.
convers: diss. 5. 4. Uxorem tueatur. Hanc
namq; à viro defendi oportere jus Rom:
asserit. Idemq; nostrum. L. L. Giss: B.
c. 9. & 16. Et St. L. c. 8. eod. tit. 5. Re-
gat uxorem & informet. Imperet autem
non ut subditis Princeps, nedum ut Fy-
rannus

rannus; sed velut anima corpori, naturali sc: quâdam benevolentiâ. Quoniam ex viri latere, quæ cordis sedes, est desumpta. Ne igitur vilem habeat, ut ancillam, quamvis non adoret ceu dominam. *Horol. Princ: l. 2. c. 21.* Piis discursibus in bono confirmet, atque à delictis retineat, potius quâm injuriosis verbis aut verberibus obtundat. *Ecclesiastici 4. v. 35.* Ne sis sicut leo in domo tuâ. *In propatulo cum eâ nec jurgetur nec lasciviet. Consilia identidem communicet.* Eumque beat honorem, ne immundis & spurcis actionibus deslicatam fœminæ animam offendat, neve in præsentia ipsius, cum natura postulat, iis vacando contaminet. Quin potius in moribus munditiem atque modestiam servet, ut eò maiorem apud coniugem benevolentiam & autoritatem conservet. *6. Defunctam lugeat honorificèque sepeliat; sanctorum Abrahami, Jacobi Patriacharum (Genes. 23. v. 2. & 35v. 30.) nec non Tobiæ etiâ exemplo.* Verberibus autem uxorem afficer marito minus commodat. *Neque enim probam verberare honestū, neque malam fustigare frugiferum.* Cum deterior inde citiù

citiùs quàm melior reddatur. Non paucos etiam, vasis infirmioris, nævos æquanimiter ferendos esse Apostolus, Petrus 1. Epist. c. 3. v. 7. monet.

Zelotypia quoque, furiosa scilicet, fugienda. Nam quàd suspicio talis intrat portā, eadē verus amor exit. Metus verò & cautio, ne uxor probri quid incurrat, haud improbanda. *Etsi custodiri mulier impudica non possit, honesta non debeat: Guaz. de civ: conv.* Occasiones tamen cum suspectis hominibus conversandi præcideret haud inconsultum fuerit. Cum ad utrumque conjugum, non secus ac *communis sarcina*, utriusque honoris assertio pertineat. Atque hæc de mariti officiis dicta sunt.

Probæ uxoris est; i. Maritum non modò amare, sed & venerari; ejus ingenio (salvâ honestate) se accommodare, eiq; tanquam *capiti*, sine murmure obedire: Gen. 3. & 18. 1. Cor. 7. 1. Pet: 3. Exemplo Saræ & aliarum piarum matronarum. *Maritelli autem præpostere & contra naturam ab uxori-*

bus

būs reguntur. Illam enim, instar speculi, mo-
res & Vultum mariti repræsentare oportet; ridenti
arridere, dolenti condolere: Placidi quippe mores, o-
ptimum philtrum sunt. 2. *Adjutorium esse &*
perpetuam vitæ sociam; pressum adver-
sitatibus maritum consolari, & rerum
domesticarum fidelem agere curam;
ut nihil ad ejus officium spectans igno-
retur aut negligatur. Aliena non cura-
re, sumptuosam non esse; & eodem cum
marito domicilio uti. 3. Domi, veluti
cochlea, se continere. Quum maxima
fœminæ virtus sit, soli marito notam esse,
ut ait Enböides: Extraneorum verò laus, ta-
citum vituperium. Nullum quoque injus-
su aut sine assensu mariti, cum primis
eodem absente, in domum admittat, ne-
dum invitet. Honestam enim uxorem, non
modo crimine, sed & suspicione vacare opor-
tet. 4. Laboriosam esse; Et ipsam manis
bus laborare, & ancillis pensa distribuere.
Prov. 31. surget manè & laborabit; quæret lanam &
linum, operabitur & consilio manuum suarum. Insti-
toriæ navis instar, de longè peter panem &c.
Sic namque & marito acceptior, & à

Diaboli atque pravorum hominum insidiis securior manebit. 5. Munditiem amare, luxum fugere, taciturnitatem colere. 1. Cor. c. 14. v. 34. & seqq. Non verba tamen, sed verbositas fæminis prohibetur. Summatim; Mulier bona Deum reverenter honorat, viro humiliter obtempusat; domum diligentè curat, proximum decenter ædificat, honesto affatu & modesto gressu. De officiis utriusque coniugis vid: Ephes: 5. uxori propria, prov' ultimo: &, 1. Tim. 2. ubi virtutes piæ matronæ fide, dilectione & castitate comprehenduntur. Tob. 10, v. ult. Honoret sacerdos, diligat maritum, regat familiam, gubernet domum & seipsam irreprehensibilem exhibeat.

*Hactenus præcipua conjugum officia inter se; Nunc quid liberorum respectu, unde parentes denominantur, ab iisdem exigitur, paucis etiam perpendendum. Proli-
ficatio enim & generis humani propa-
gatio, præcipuus est conjugii finis. Pro-
inde, qui sterilitatem consultò procurant,
horrendum in modum peccant. Gen.
38, v. 10. Opera proinde danda, ut so-*

brii, non perturbati, modestè huic operi incumbant. Conceptumque fœtum, ne quovis modo in utero lœdatur, aut pereat, studiosè præcavere. Editis in lucem liberis debent parentes; 1. *Alimenta* ut unde vitam inde & sustentationem habeant. Et quidem, si fieri possit, mater infantem propriis uberibus lactet. Atque interea, quævis partes nutricis sustinens sobriè & castè vivat. Nec virum ad imprægnandum admittat. Nec nimis diu mammæ præbeantur. 2. *Formationem*, cum aliorum membrorum; (conf. Ezech: c. 14. v. 4.) tum linguae: ut aptè fari addiscant & congruis cibariis utantur. 3. *Informationem*; quæ statim à primis annis, per ludos serium quid representantes, honestas & elegantes picturas, fabulasque non obscœnas instilanda: A scurrilium verò & turpia effutientium conversatione arceantur. Mox ab incunabulis inclinatio observetur, ne quid invitâ minervâ postmodum sine successu tentetur. Et donec aliis laboribus pares
fiunt

fiant, literas addiscant, Posteaque vel artificium aliquod excolant, vel publicæ institutioni tradantur. Semper vero & ubiqꝫ honesta parentum vita exemplo præluecat. 4. Disciplinam & moderatam castigationem. Nam pater qui filium diligit, eundem castigat. Virgæ autem parcens odit, prov. 22. v. 15. & 23. v. 13. Nimia enim parentum indulgentia multos perdidit: Iuxta tritum; Then som agalddos Lessiver han åhrelddos döör. Quod Plutarch: ita offert: τό λιαν φιλεῖν τὴ μη φιλεῖν αἰτιον. Nimia tamen saevitia & crudelitas minimè exercenda est. 5. Defensionem; Quippe & bruta, naturæ quodam instinctu, vel cum propriæ vitæ dispendio, suorum defendere vitam conantur. 6. Elocationem. Eccl. c. 7. Trade in matrimonium filiam tuam, & grande opus feceris; Homini sensato da illam. Ita Abraham alijq; p̄y filijs, uxoris accepisse, in sacris leguntur. Et jus Rom: Parentis jussum filij nuptias præcedere mandat. Inst. de nupt. Libertas tamen haud violenda, nec violentia eoactione utendum. Et 7: Dotatio-

nem; Nisi vel turpitè vivant, vel contra parentum voluntatem nubant. Quo casu filiabus dotium jura adimuntur; imò, ex hac redationis poena infligitur.

c. 3. Giff: B. L. L. & St: E. *Quin & in sacris parentes liberis thesaurizare jubentur.*

2. Cor. 12. v. 14. & 15. *At qui suis non prospicit, ethnico deterior est, fidemq; abnegaverat. 1. Tim. 5. v. 8. Unde etiam post elocationem ac dotationem parentes liberis favere, commodare & quoquo modo eos auxiliari tenentur. Quæ præcipua sunt parentum erga liberos officia servanda, ut his tanquam fulcris domus felicitas nitatur & perpetuetur. Psal. 127. v. 4. & 128. Syr. c. 3.*

Quæstio; Anne parentibus in liberos jus vitæ ac necis concedendum? Politica magis est & juridica. Cujus affirmativam tueretur Bodinus lib. 1. c. 4. de rep. cum quod Celtæ, Persæ, Indi Romani, aliiq; populi, talem potestatem, tam in naturales & legitimos, quam ad optivos filios habue-

rint (quod jus à Constantino Imp: parentibus eruptum fuit) tūm quod major ita parentibus obœdientia facilitius asseratur, domesticaq; jurgia tollantur. At jure divino & humano contrarium firmius defenditur. *Exod. 20. v. 13. Deut. 5. v. 17. item 21. v. 18. Et c. Math. 5. 21. Högm: B. L. L. c. 2. Et 3. St. L. c. 2. cod. t.* Unde parentibus illicitum esse liberos occidere firmiter concluditur. *An verò monstrosi etiam partus arendi sint: Resp. disting: inter partus à formâ & specie humana prorsus recedentes, planèq; monstruosos, & leviter saltem à consueto habitu declinantes. Non illos sed hosce alendos esse communiter statuitur. De monstrosis & ominosis partibus vide Baazij hist: Ecclesiast. l. 7. c. 19.*

Librorum est; 1. Parentes honorare, veluti R. Salomon matrem suam, 3. Reg. c. 2. v. 19. leg: Exod: 20. v. 12. Prov. 20. v. 20. Tob. 4. Syr. 3. Et 7. Matth. 15. v. 4. Marc: 7. Eph. 6. 2. Sincerè amare; exemplo Cleobis & Bitonis, qui deficentibus equis,

equis, currum matris ad templum tra-
 xerunt. 3. Revereri. 4. Obædire; Non
 secus ac *Tobias* junior suis genitoribus
 paruit. 5. Parentum, si probi fuerint, ve-
 stigia premere. sin secus, virtute ac pro-
 bitate suâ paternam infamiam abolere
 6. Horum defensionem, vel cum pro-
 priæ vitæ periculo, suspicere. Hinc illud
 tritum; *Pro aris & focis*. Ita juvenes
 Catanei, parentes ab incendio præsentí
 cum discrimine eruerunt. *Virg: Aetn.*
in fin. 7. Senio vel morbis debilitatos &
 imbecilles tollerare, ac nævos patientè
 ferre & tegere. Prout *Sem* & *Iaphet* fe-
 cerunt; ideoq; & benedictionem repor-
 târunt. 8. Nutrimenta, aliaq; ministeria
 præstare: Quod, inter cætera bruta,
 Ciconiæ docent: langvidos senio paren-
 tes ad pascua deferendo. *Aristoph:* de
 Ciconijs. mutuam vicem reddere parentibus,
 Deo acceptum est. 1. *Tim. s.v. 4. Conf. Jord*
 B. L. L. c. 31. & *St. L. eod. t. c. 15.* 9.
 Hereditatem expectare malle quam habere.

At de improbis liberis canit Poëta;
Filius ante diem patrios inquirit in annos.
10 *Demortuos, lugere, & honestè se-*
pellire. II. Ultimam eorum voluntatem,
testamenta & legata implere, nec arro-
dere. 12. Hereditatem juste dividere. 13.
Et honorificam defunctorum parentum me-
moriām conservare. Quæ potissima sunt fru-
gi liberorum officia, parentibus exhibenda.
An verò filius adversus patrem furiose ir-
ruentem ac necem intentantem licetē sese de-
fendere possit? Quæri solet: Resp. Ec-
quis filio contra patrem, etiam degene-
rem gladium præbebit? Savan: Eph: Eth.
ut ut n. Impius sit, crudelis sit; nihil o-
minus pater est. Interim tamen, si filius
nec verbis iram parentis mitigare, nec fu-
giendo manus evadere, nec declinando ictus
avertere ullatenus poterit; atque tum non
vindicandi sed defendendi tantum ani-
mo paternum sanguinem fuderit, excu-
fandum videri. Sic etiam ante aliquot an-
nos in regio dicasterio hic judicatum fuit.
Nam, quintum præceptum à quarto non
tollitur.

tollitur. *Et Apostolus ad Ephes. 6.v. 1.* *Filij inquit, oboedite parentibus ēv xvgiō (in domino) quatenus scilicet honor Dei salvus manet.* *Matth. 10.* *Qui amaverit patrem aut matrem supra me non est me dignus.* Deus quippe & natura sunt parentibus superiores. Quin etiam in adiaphoris & μέσοις non semper obediendum Ita Arist. *y. Ethic. c. 7.* *Filium patri febricitanti, contra sententiam medici, vinum ad ejusdem iussa porrigerere non teneri probat.* *Vid: A. Gell: l. 2.c. 7.* In casu autem hīc proposito, non ut cum patre, sed ut cum hoste & latrone agitur. Verum abſit, & quam longissimē abſit, ut quisquam hīc occasionem parentibus manus leviter iniiciendi arripiat! Quæri etiam hīc potest: Si periclitantes simul, parentem & magistratum video, utri prius succurendum? Resp. Ei prius qui communis patriæ parens subveniendum esse. Amor etenim patriæ omnium amores, teste Cic: complectitur. Ista præcipua sunt liberorum erga parentes officia. Debent verò liberi,

beri, fratres atq; sorores sibi invicem, 1. Amorem & concordiam in rebus honestis. Ps. 133. 2. Fidelitatem, ne clam vel palam se mutuò laedant. 3. Seniores junioribus informationem ac protectionem: juniores vicissim senioribus honorem & obedientiam praestabunt. Atque haec fuit altera societas prima & principalis, parentum videlicet ac liberorum: Nunc tercia restat & ultima, dominorum ac servorum; quae etiam alias secunda & orta societas dicitur. Et quanquam ejusmodi servos nunc ignoremus, quales olim apud judæos, Romanos, nostrates, aliosque populos in usu fuisse legimus, (quod servitutis genus circa annum Christi 1250. & sequentibus proximis seculis, inter Christianos sublatum est) omni tamen servitutis specie & ministerio, nec resp: ulla nec Oeconomia Omnimodi carere ullatenus potest. Non tantum enim servire discentur, propriè ac strictissimè mancipia, quondam, instar pecudum, empta ac vendita; prout adhuc dum in Turciā fit:

fit: Sed & aliis modis hæc vox accipitur Ita *servire*, nonnumquām idem est ac parere. veluti cum Medico dicitur *servire* ægrotus. Notante *Kecherm*: ex *Botero*. Deinde significat etiam gratitudinis officia præstare. *Eccl. 38*. Tertiò *servire* dicitur, qui ex *pacto* sive *conducto* alicui operam locat. Quod faciunt nostri operarij & annui servi. 4. rigorosum illud servitij jus jam abolitum; vel ex *venditione*; cum major 25. annis se vendundari passus, oriebatur. Vel cum ex ancillis verna nascebatur. Vel 5. ubi bello capti mancipia & servi fiebant in quos jus vitæ & necis erat. Sunt igitur quædam, & hæ posteriores servitutis species antiquatæ; at non ideo omnes. Nam quod obijci soleat: *Omnis pæna est præter naturam*; *Sed omnis servitus est Pæna*; *E. præter naturam, indeque tollenda*. Resp. Neg: minorem; Natura enim provida rerum parens & Deus ipse naturæ author ita sapientissimè ordinavit, ut quæ-

dam res aliis inserviant. Omnes autem hominibus: Et hi sibi invicem. 2. obj. Nullum violentum est naturale; sed omnis servitus est violenta; E. Nulla naturalis. Resp. itidem, minorem prop: esse negandam ut ex dictis patet cum enim ultrâ se multi ad alijs serviendum offerant; ut tum, informationem, tum defensionem ac sustentationem vicissim habeant. 3. obj. Omnis defectus est præternaturam; sed servitus est defectus; E. præternaturam. Resp. & hic assumptionem sibi non constare. Nam si nulli inventarentur, qui alijs servirent; tum potius esset defectus. At cum jam reperiantur, & qui alios suâ prudentiâ regant; & qui aliis robore ac laboribus serviant, mandata exsequentes; non defectus, sed perfectio dicenda erit. Ita in nostrâ patriâ reperiuntur & licet ac utiliter usurpan-
tur famuli mercenarij, Legehion; famuli imitatorij Låredrängiar/ aliisque ministri; Tjenare och Fantar. Utut enim in libe-
râ rep.

râ rep. *Omnes liberi nascantur, quosdam tamen aliis ad obediendum, alijs ad imperandum aptiores esse minimè diffitendum erit.* *Dominis autem respectu servorum, hæ partes & officia. incumbunt:*
 1. *Aptos eligere servos;* Nec nimis timidos & ignavos, qui nihil præsentí animo aggredi audent; Nec nimis audaces & animosos; qui difficultè reguntur. (*Liberaliter servituros, à primâ ætate in familiâ Domini educari Keckerm: & Arist: suadent.*) Nec multos gentiles ac populares coacervare tutum; ne in perniciem domini facile conspirent. Imò servorum multitudo, in eodem præsertim officio ac ministerio, & domi & foris nocet. *Jw flere Rockar / Jw tunnare Sæd.* Et Horat: inquit:

Segnius expediunt commissa negocia plures.

Nec injuriâ dictum est, ut Tholozan synt: Art: mirab. lib. 23. c. 5. annotavit; *Qui unum famulum habet, integrum habet:*

*Qui duos, dimidiatum: Qui tres, nullum.
Et ubi multi servi, ibi multæ discordiæ,
pauca servitia, nullum secretum. 2. Cle-
mentiâ cum justâ severitate mixtâ uti. Ne
vel petulantes, vel remissi nimium ser-
vi evadant. 3. Maturè legitima præscribe-
re & partiri munia; dextre decentique au-
thoritate imperare; rectè imperata tem-
pestive exigere, & de effectis ac expes-
ditis aptè judicare. 4. Necessaria vitæ sub-
sidia servis subministrare; Nec pecudum
loco (nedum minorem eorum quâm
equorum vel canum rationem) habere.
Servi quippe ad usum non ad crucem compa-
rati. 5. Moderatam castigationem justo tem-
pore adhibere; iuxta illud sapientis: Tria
servo præstanda; cibus, opus, castigatio. Syr.
33. v. 25. 6. Insigniores servorum virtutes
ac merita remunerari. Et debitam meri-
torum compensationem instituere. In
summâ; Dominus verè dicendus est, non
tam qui servos habet, quâm qui iisdem re-
ctè utitur. De dominâ erga servos atq; an-
cillas,*

cillas &c' vicissim, idem esto judicium, eademq; obseruabuntur.

Servorum autem virtutes quamvis instrumentales, sint & ad dominum, è cuius imperio dependent, referantur; ut multis non indigeant præceptis: Sed bene obtemperando, omnia fermè eorum officia absolvantur: aliqua tamen præscribi possunt & solent. Quæ Apostoli Paulus & Petrus, hisce brevitè comprehenderunt: *Servi obedite Dominis, cum timore & tremore, in simplicitate cordis vestri, sicut Christo, non ad oculum servientes &c.* Eph. 6. & Colos: 3. *Servi subditi estote dominis non tantum bonis & modestis; sed etiam reis ð'υσκολοις, seu difficilibus. &c.* 1. Pet. 2. ista & similia ad tria reduci capita poterunt 1. Ut servi sint dominorum amantes. 2. Eisdem fideles & morigeri, in omnibus, quæ Deo & honestati non adversantur. Illi enim magis quam hominibus obediendum. Act. 5. v. 9. 3. Diligentes & industrii sint; iussa dominorum cum alacri-

alacritate & promptitudine exsequentes. Unde *Apelles* tali picturā servum haud immerito adumbravit; eundem effingens: 1. *Astininas habentem aures*; id est patulas ad audiendum; nec iras domini, si quid forte durius loquatur, ægrè fessentes. 2. *Dextram explanatam*; id est à furtis alienam. 3. *Sinistram omni instrumentorum genere plenam*; id est ad quævis munia paratam. 4. *Pedes Cervinos*. Id est mandata celerrimè confidentes, & ad obediendum advolantes; immò jussum antevertentes. 5. *Humeros patulos*; id est laborum patientes. 6. *Ventrem macilentum*; id est parvo contentum. 7. *Labra seris clausa*; id est taciturnum, non futilem aut garrulum. Quæ omnia probis ac frugi famulis sedulò perpendenda & observanda. Cuncta verò opera sua, ad Domini commodum, honorem & utilitatem referenda esse meminerint. Nec instar scoparū sint, ut in proverbio est, quæ recentes bene verrunt; Paulò post autem

autem ab officio deficiunt, & usui aliis
quam diu adhibitæ nihil valent. *Hæc*
de servorum officiis. Quæstio moveri po-
test; *An servus expertus melior sit inexper-
to?* Respon: cum Guaz: Hunc præeli-
gendum videri, quod facilius nutui do-
mini attemperetur. Admodum verò
difficile est habitum & mores senioris
servi, cui jam pili canescunt, alterare.
Quanquam etiam experti, dummodo
tractabjli sint ingenio haud contemnen-
di. Et sic hactenus primum fuit Oeco-
nomicæ membrum, de personis Oeco-
nomiæ perfectæ. In imperfectâ enim
aliquæ earum desiderantur: *quod & su-
pra monitum præcogn: s.* Sunt etiam per-
sonæ quædam quodammodo externæ,
ad familiam secundariò spectantes: ut
poterat cognati & affines; vicini, amici & hospi-
tes; quibus quoque amor, fides ac benefi-
centia debetur; ut cum illis jucundè, a-
amicè & honestè conversatio instituatur.
partem tamen domus essentialiē non
con-

constituunt. Nunc ad secundum mem-
brum de rebus Oeconomicis progredien-
dum.

SICILIMENTA E, viridarij Oeconomici primâ Parte.

1. Conjuges se invicem præ aliis
omnibus, quâ formam, quâ virtutes,
unicè spectabunt, admirabuntur &
magnificant. Neminemq; suo (vel
suâ) potiorem habebunt.

2. Patri & matri, ex præscripto
ipsius Decalogi, & equalis honor ac amor
decernitur. Quamvis matres libe-
ros tenerius ut plurimùm ament; ar-
dentiusq; ab iisdem redamentur. Quod
respectu molestiarum quas hæ majores
sustinuerunt haud immeritò fieri vide-
tur.

3. Genitor atq; sacer, juxta allega-
tam

tam rationem, æquali itidem honore
afficiendi. Cum uterq; pater sit; &
conjuges una caro.

4. Quatenus conveniat filium,
publicam gerentem personam, patrem
privatum præcedere? Taurus Philo-
sophus apud Aul: Gellium lib. 2.
Noct: Attic: per pulchrè decidit. Ni-
mirum in publicis negotiis, muneri-
bus atq; actionibus, parentum jura pau-
lulum interquiescere. In re domesticâ,
naturales & genuinos honores exorci-
ri. Unde & Q. Fabius filium ma-
ximum, quod imperium populi Roma-
ni contra se retineret, collaudavit:
cum Patrem proconsulem, sibi con-
fulti, in equo vehentem, sibiq; obviam
venientem descendere juberet. Consi-
deratur enim filius, vel privato re-
spectu, ut talis, id est, filius; vel ut

Magistratus, & publicæ dignitatis ratione: Sive originis aut officii ratione. Ibi semper patre minor atq; inferiore est: Hic interdum major; videlicet, ubi non propriam tantum & privatam, sed totius civitatis, reip. aut regni personam gerit.

5. Fœminis literas addiscere, scribere & arithmeticam callere, nec illicitum nec infrugiferum est. Tum sacros ac utiles ipsemet evolvere codices possint; tum ut accepta & expensa annotare, corundemq; rationes inire & habere queant. Et cum absente marito secreta communicare: vel, eodem decedente, inventarij, debiti ac crediti, curam gerere, multasq; fraudes declinare.

6. Domesticas personas sub eodem semper cohabitare tecto, absolutè necessarium non est: Cum famuli & liberi peregrè nonnunquam allegari possint, & tamen familie partes maneat. Quinimò & ipsi patres familiarium, longinqua sepè itinera suscipiunt.

7. Cum servis nimium familialiter haud vivendum. Namq; contemptum parit.

PARS SECUNDA,

De

Rebus Oeconomicis, earumque acquisitione, usu & administratione.

Quanquam prima ac principalis personarum, in œconomiâ, cura sit habenda, veluti etiam supra monitum est; Rerum tamen, utpote quæ ad personarum sustentationem faciunt, omnis solicitude prudenti œcono mo minimè abijcienda. Sunt autem Res aliæ *Innobiles*, Eæque vel *Naturales*, ut pratum, *Sylva*, *Lacus*, fons &c. vel *artificiales*; ut domus, ædificium, porticus &c. Aliæ *mobiles*; Et ipsæ vel *generales* & *reliquarum mensura*; utpote pecunia, omnis generis moneta, tum ad *sustentationem* faciens (unde nåre-vel *Nårepennig* dicitur) tum ad necessitatem, (*Nådpennig*) tum ad honorem (*Åhrepenningh*) Vel *speciales*, ac *mensuratæ*: Sive *animatæ*; vel ad *nutritionem* facientes; ut vacca, ovis,

K

gallina

gallina, sus, capra; vel ad *custodiam*, ut canis, felis; vel ad *oblectationem*, ut Psittacus, simia &c; vel ad *vehendum* & *equitandum*, ut equus, asinus, camelus &c. vel ad *laborandum* & *nutriendum* *simul*; ut Taurus, Rheno. Sive *inanimatae*; vel ad *vitium*, ut cibi & potus variis generis; vel ad *amiciendum* ac *tegendum*, veluti *supplex* *vestiaria*; *vestis* *nimirū* *necessaria* & *honoraria*; *lectisternia*, *mappæ*, *mantilia*, *linteamina*, *stragula*, *tapetes* &c. Nec non alia *supplex* partim *vasaria*, ut omnis generis *vasa*, *culinaria*, *cellaria*, *mensaria*, *sellaria*; partim *operaria*; ut, *serra*, *terebrium*, *securis*, *falx*, *culter* &c. Item alia, non tam ad *necessitatem* quam *splendorem* faciens; ut *imagines*, *statuæ*, *picturæ*, *gemmae* &c. Sunt & rariora quædam, ut *medicamenta*, *Bibliothecæ*, *arma* &c. Istarum rerum & similium, notanda tum *acquisitio*, tum *usus* & *administratio*. *Acquirendi ratio* est *Pars prudentiae œconomicæ*, *victum*, *amicium* & cetera quotidiano usui servientia comparandi. Alias possessoria; Græcis Χερ-

μαλεσική, indeque & latinè *chrematistica*,
(*gallis mesnage*) dicitur: quod pecuniâ
quidvis commodissimè paretur; hujusq;
beneficio naturæ defectus aptè supplea-
tur. Quæ *acquisitio primariò* quidem
à divinâ benedictione; at *secundariò*
etiam à prudentiâ & industriâ bo-
ni patris-familias, dependet. Estque
vel *ordinaria* vel *extraordinaria*. Or-
dinaria iterum vel *simplex* vel *mixta*. *Sim-*
plex denique, aut *naturalis*; aut *artificialis*
est. *Naturalis* *acquisitio Prima*, & modus
acquirendi *simplex* dicitur, cum urgente ne-
cessitate, ipsâq; naturâ monstrante, in uno
tantum & simplici vitæ genere, de victu &
amicitu prospicitur. Ut pote agriculturâ
propriè sic dictâ, vinearum, hortorum ve
culturâ, aut curâ sylvestri. *Modus acquisi-*
rendi à *primo ortus*, est itidem varius; ve-
luti *pecuarius*, *mansuetorum* & *ferarum*.
Mansuetorum & *cicurorum* animan-
tium, propriè *pastoritia* dicitur: *Quâ ex*
talium *pasturâ* *victus paratur*. Sive ea
sit ovium, sive *boum*, *caprarum*, sive

148 **S Y N O P S I S O E C O S**
aliarum pecudum, *Ecclesiastici c. 7.v. 24.*
pecora tibi sunt attende illis. Ferarum verò
venatoria dicitur. (Vide jacq: phouillox de
la veneerie.) Sive propriè appellata sit
venatio, id est quadrupedum terrestrium
captura; sive aucupium, id est volatilium;
sive piscatio, id est aquatilium, quā in aquis
degentia extrahuntur. Vel *fessorius* ac-
quirendi modus, variorum mineralium
& fossilium; ut, auri argenti, cupri, ferri-
fodinarum; salis fodinarum, gemmarum
margaritarū & succini collectio. &c.
Artificialis acquisitionis, est quā res victui vel
alias necessarias, permutando, commercijs
aut artificiis parantur: unde in permutatione
nem; negociationem & operariam dividitur.
Mercatura enim & *artifica*, quamvis in-
choativè naturales sint acquirendi modi,
perfectivè tamen sunt artificiosi. *Alsted:*
ex Cas: 1. pol. c. 1. Permutatio, vel est im-
mediata, quā merces cum mercibus commu-
tantur. Ut frumentum, sale, pisce, bus-
tyro &c. vel mediata, cum interceden-
te medio, estimatione, sc: pecuniæ, ve-
luti

lut comodissimo, res acquiruntur; quæ frequentè exercitata, *Negociatio seu mercatura vocatur. Gall: Les Traffiques.* Ita 2 paralip.c. I. v. 16. Adducebantur ei equi à negotiatoribus regis. Estque vel honesta, necessaria & licita; cum res æquo precio estimantur, ut neutra contrahentium pars lèdatur, aut defraudetur: Vel turpis, non necessaria & illicita; qualis eorum qui tabernas extruunt umbrosas, ut merces extrudant vitiosas; ceu *Baldus* loquitur: aut cum res nimio æstimantur; quæ cauponaria audit, pecuniave pro pecuniâ commutatur, & ex solâ permutatione lucrum quæritur, numularia appellitata: Quam Judæi in Germaniâ frequentè exercent; Ubi in variis principatibus sua tantum vas let moneta: Hic illi, viatores denariis postea usui in itinere non futuris instructos, horum locorum pecunias reddendo, insigni lucro emungunt. Aut ex pecuniâ ad certum temp⁹ elocatâ, alia velut partus gignitur, indeque πτόν@ Latinè usura, à pecuniæ usu, denominatur. Hic quæriso-

Iet ac potest: Anne igitur *omnis usura* tunc
permis̄ & prohibita? Quæstio hæc juridica ma-
gis est; imò & *Theologica*, quatenus con-
scientiæ casum concernit: unde etiam
decisio merito petenda. Distinguunt
tamen inter *usuram lucratoriam*, *compensato-
riam*, (quam *elocationis contractum Icti vo-
cant*) & *punitoriā*. *Vid:* P. Heig: part.
2. q. 1. num: 108. aliosq;. Theologi inter-
mordentem & non mordentē *usuram* discri-
munt. *Consule Hutteri loc: com:* de *usuris*;
Franzium; *Gerhard: Brockman: Dunt:* in
cascibus conscientiæ &c. De *lucratoriâ* &
mordenti *usurâ* graviter loquuntur tex-
tus *Levit: 25. Deut: 23. v. 19. Ps: 15. prov:
28. Ecclæsiastici 10. Ezech. 18 v.13. & 17. c.
22. v.12.* Aliquam tamen, scilicet com-
pensatoriā, non mordentem, imò &
punitoriā permīssam esse, docet idem
Deut: c. 23. v. 20. adde *Math: c. 7. v. 12. &
2. Cor. 8. v. 13.* *Etl. 206. ff. de Reg. jur.*
*Alterum cum alterius detimento locupleta-
ri est contra jus naturæ.* unde *Strigel. l. 2. Eth.*
Si pravam nocendi intentionem tollas, usura benefi-

cium non onus erit, & bonæ fidei debitor in partem lucrī sponte vocaturus est. Plura videsis in colleg: Ethic. disp. 4. th. 37. & seqq. Postest itaque paterfamiliās aliquā honestā & legitimā usurā, secundum illis: rem licet augere.

Mixtus aquirendi modus dicitur, cum diversæ rationes simplices victum quærendi prudentè miscentur. Utpote cum partim ex terræ cultu, venatione, piscaturā; partim artificia exercendo; partim emendo vendendo, aut permutando victus aquiritur. Consultius tamen est pauciores vel unicum præcipue acquirendi modum dextrè urgere & excole-re. c. 21. L. B. St. L. juxta tritum prov. Så mång Kell; så många olxer. id est Quot artificia, tot infortunia. Hinc etiam proverbialiter jactatur. Then sem hafrer mår ga Jern i Elden / han mest sems lige låta brånnas. Extraordinaria acquisito appellatur; quā absque labore & molestiā res ac possessiones compa-rantur: Idque vel directè per heredita-

tem, donationem propter nuptias, vel simplicem donationem, per inventio-
nem thesauri &c. vel *indirecte*, utpote
per assecurationis contractum, per lu-
sum, certamen depositi pignoris; de qui-
bus acquirendi modis, præsertim *lusu* &
certamine depositi, an *justè dominium rei*
transferatur? dubitari solet. Quamvis
autem modi isti, ob varia incommoda, in
benè constitutâ repub. minus probandi; (jux-
ta Suec: prov. Tärningår slem bärning) ut
post Dominic: Sot. Keckermannus curf: Phi-
los: disp. 28. quæst: 48. ostendit: Ea in-
teriorum quæ sic acquisita sunt, nisi mox
repetantur, aut dolus intervenerit, re-
stitutionis vinculo alligari non solent.
Ludi quippe recreationis, non lucri cau-
sa, inter ingenuos homines instituendi.
E depositionis verò contractu (Wå-
diande) judiciaria actio haud conceditur.
Velut Keckerm. cit. loco de Amstelro-
damensibus refert. conf: Loccen: Exer-
cie: jur. disp. 8. th. 65. Et istæ sunt
præcipuae acquisitionis species de quibus in
com.

muni notandum: 1. Haud postremam hanc patrifamilias curam incumbere, ut necessaria acquirantur; ad quod feliciter exsequendum, labor, frugalitas, & justitia (når hand syller hand/ tå är fridh i all land) sunt necessariae. 2. Locorum, personarum & temporum in acquisitione accuratam rationem habendam esse: ut nimirum sciat, ubi meliora gignantur, undeque copiosius proveniant, & minoris necessaria veneant. 3. Paucia ad splendorem, ad usum & fructum plura esse aquirenda. Et ante omnia providendum ne maxime necessariis, cum usus postulat, destituatur; neve instrumentorum defectu tempus frustrateratur, cum servis tum mercenariis interea, dum quæruntur, otiosis: vel perperam & inutiliter efficienda curantibus. Inepta enim instrumenta opus sæpè perdunt. Et Svetice dicimus: God redskap/ är halfft arbete. 4. Terminus autem & mensura acquisitionis, indigentia & necessarius usus existet: tantum igitur acquirendum, quantum ad bene vivendum

dum sufficiet. 5. Legitimos acquirendi modos in jure divino, non minius quam humano fundari: quales vulgariter octo numerantur; scilicet, Georgica, Bucolica, Metallica, prædatoria, Mercatura, officiaria, acquisitionis extraordinaria, & mixta. 6. In rerum acquisitione, maximum esse delectum habendum; Et numum velut mensuram a sponsorem reliquarum, cæteris anteferendum; juxta tritum; Æthen som hafwer penningar i pungen / han får fuller magt i munnan. Item penningen gör köpet. Alias etiam immobilia bona, tanquam stabiliora, mobilibus præferenda & potiora esse sciendum. 7. Non emacem, sed potius vendacem esse bonum patrem familias operatur. Cato de re rust: ubi iterum Sueci ajunt: Æthen som will köpa alt thet han seer; han moste sälja alt thet han åger.

In specie, circa prædii vel domus sive acquisitionem, sive ædificationem; (sit rusticum sit Urbanum) nota: 1. Ut templo vicinum habeatur; quod sacra commodè semper frequententur. Nisi enim
Domis

Dominus ædificárit domum, frustra laborant
qui ædificant illam. Psal: 127. 2. Bonos has
beat vicinos, 3. Aërem salutarem. Rustico
autem prædio in specie, sint etiam aquæ
salubres: Quippe fontium gratiâ pagos
olim conditos, (indeque nomen forti-
tos) Abrahami & Lothi historiæ, Genes.
21. & 25. aliæque testantur. Salubrior verò
aqua limpidior, mobilior & levior statuitur.
Quod ex Physiologiâ petendum. 2. Ferti-
lem colat agrum, qui labores compenset.
3. Fundum habeat soli meridiano expositū, qui
feracior esse consuevit. 4. Duobus circi-
tèr miliaribus ab arce, aut loco munito distet,
ut tutior maneat. 5. Non nimis ab urbe
sit remotum; ob commodiora commercia.
6. Viae sint commoda, quibus adiri possit.
7. Agros habeat continuos non disjunctos;
addo etiā à vicini sejunctos; cætera fer-
mè ex Colero. Quibus adjungi possunt:
8. Aquæ piscose, seu commoditas pisca-
di. 9. venatio. 10. Sufficiens lignatio. 11.
Prata. 12. Molendini commoditas. Quæ si
non omnia uno in loco, quod rarum,

concurrant; ad præcipua attendendum.
Nec contemnendū videtur monitum; ut
parvum potius prædium comparetur, & assi-
duè colatur; quām amplum & vires exfus-
perans, juxta illud Virgil. 2. Georg.

- - - - *Laudato ingentia rura:*
Exiguum colito. &c. - - -

Comprobat idipsum C. Furii Cresini, civis Romani, exemplum quod Colerus, lib 7. de agricult; ex Plinio aliquoties citavit. Ille enim è servo liber factus agelsum emit; quem tantâ industriâ excoluit, ut immensos quotannis fructus tulerit & supra hominum fidem dives evasetit. Incantamenti proinde & pauci cum diabole suspectus, utpote quod malis artibus tantopere locupletaretur; in ius vocatus, mature comparuit, asumptâ supellecili agrariâ sive rustica, (sarculis, ligos nibus, rastro &c.) omni robustâ & ferramentis munitionissimâ, cum tauris optimè curatis, nec non filiâ corpulentâ & ancillaribus laboribus ac operis assuetâ, cuius robustissima latera & callosas manus, simul ostendit inquiens: Si una eum hisce, Domini Judices, improbos meos labores, & continuos sudores vobis monstrare possem, *Incantamenta & magiam meam* quâ rem augeo, patefacerem. Atq; ita *absolutus est*. Nota etiam sunt hîc locorum & alibi exempla eorum, qui 7. vel 8. tantum tonnas ferunt, ubi plures tamen semina-

minare possent, & 150. vel ultra, recipiunt. Econtra, sunt & qui 12. 16. 20. vel plures seminant tonnas, & vix 40. aut 50. recolligunt. Parvum itaque & benè cultum agellum, quām latos agros minusque fertiles habere præstat. conf. prov. c. 10. v. 4. & c. 12. v. 9. & ii. Ecclesiastici c. 20 v. 30.

Urbanum prædium, ratione functionis seu officii, sit curiæ, scholæ &c, vicinum; nec procul à foro venalium plateisque majoribus & locis ubi necessaria prostant. In domo ipsâ spectentur. 1. Fundamentum firmum & durabile, tectaque contra cœli injurias tutum præstantia. 2. Comoditas tum sanitatis; ut loco non uliginoso aut foetori obnoxio sit situm, sed purum hauriat aërem atque soli exponatur: tum ut inhabitacioni aptetur; conclavibus scilicet distinctis, ubi dominus, liberi, servi, hospites, possessiones & utensilia sive supellex comodè excipiatur & custodiantur. Inutilē habeat angulū nullū. 3. Nec nimis ampla & spaciofa domus quæ-

quærenda: Nam, ut Petrarch: canit:
Sepè viri magni parvos coluere penates.
 Nec nimium in sumptuosa ædificia im-
 pendendū. Notum quippe est distichon:
Ædificare domos & corpora pascere multa,
Ad paupertatem est semita certa gravem.

Idem quoque supra, de quāvis supel-
 lectili, monitum: *Ematur & compare-
 tur non quod opus est, sed quod necesse est.*
 Sin omnino ædificandum erit; tum ne-
 cessaria requisita mature, antequam o-
 pus inchoetur, provideantur.

Hactenus de acquisitione; nunc de uten-
 di ratione, id est conservatione, augmentatione
 & bonorum dispensatione, breviter quoque
 agendum. Ubi in genere consideran-
 dum illud poëtae:

*Non minor est virtus, quam querere parta
 tueri.*

Frustra enim paravit qui uti nesciat, ait
 Keckerna. synop. prud: œcon: c. 8. ubi quatu-
 or hic boni patrisfamilias officia res-
 quirit. 1. Ut sciat acquirere: De quo
jam dictum. 2. Ut sciat servare. 3. Ut
sciat

sciat amplificare. Et 4. Ut sciat frui, ad delectationem, salubritatem & ornatum. Hinc rectè Scipio Amīratus, l. disc: 13. Frequentè famam & caritatem, non ex defectu, sed malâ distributione ortam fuisse docet. Besol: synop. pol. Certa igitur us- tendi, tuendi & dispensandi ratio, non minus artis & prudentiæ, quām ipsa acquisitio exigit: quin adhuc longè majorem requirere videtur. Palmarium hīc est. 1. Ne sumptus censum superent; id est ne impensæ quām fructus & reditus sint ampliores. Quod & sapiens benē mo- net. Ecclesiastici c. 42. v. 7. & 8. &c. 2. Po- fessiones ita ordinet ut fructuosæ & honestū ferentes lucrum, plures sint quām steriles. 3. Consideret etiam quā ratione fructus ac reditus licet & honeste augeri possint. 4. Nec minus prudenter attendat, quibus modis sumptus atque impensæ castra- ri & decurtari queant. Insuper 5. Sive in mercaturā, sive in agriculturā, caveat ne multa, nēdum omnia, simul in discrimen adducat. Quod Belgæ prudenter observant, ubi
vel

vel ancillula, 15. florenis acquistis, non omnes simul pericula exponit: Sed hic 5. ibi alios 5. isthinc rursus 5. negotiatoribus committit: Ut damnum uno loco forte factum, alibi compensetur. Sin ubique succedet, eò maius lucrum ex crescet. Nostratum verò multi olim omnē substantiam, multa etiam aliena mutuò sumpta, in unam naviculam congeßere; quā amissa, can-dido cum baculo, ut dici solet, ac nudi sunt reversi. Aliter Hesiodus sualit; inquiens:

*Nunquam quicquid habes totum committe
carinis,*

Plura domi linquens, paucissima credito navi.

6. Nec cuivis credit, nec facile nomina faciat; qui enim libenter æs alienum constrahit, è paupertatis coeno nunquam emergit. 7. Neque ad interponendum pro quo: libet fidem promptus esto. memor triti, Sponde, noxa præsto. Vide & monita sapientis; prov. c. 6. v. 1. & seqq. c. 11. v. 15. c. 17. v. 18. c. 20. v. 16. c. 22. & 26. 127. c. 27. v. 13. item Ecclesiastici c. 8. v. 16. 8. Imò, nec quemvis vadem accipito. Sæpè enim sponsor plus negotii facessit, & lubricus magis est, quam ipse principalis debitor. Plus verò cautionis in re est quam in persona; ut Pompon: ait, l. 25. ff. de Reg. jur. 9. Caveat

quoque Oeconomus ne nimis præceps sit ad abijciendum vel profundendum; si quæ attrita vel superflua in œconomiâ habentur. Sed eadem potius diligentè asservet ac reparari faciat; ut usu postulante, & ipse inveniat, & aliis succurrere possit. Quæ boni œconomi nota est. Alias enim continget, ut pro derelictis habita, anxiè sæpè requirantur, velut sueticè a-junt: *Offta önfas thet igen som förr fastas des bort.* 10. Neque vel minimarum rerum curam habere pudeat. *Quin potius;*
Addē parum parvo, parvo superadde pusillum;
Tempore sic longo magnum cumulabis acer-
vum.

Syr. 19. v. 1. qui spernit modica, paulatim decidet. Nam: *Många hæfar små; the gøra een stor åå.* I I. Rarioris verò usus & preciosiora, ab iis quæ quotidiani sunt, separentur & seorsim custodiantur. Ut autem hæc omnia ritè peragantur, & administratio faciliùs ac feliciùs succedat, *Pater-materq; familias, operas, labores & curas domesticas dividant;* juxta prius

monita. Et quidem ita, ut *viri*, tanquam robustiores, foris præcipue acquirendo laborent, fœminæ, ceu imbecilliores, & propter naturalem, ex frigidiori temperamento, timorem domui custodiendæ adhæreant. Neque enim hæc unquam, magis quam urbs, sine custode relinquenda erit. Operas insuper ac facienda, haud secus ac *sumptus* & *impendenda*, non modo in annos & menses, verum etiā per hebdomadas & dies, in ampliori præsertim familiâ, distribuere haud inconsultum fuerit. *Claves* vero uni concredantur fideli, qui dispensationis accepti & expensi, accuratam rationem reddat. Interea, quantum fieri potest, *Pater* & *materna* *familias* ipsi adsint & præsint. Verum namq; tritū illud in civilib; observandū;

— — — *Fidere* sæpe nocet.

Ipsi itaque servorum & ancillarum defectum suâ assiduitate supplere studerunt (Gällan former maat i liggiande mans mund.) Postremi non raro cubitum ibunt: primi autem surgent. Nam;

Sanat

Sanat, sanctificat, ditat, te surgere manè.

Conf. prov. 23. v. 21. in fine.

Cibaria denique non tantum ritè ser-
ventur, sed & idoneè, absq; luxu præpas-
rentur & coquantur. *Ædifica, supernè &*
*infernè, ab aquarum injuriis & putredin-
ne custodiantur ac defendantur. A vesti-
mentis situs & tineæ prohibeantur; ijsq; lo-
cis, ubi commodè ventilari possint, ex-
ponantur. Et utensilia quævis, domestica-
gj, supellex commodo ordine disponan-
tur, suo loco collocatæ; ut, cum usus
postulat, faciliùs reperiantur. Quarum
terum omnium quotannis, vel sæpiùs,
lustratio instituatur. Coronidis loco,
sub hâc parte secundâ, notetur; *Duos, a-*
*pud antiquos, rei familiaris administran-
dæ modos adhibitos;* (Keck: Alsted: &
Casus Thess: Oecon: l. i. c. 6.) *Atticum*
videlicet ac *Persicum*. *Atticus* dicitur, cum
*Paterfamilias omnes redditus & agrorum fru-
ctus divendit, atq; in pecuniam transmutat:*
*Quâ deinceps victui & amictui necessa-
ria coëmit.* Hujus author *Pericles* fuisse*

164 SYNOPSIS. OECONOMICÆ
traditur, (nunc arendera vulgò vocant) Idque in eum finem, ut eò commodiùs ratio subduci possit, quantum ex bonis annuatim redeat. Hinc proverb: vendentes emant, conf: Bodin: Method. hist. c. 4. p. m. 80. de Plutarcho. Persicus vocatur modus, cum superflua tantùm venduntur; reliqua verò in domesticos usus reservantur. Qui Persis familiaris fuit. Cas: Thes: acon: l. 2. Hic autem illi, in genere præferendus, non immeritò putatur. Quamvis ille per omnia non damnetur. Intervim utrobiq; & sempèr caveatur, ne ulli fiant sumptus, nisi utiles, necessarii & honesti, idq; quando & quomodo oportet. Atq; hac de utendi ratione, Quæ ritè servata augmentationem ex se parient. Ubi summatim notetur; (quod ipsum non minus in studiis & alibi, quam in re familiari augendâ valet) Qui non progreditur, regreditur. Semper namq; aliquid absumitur, restau. ratione suppleridum. Speciales insuper rem augmentandi rationes, in specialibus vitæ generibus, commodiùs propinantur. Unde iam aliqua de species bus quoque œconomiarum affèrenda.

PARS

DE SPECIEBUS
OECONOMIARUM.

Generalior huc usq; *Oeconomics* Pars fuit, de cuiuslibet familiæ constitutione & administratione: Nunc etiam de specierum varietate paucula proponam; & ab universalibus ad singularia propriis accedam. Quanquam enim specialium consideratio, quod ex variâ circumstantiarum observatione pendeat, valde sit operosa; prout supra in præcognitis itidem innuitur: utilissimum tamen fuerit, nec prorsus impossibile, si non omnia certis includere præceptis, ad aliquam tamen methodum; ac definitos locos, certaq; capita observationes quasdā revocare.

Variè autem *Oeconomia* distingvuntur; Non tantum ratione Eminentiae & clarioris gradus; quatenus alia vulgaris & mediocris; alia *Excellens*, sive religione & pietate, sive eruditione, vel aliis virtutibus civilibus heroicis, sive divitiis &c. præmineat. (*Oeconomiam* aliâ perfectam esse, aliam imperfectam. nec iam expenditur; cum de illâ, sicut ante monitum, præcipuus hic sermo; ex cuius regulis hæc facile dijudicatur.) Verum etiam præcipue nunc *Oeconomia*, vel 1. ratione personarum, 2. acquisitionis intuitu,

3. Respectu *loci* dispescetur. Quantitas
verò, quā amplior aut tenuior & paupe-
rior est oeconomia; uti & *tempus* vernū,
æstivum, autumnale, hybernum; belli
aut pacis &c. tantam oeconomiis diffe-
rentiam haud conciliant, ut inde speci-
es distinctæ ponantur; cum ista *omni oecono-*
miae competere possint; imò & , ex parte
semper, licet successivè, congruant. Un-
de& istæ circumstantiæ monelas tantùm
quasdam & observatiunculas pariunt,
cuilibet patrifamiliæ necessarias: Non
autem peculiarem oeconomics partem,
specifico respectu, constituunt.

Quoad *personas*, Oeconomiæ sunt
publicæ aut private. *Publicæ*, quas *Status*,
vel *publicæ personæ instituunt*: utpote, *Re-
gum*, *Principum*, & *Satrapatum*. *Qui-
bus addunt alii*, *Comitum*, *Baronum*, *Se-
natorum* & *Nobilium*. *Private* *privata-
rum* *sunt personarum*; *Ecclesiasticarum* &
politigarum. Utrobiq;, utut *generales re-
gulae* supra allatæ, pro circumstantiarum
diversitate, semper sint servandæ & ap-
plicans

plicandæ; *speciales nihilominus etiam*
dari posse, vix dubitandum. Imò in il-
lustrium quorundam, patriæ Magnatum,
manibus manuscriptos, hāc de re com-
mentarios, vernaculo idiomate consi-
gnatos, satrapicā œconomiam continentes,
inveniri compertum est. Regiæ itidem
Œconomia, in ditissimo simul & sapientissi-
mo Regum Salomone, exemplum habe-
mus; qui annonam per certos præfectos,
certis ac statis anni temporibus procu-
ravit. 3. Reg. c. 4. v. 7. & seqq. Conferan-
tur & aptentur quæ sup. part. 2. pag. 162.
I. 9. & seqq. posita fuere. Regiam verò di-
gnitatē ac statum Œconomiam minimè de-
decere, præter allatū exemplum S:æ item
R:æ M:æ in nostrâ patriâ, optimè consti-
tuta, luculentè ostendit, & Adamus Con-
tzen; fusè comprobat. lib. 8. Pol. c. 9. ubi
Reges ac Principes, si boni œconomi fuerint,
satis divites esse docet. Veluti quondam
reges Sueciæ ex prædiis regalibus,
Kongsgårdar sustentationem aulæ habue-
re. Et ex Laërtio: Non posse præesse reip.

qui domui suæ rectè non praesit. Quamvis autem ipsi in cellam, culinam &c, non circumcursitent; Istarum tamen omnium ordinationem noverint & rationem exigent. Qualis Oeconomie administratio, in eo præcipue consistit, ut *idonei* elegantur & suscipiantur *officiales*, procuratores ac dispensatores: qui accurate passim examinandi, ut suam diligentiam fidemq; simul observari atq; aestimari inielligant: De regiæ familiæ & quotidianorum ministrorum administratione, videatur antiquus Author Bonungæ Styrelse/3. Bælk. pag. 40. & seqq:

Huc etiam quadrant Statuta palatina laudatissimorum Regum (Gårdzrättar vulgò vocantur) Gustavi I. Erici 14. Caroli IX: &c. Nec contemnendum est Δώρον Βασιλικόν Iacobi Britanniæ Regis; filio successori destinatum. Privatarum personarum familiæ communibus ut plurimum præceptis contentæ esse poterunt.

Quâ acquisitionis modùm, Oeconomia alia

alia *naturalis* est, alia *artificialis*: juxta acquirendi rationes supra enumeratas.

Part. 2. p. 154. (Alii privatam Oeconomiam, in primam & ortam subdividunt: illa est agricultarum pastorum & venatorum: hæc mercatorum, opificum, cauponarum sive hospitum) Inter naturales itaque & primas, 1. Est *Georgica* sive *rufica oeconomia*, quâ rectè institutâ nihil abundantius nihil jucundius, nihil libero homine dignius, nihil naturæ convenientius, nihil laudabilius, quia nihil innocentius. Ea quippe non modò sanctis Dei hominibus Patriarchis, sed & ipsis protoplatis, in statu integritatis adhuc commendata fuit. *Augustin: lib. 8. de Gen. c. 8.* à *Colero* citatus. Hæc potissimum requirit, 1. Ut *Agri bonitas* dignoscatur & defectus mature corrigantur. 2. *Debitè fæcundetur* ac *stercoretur*. Arenosa terra sæpius & parum fimi aspergendo; argillosa, tardius & copiosius. 3. *Arando, fodiendo, occando & subigendo ritè colatur*. 4. *sementis benè muniatur & custodiatur*. 5. *Bonū semen in promptu habeatur*. 6. *justo tempore conseratur, & satio, ut & reliqui labo-*

res, oportunè instituantur. In re enim rusticâ, unum si serò feceris, omnia opera serò fient. *Cat lib. 5.* Villici namque & medici eadem ratio est; nimirum, ut *justo tempore curetur.* 7. Quod commodiùs fiet, si aliqua Astronomiae & astrologiae cognitio habeatur. Quò spectant prognostica serenitatis, pluviarum, ventorum, frigoris, sterilitatis, &c quale vulgatum: pallide luna pluit, rubieunda flat, alba serenat.

Huc illud Virgilij: I. Georg:

Luna revertentes cum primūm colligit ignes,
Si nigrum obscuro comprehendorit aëra cornu.
Maximus agricolis, pelagoque parabitur imber,
At si virginum suffuderit ore ruborem.
Ventus erit: vento semper rubet aurea phœbe.
Sin ortu in quarto, namque is certissimus author,
Pura, nec obtensis per cœlum cornibus ibit,
Totus & ille dies, & qui nascentur ab illo,
Exactum ad mensem pluviam ventoque carebunt. &c.

Et monitum *Salvatoris*, Matth. 16. v. 3.
Luc: 12. v. 54. Si manè cœlum rubicundum &c. unde Distichon:

Serò rubens cœlum, cras indicat esse serenum;
Sed si manè rubet, venturas indicat imbres.

Plura videsis apud Coler: Alsted: & alios.
Ad agriculturam etiam Horti-cultura refertur:

fertur: cuius emolumenta & oblectatio summa paucis exponi nequeunt. Præter ea quæ cum agriculturâ, strictè sic dictâ, communia habet; *Exactam quoque naturæ arborum, quæ scilicet sublimioribus, quæ depressoibus, siccioribus, humidioribus, arenosis &c locis, magis gaudeant, requirit:* *Quando & quomodo plantandæ, transponendæ, inserendæ; fructus ut colligendi, asservandi; nec non rationem hortos aquandi, purgandi exigit.* Quæ, & similia, ex Colero aliisq; petantur. Nostro cum primis climati & regionibus hisce, ob vini defecum, Lupuleta excolenda, sive lupuli hortos adornare convenit. *conf. c. 50.*

Bygn: **B**; **L**. **L**. cum constit. Calmar: anno. 1474. aliaq; Regum Statuta. Rustica instrumenta, quorum alia *vocalia*, ut operarii labores exantlantes, alia *semivocalia*, ut boves, equi; alia *muta*, ut corbulæ, corbes, dolia, secures, rastra, aratra, apud P. Tholoz: art. mirab. l. 27. c. 5. videantur; quæ usus faciliè monstraverit. 2. *Pecuaria sive Pastoritiâ*, primitus monet, ne mul-

ta nimis pecora cumulentur, nisi de sufficienti & bonâ sustentatione mature prospiciatur, aptusque locus & stabula designentur ac præparentur. Tum exactam cognitionem naturæ animalium quæ pascenda sunt requirit; quomodo concipient, gestent, pariant: Genes: c. 30. v. 37. Quæ iisdem salubria vel noxia; qui morbi, quæque eorundem cura erit. prout hæc omnia à sè laudato Celer, aliisque passim sufficienter edocentur. Sunt vero & hujus variæ subalternæ species; ut *Bucolica*, sive boum pastura; *Hippotrophia*, id est, equorum cura, *Probatica*, seu ovium & caprarum. Columel: lib. 8. Virg: 3. Georg. Quibus adde, apium, columbarum, anserum, gallinarum, & similiū pasturam. De quibus idem Celerus consulatur.

Sustentantur etiam non paucæ Oeconomiae, in his præsertim regionibus venatione; (quam antiquissimis vitæ generibus Arist. I. pol. c. 5. accenset) tum quadrupedum; tum pescatione & aucupio. Cujus

Cujus non tantum permagna est utilitas,
noxiis feris sublati, pellibus vestiti,
carnibus victui servientibus; sed & exi-
mia oblectatio manet. Nec minor hic
diligentia atq; industria requiritur.
Nota quippe erit venatori eorum indoles que
insectatur; quo loco frequentissimè ac libentis-
simè pascantur: quo tempore & quibus mediis
minori sumptu & periculo facilius capiantur.
Retia, canes, spicula, tricas, tela, decipulas
&c preparata habebit. Vid, Tholoz: art: mirab.
l. 29.c. 3. & seq: Iacquet phouilloux de la veneerie; &
Guilaume Tardit, de l' art de faulconnerie & desduict
de la chasse. Venationibus quidem infesti
fuere Gratianus, Augustin: Hieron: & alii:
unde Petrarcha:

Quid iuvat optandum venatu perdere tempus?

Quærere cum possis utiliora tibi.

item alias:

Seilicet ingenio consuescunt esse feroci,

Quos nimium sylva prædaque capta iuvant,

Honestum tamen esse exercitium, ad
corporis animique virtutem conferens,
si licite exerceatur, haud dubitandum.
Hinc Iulius Pollux ad Imp. Commodum scri-
psit, *heroicum esse studium venationem*
utpe:

ut potē militaris audaciæ specimen; quod exercitatione robustos, celeres ac laboriosos efficiat. *Vid: Xenoph. in Cys-
ropæd: Cic. aliosq.* Et hæc de naturalibus ac primis œconomicæ speciebus dicta sunt.

Artificiales sive ortæ œconomicæ sunt variorum opificum & mechanicorum. Artificiis enim non modò familiæ aluntur sed & maximæ urbes, & integræ regiones augentur atque ditescunt. *Boter. pol. illust.
lib. 8. c. 3. § 3.* Unde aureum habere fundum dicuntur. Qualia sunt *Lanificium*, quod ob immensas utilitates, *aurei velleris* ex colchide, à *Iasone* reportati, ansam præbuit; *Textoria*, è lino & cannabe herbis (res incredibilis ac stupenda, usus nisi quotidianus fidem faceret, admirationemque demeret) vestes, vela, telas, retia, funes, cervicalia &c parans. *Plin. l. 19. c. 1. § 9.* *Vitruv. l. 10. c. 1.* *Pellionum*, pelles subigentium; fabrorum futorum, sartorum, vitriariorum, aliorumque in rep. utilium artificum familiæ: ut & militum, mercatorum ac nautarum (unusquisque enim artem quam didicit exercat)

ercent) peculiarem administrandi rationem, pro circumstantiarum diversitate suggerit. Quæ ex citatis authoribus, prudentum exemplis & experientia petatur.

Locorum etiam respectu Oeconomiae distinguuntur. Alia quippe familiæ administrandæ ratio in Sueciâ alia in Italia & Germaniâ, alia hîc in Fennungiâ, alia in Livoniâ &c. Aliter hîc, aliter alibi familiæ pascenda, vestienda: imo & ob ingeniorum diversitatem aliter regenda. Alio modo ager colendus, ubi statim sub æquinoctio verno radii solis verticaliores fiunt æstasque appropinquat; alio ubi ante calendas Maij nix & glacies vix descendunt. Et ita consequenter. Admirandam Dei bonitatem & omnipotentiam hîc cernere licet, immò considerare æquum est, quod in hisce borealioribus locis, ubi semè circa finem Maii in terram proicitur æquæ citè & æquæ bene atque ilius quod alibi diu ante, agro concretum, maturescat. Notandum quoque sub eodem meridiano, intra eundem, vel paucissimos gradus, agricultus & rationem, multum sæpè differre. v.g. in Sueciâ & Gothiâ; Tavastiâ & hisce

maritimis, locis. &c. ubi diligentèr observantur, quid prudens vicinus agat. Plura de hisce instituti ratio & pagellæ vetantur. Hæc igitur de Oeconomia hâc vice dicta sufficient, quæ ipsius Regni sive reip. typus & imago quædam est. Nam quod in domo Paterfamilias, id Rex in regno. Illius est domesticorum salutem vel propriæ anteponere: Hujus quoque est subditorum incolumentati unicè prospicere; suos amare & defendere: Hostium insultus, aliaque damna avertere & antevertere; vicinos probos atque fideles colere & magnificere. Ut conjugum mutua consultatio in familiâ; ita Senatorum, Ephorum ac officialium consilia & operæ in rep. omnino requiruntur. Prov. II. v. 14. & c. 15. v. 22. Liberorum est parentes omnipotente, amore & observantiâ prosequi; Nec minùs subditorum est Magistratui honorem, obedientiam, fidem & subsidia præstare atque exhibere. Domus servis aliisque laboratoribus carere nequit; sed neque respublica mere subditus, pace bello-

belloque victum & cætera necessaria
procurantibus destitui ullatenus potest.
Verne autem ut extraneis fideliores ; ita
& subditi indigenæ, ad venis ordinariè tutio-
res, iisque magis tribuendum conf. Kong.
B. L. c. 4. §. 4. Ft St. L. eod: tit. c. 2.
§ 6. Tandemque, ut familia absque re-
bus & possessionibus diu salva non durat;
ita &c resp. absque bonis & redditibus, far-
ta tecta manere haud potest. Insuper,
velut omnia in Oeconomia, maturè, suo
tempore & loco facienda ; Ita etiam in
rep. omnia secundùm leges & laudabilia
statuta tempestivè & oportunè peragen-
da. Et sicut incendiis ædificia, sic quoq; dis-
cordiis familiæ ac regna pessundantur & con-
sumuntur. Domus proinde, parva est resp. Et respu-
blica, magna familia. Dominus exercituum,
Oeconomiarum author & conservator.
S: R: M: sis, Magnatum & omnium privato-
rum familias, in toto imperio Sueo-Go-
thico, clementè protegat ; largâque be-
benedictione coronet ! cunctosque olim
cœlestibus domibus ἵσταργέλες infe-
rat ! AMEN.

Si

SICILIMENTA

ex parte 2. § 3.

1. Bonorum, quædam *patrimonialia*,
(Arfwegodz) quæ à prædecessoribus ac-
quisita & relictæ; Quædam *acquisititia*,
(Aflingegodz) quæ ipsi nostrâ industriâ
vel precio comparavimus. Illa conser-
vanda, custodienda & legitimè augenda;
c. 9. Torda B. L. L. &c. Hæc quidem iti-
dem, sed minùs liberè distrahi possunt.
2. Naturales acquirendi modi artificiali-
bus præferendi; proptrr majorem ne-
cessitatem, delectationem, justitiam &
constantiam. vide Caf: Thes: oec: lib.
I. c. 6.
3. Medicinæ etiam cognitio œconomico
necessaria est.

Παράδοξον.

Qui multa habet, multis eget.
 Eccl: 5. Conf: A. Gell: lib. 9. c. 8. Bed:
 Axiom: Philos: Necesse est permultis indigere, qui
 multa possident. Ex Boëth: 2. de consol, item Hornei,
 Doct: civ. lib. I. c. 5. n: 5. in fine.

Synopseos œconomicæ
FINIS